

19. a. 3. 31

1878
1922

400840
MADE IN SPAIN

IN

SENTENTIAE
MORALES BEN SYRAE,

EVSTISSIMI AVTHORIS, HEBRAEI, qui à Iudæis nepos Hieremiæ prophetae fuisse creditur, cum succincto commentario.

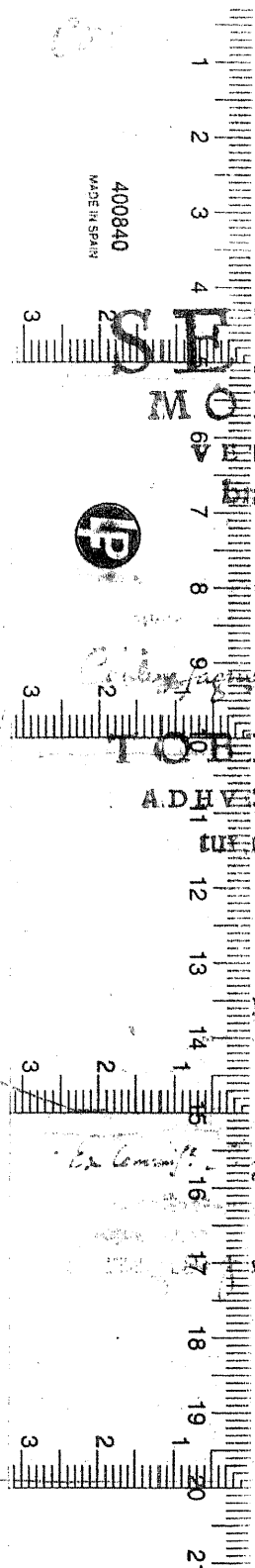
Quintus Junius Modestus auctor divinatorum lib. sapientia qui expurgatione firmior

IOHANNES HEBRAICE UT IS

ADHUC HODIE APUD IUDAEOS INVENTUR omnia ex hebraeo in Latinam anslata, in gratiam studiosorum linguae sanctae, per PAULUM FAGIVM.

IN ANNO M. D. XXXXII.

Ex Compendio...
1707
see index below

Com

NTU II

19. a. 3-31

SENTENTIAE MORALES BEN SYRAE.

VETVSTISSIMI AVTHORIS HEBRAEI, qui à Iudaïs nepos Hieremia propheta fuisse creditur, cum succincto Commentario.

Act. Coll. de la Comp. de l'Her. & de l'Édit.

Paulus fagius aucto damnato lib. expurgati in expurgatione

TOBIAS HEBRAÏCE UT IS

ADHVC HODIE APVD IVDÆOS INVENTUR, omnia ex hebraeo in Latinam anslata, in gratiam studiosorum Linguae sanctae, per PAVLVM FAGIVM.

I S N A E. M. D. XXXXII.

P. f.

Ex Comm. P. fagii hinc lib. expurgati in 1707

Paulus & Carbenas

Inregido per ee indice dell'au

1711 C. M.

15 P. A. 178
18
192

SENTENTIAE MORAE

LES BEN SYRAE.

I אוקיד לאסניא עד דלא תצטרדיך ליהו

Honora medicum antequam eo opus habeas.

פירוש

לעולם יקדים אדם הפלה לצרה שאלמלא אברתם אבינו
לא הקדים הפלתו לצרה לא גשתייר משונאיהם של ישראל
שריד ופליט בימי יהושע בן נון . ואימתי הקדים אברתם
אבינו הפלה לצרה ביון שנפטר מבית אבותיו שנאמר
ולד למסעיו מנצב ועד בית אל . ואיו קריאה שנתא
אברתם אמר יוסף בן עזריאל ביה יודע אברתם אבינו מ
מעשה עכו שנתה עתיד לעשות וראה בנבואתו שלא
ישתייר משונאיהם של ישראל עד אחד לפיכך קרא בשם
יהוה ואמר רבון העולמים עבדי . ומה צודו ונתן שלא
ידעו שמך ולא הלכו בארחותיך מעולם ולא נפרדו מ
מבית אבותיו וקרי בניהם ובני בניהם יחיד וירשו ארץ .
ואני שנפרדתי מבית אבי ולא עברתי על צויתך וקרי בני
בתחייבני פליח אמר לו הקדוש ברוך הוא בני כבר נתקבה
אזיבה על בנות שלא יתנו מהם אלא אחד בלבד ושמו
יאיר בן מנשה וארבה את דרעו ורע יעקב ועכשו שהקדמת
הפלה לצרה לפני לא יתנו מהם אלא יאיר בן מנשה
בלבד כדי שלא ישמר ישראל מייד ויסע אברתם הלוד ו
ובסוד התקבה לפיכך לא נהרג מישראל ביון בית אל וביו
העי . במקום שהקדים אברתם הפלה לצרה אלא יאיר
בן מנשה בלבד שנאמר ויבן מהם אנשי דעי בשלשים
וששה איש וקרי לפסוק לומר שלשים וששה איש אלא
מה

SENTENTIAE MORALES

מהו בשלשים וששה איש זה יאיר בן מנשה ששקול
בשלשים וששה של סנהדרין . לפיכך בשנאו ישראל
שנתנו יאיר בן מנשה נודעו ונפלו על פניהם ואמר
אני לנו שלא היה בישראל כמוהו . אני לנו מה קרא
עלינו מיד נמים לבב העם ויהי למים . ולכך יקדים אדם
הפלה לצרה . ואת לדופא שגר לו דודו וביון שפנא
לידי חולי יזכור טובותיך וירצה לבקרה . והיינו דאמר בן
סניא אוקיד לאסניא עד דלא תצטרדיך ליהו .

EXPOSITIO.

Semper anteuertat homo oratione sua tribulationem,
Nisi enim Abraham pater noster anteuertisset oratio-
ne sua afflictionem, non relictus fuisset ab hostibus Israēl,
uel unus, qui euafisset in diebus Iehosuah filij Nun. Quod
si rogas, quando Abrahā prius orauerit quam uenerit ca-
lamitas, scias hoc tum factum esse, quando deseruit patrios
lares, iuxta id quod dicit scriptura. Et profectus est cum
turmis suis à meridie usq; in Bethel. Quod si iterum rogas,
quænam sit oratio, qua inuocarit Deum, respondet Ioseph
filius Vzielis adhuc modum. Sciebat Abraham pater no-
ster factum Achan quod tandem perpetraturus erat. Vi-
dit in prophetia sua, quod non relicturi essent hostes Israē-
lis, uel unum, ob id inuocauit dominum dicens. Domine
seculorum responde mihi. Quid sunt Nahor & Haran?
Non cognouerunt nomen tuum neq; ambulauerunt in
uijs tuis unquam, neque deseruerunt domum paternam,
nihilominus tamen filij atq; nepotes eorum uiuēt atq; pos-
sidebunt terram. Ego uero qui deserui domum patris mei,
neq; transgressus sum mandata tua, en futurū est, ut filij mei
rei fiat exterminij. Respōdit ei Deus sanctus benedictus,
mi fili, iam dudum diuinitus statutum est de filijs tuis, ut ex
eis

Gen. 15.

eis nō nisi unus tantum residuus maneat, nempe Iair filius Menasse, cuius semen multiplicabo instar semen Jacob. Modo autem quia anteuertisti oratione tua istam afflictio nem in conspectu meo, non interficietur ex eis nisi Iair filius Menasse solum, ut nō deleatur Israël. Quo audito Abraham, statim profectus est meridiē uersus, atq; hinc factū est, ut nemo ex Israël occisus fuerit inter Bethel & Hai, in loco scilicet ubi Abraham orationē fudit, anteq; immineret calamitas, præter Iair filium Menasse, id quod patet ex eo quod dicitur. Et percusserunt ex eis uiri Hai circiter 36. uiros, ubi in textu dicēdum erat: Triginta & sex uiros, quid ergo sibi uult quod dicitur circiter. 36. uiros, per hoc inquā innuūt Iair filius Menasse, qui adæquatus fuit iudicibus, quos Sanhedrin uocant. Proinde cum uidissent filij Israël interfectum esse Iair filium Menasse, perterriti prociderunt in faciem, dicentes uæ nobis, non enim fuit similis ei in Israël, uæ nobis, quid fiet nobiscum. Illico lique factum est cor populī, & factum est tanquā aqua. Hinc ergo discat homo, ut orationem præmittat tribulationi. Insuper & medico munera mitte, quo cum in morbum incidēris, memor tuī officij, eo beneuolētior sit ad inuisendū te, atq; hoc sibi uult Ben Syra cum dicit, Honora medicū antequā eo indigeas.

1osue.7.

II בַּר דְּלֹא־בֵר שֶׁבָקִיָּה עַל אֲפִי מִיָּא וַיִּשְׁוֹט

Filium qui non est filius relinque in superficie aquarum ut natet.

פִּירוֹשׁ

לְעוֹלָם הָיָה מְיֻסָּר אֶת בְּנֵי יִתְדֵי מְדַאֵי וְהִלְקָה אוֹתוֹ וְאִם הִדְאָה שְׁלֹא וַיִּעִיל בּוֹ הִלְקָה עֲדוֹב אוֹתוֹ וְאִם הוּא רֹדֵף אוֹתוֹ הוֹדָה אוֹתוֹ לְסָקְלוֹ וְאִם אִיז אִתָּה יָכוֹל לְעֲשׂוֹתוֹ בְּזוֹ סוּרָה

סוּרָה וּמִזֵּדָה זָדוֹה אוֹתוֹ לְנַחֵר וּפְדִינָס אֶת הַדְּבָרִים דְּבָרֵי עַ עֲדִיאל בְּנוֹ שֶׁל בֶּן סִירָא . אֲבֵל יוֹסֵף בֶּן עֲדִיאל אָמַר וְכִי אֲפָשֶׁר לוֹ לֵאמֹס לְהַרְדּוֹת אֶת בְּנֵי אֱלֹא בִּיעֵד וַיַּעֲשֶׂה מִי שֵׁשׁ לוֹ בֶּן שְׁמֵינֵי הַנֶּזֶק וַעֲדוֹב אוֹתוֹ וְאִם וְאִתָּה שֶׁנִּפְלַל לְסוּרָה לֹא יִדְבָּאֵנוּ אֱלֹא יִטְבִּיעֵנוּ וְאִתָּה בֶּן יִבְכְּנוּ וְהִתְאַבֵּל עֲלֵינוּ . כִּמּוֹ שֶׁעָשָׂה דָּוִד שֶׁנִּפְלַל זְמַן שֶׁרָדְפוּ אֲנִשְׁלוֹם עֲדוֹב עַד שֶׁ טַעַנְשׁוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֲנִשְׁלוֹם וְהוֹדוּהוּ וְאִשׁוּ נִאֲמָה וְאִתָּה דָּוִד לֹא פִלְטָהוּ אֱלֹא שָׁלַח מִי שְׁנֵדָה . וְאִתָּה בֶּן בְּנֵה אוֹתוֹ וְהִתְאַבֵּל עֲלֵינוּ כִּדֵי שְׁלֹא יִדְאֵה בְּנֵי אֲדָם שֶׁהוּא יִעֲמַל לְהוֹדָה . וְכִן סוּרָה בְּדִבְרֵי יוֹסֵף בֶּן עֲדִיאל בְּבִדּוֹ . וְהָיָה דְאִמְרֵי בֶּן סִירָא בֶּר דְּלֹא בֶר שֶׁבָקִיָּה עַל אֲפִי מִיָּא וַיִּשְׁוֹט .

EXPOSITIO.

Perpetuo castiga filium tuum, plusquam satis sit, & uerbera eum. Quod si uideris nihil in eo proficere uerbera, desere eum. Et si te persequitur, educ eum ut lapidibus adobruatur. Quod si non potes efficere ut tanquam rebellis & inobediens iure puniat, projicito eum in flumē, ut esca piscibus fiat: sic monet Vziel filius Ben Syra. Caterū Ioseph filius Vzielis dicit. Nunquid possibile est hominī occidere filium suum, quid ergo faciat cui filius est immorigerus? deserat scilicet eum. Et si uiderit eum incidere in lacū, non extrahat eum, quin potius suffocet eum, atq; deinceps defleat ac lugeat eum: sicut Dauid fecit, qui toto tempore quo persequabatur eum Absolon, deseruit eū, donec Deus in eum animaduertens, in quercu suspensio perijt, quem Dauid adeo non eripuit, ut mitteret qui interficeret eum. Dein uero fleuit ac luxit eum, ut non uiderent homines quod ipse egressus esset ad occidendum eum. Atq; hoc sibi uult filius Syra cum dicit. Filium qui non est filius, &c.

B גַּרְמָא

גַּרְמֵי אֲדָנִי בְּחֹלֶקֶת גְּרִידָה |

ג
III

Os quod forte tibi contigit, rodito.

פִּירוּשׁ

לְעוֹלָם לֹא תֵשֶׁה אִשָּׁה אֶלֶּא מִיּוֹחֶסֶת וְאִפִּילֵי אִתָּהּ מוֹצֵא
 אוֹתָהּ עֲרוּמָה וְלֹא תֵשֶׁה אִשָּׁה שְׂאִיבָה הַגּוֹנֶה לָךְ וְאִפִּילֵי
 הִיא לֹבֶשֶׁת כְּלֵי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב שֶׁכֵּל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה לְשׁוֹם
 מִמּוֹן יָדָהּ בְּכֶסֶף גְּרִידָה יֵצֵא וְנִמְמָזוּ כָלָהּ וְשָׂמְרָהּ
 בְּלֵב בְּגֵדוֹ כִּי בָנִים זָרִים יִלְדוּ עִמָּה יִאֲכַלְס חֲדָשׁ אֶת חֲלֻקֶיהֶם
 שְׂמָא תֵאמֵר שְׂהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה לְשׁוֹם מִמּוֹן אֵינִי הִיא כִּבְרָה
 גְּמָרָה בְּיָהּ בְּגֵדוֹ וְשָׂמָא תֵאמֵר בָּנִים שְׂוֹצֵאִים מִמֶּנָּה
 מִיּוֹחֶסֶת הֵם וְיִקְרָה בְּכֶסֶף הַרְבֵּה כִּבְרָה גְּמָרָה עִמָּה יִאֲכַלְס
 גְּדִישׁ אֶת חֲלֻקֶיהֶם וְשָׂמָא תֵאמֵר זְמוֹן מִרְבֵּבָה יִאֲכַלְס
 הַדֵּי כִּבְרָה גְּמָרָה חֲדָשׁ וְשָׂמָא תֵאמֵר בְּכֶסֶף יִאֲבֵד הַקְּדוֹשׁ
 בְּיָהּ הוּא וְלֹא בְכֶסֶף הַדֵּי כִּבְרָה גְּמָרָה חֲלֻקֶיהֶם וְלֹא עוֹד
 אֵלֶּא כָּל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה לְשׁוֹם מִמּוֹן אֵינִי רוֹאֶה יוֹם טוֹב עִמָּה
 וְאִם אֵינִי וְכֵל לִישָׂא אִשָּׁה מִיּוֹחֶסֶת יֵשֶׁה מְשׁוֹחֲרֶדֶת לְפִי
 שְׂהוּא כְּמִוְלָדוֹ אֶת עַל פִּי שְׂהִיָּה קִשָּׁה לֹא יִתֵּר מֵאֲזוּבָל לֹא
 לְאִתָּהּ וְאִתָּהּ שֶׁל חֲרָה שְׂאֲבָדוֹ אֶת בְּעֻלֶיהָ וְאִם לֹא
 יִגְדֵשׁ אִתָּהּ יִפְתָּה אִשָּׁה לְפִי שְׂבִשְׂבִילָה אִין מְכַבֵּסִין אוֹתָהּ
 לְדִין שְׂהֵרֵי שְׂהֵיבֵי אֲרִבֵּעַ אִין בְּכֶסֶף לְדִין וְאֵלֶּי הֵן דְּקִדְדוּקֵי
 עֲבִיּוֹת וְחֻלֵי מַעִים וְחַרְשׁוֹת וּמִי שֵׁישׁ לוֹ אִשָּׁה בְּעֵת
 וְאֵינִי מְגַרְשָׁהּ וְאִם גְּרִידָה לֹא עֲשֵׂה יִפְתָּה שְׂאִין שְׂעֵה
 מְשַׁחֶקֶת לוֹ אַחֲרֵיהֶן וְלֹא עוֹד אֶלֶּא שְׂהַעוֹלָם מִהַשִּׁיד לוֹ
 בְּשָׂהוּא מְגַרְשָׁהּ וְהֵיבֵנו דְּאִמְרָה בִּן סִינָה גְּרָמָא דְּגַפִּיל
 בְּחֹלֶקֶת בִּין עֲבָא אוֹ בִישׁ גְּרִידָה |

Expofitio

NUnquam uxorem ducas nisi e bona familia natam,
 nihil moras etiam si ea paupercula sit. Neque unquam
 uxorem ducas, quae non convenit tibi, tametsi argento &
 auro uestita sit. Quisquis enim uxorem ducit propter diui-
 tias, non diu illis fruetur, sed progressu temporis sensim
 instar emergentis atque iterum occidentis lunae evanescent,
 teste scriptura. Filios alienos genuerunt, nunc mensis de-
 uorabit eos atque agros eorum. Quod si forte dixeris, non
 peccare eum, qui uxorem ducit ob diuitias: attende quod
 dicitur, In dominum praeuaricati sunt. Et si denuo obijcias,
 filij qui ex ea procreantur nobiles sunt, unde qui tale du-
 cit, diuitias multas comparabit, obserua quod scriptura di-
 cit. Nunc mensis deuorabit eos atque agros eorum. Quod si
 dicas hoc non futurum breui, sed post multum temporis, confi-
 dera quod dicitur, Mensis deuorabit eos. Iterum si obijcias,
 Diuitias uxoris & non mariti perdet Dominus: expende
 quod dicitur, atque agros eorum. Neque hac incommoda so-
 lum sectantur eum, uxorem quicumque ducit pecuniae cau-
 sa, sed & nunquam cum ea ullum laetum diem aget. Quod
 si cui non datur uxorem ducere nobili genere natam, liber-
 tinam ducat, eo quod fata sic ordinantur. Neque curet etiam si
 molestior ea fuerit, uel ipsa Izabael, uxore Achab, uel etiam
 uxore Korah, quae perdidit maritos suos. Et si non re-
 pudiauerit eam, bene agit: quia propter eam, non reus
 fit iudicio: sic etenim legimus, Quatuor sunt hominum ge-
 nera quae non ueniunt in iudicium: Nempe, Qui extrema
 laborant paupertate. Qui patiuntur colicam passionem.
 Qui funguntur magistratu. Et cui est mala uxor, nec repu-
 diat eam. Hoc est quod dicit Ben Syra. Os quod cecidit in
 forte tua, siue malum siue bonum fuerit, rode.

Hosea. 5.

דְּהַחֲבֵת צְרִידָה לְקַמֵּצָתָהּ וְעוֹלִימָה לְאִלְקָתָהּ |

Aurum indiget percussione, & puer uerberatione.

פירוש

לעולם הוה מוסר את בנך יותר מדין • ולא תמצע
 מוסרן בכל יום מלקחה בדי שיהא ידאחך עליו • מה
 חובב צדיק מלקחה את הצער צדיק מלקחה בדי שתלמודו
 דבני חובה שהם דומים להם שנאמר כי לא יעב ללחם
 ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי • ומה חובב
 אם מלקח אותו מדין יפה • את הצער אם מלקח יפה
 יצא יפה • לפיכך מלקח את בנך בדי שיהא ידאחך עליו
 שאלמלא לא דנה שאול בן קיש מלקח את בניו בכל ש
 שעה היה דוסרו יחובתו בנו • כשאמר לו בן צעות
 דמדינות • אלא מהתו שנה אימתו של שאול עליו לא
 נדסו לאביו • ומצו שנה מלקח שאול ליחובתו בנו
 שנאמר ושל שאול את החנית עליו לחפזו • וכתוב כי
 מות המרת יחובתו • ודוד המלך עליו השלום שלא היה
 מוסר את בניו לא היה מלקח אותם לפיכך צמד אמנו
 ושבב עם המר אחותו • ולפיכך צמד אנשלים עליו
 להרגו • ומצו שלא היה מוסר דוד לבנו דכתוב ולא
 עצבו מימיו לאמר • ואת אנבהם איבנו אם לא היה
 מלקח את בניו ואת בני ביתו בנה ישמעאל הורג אותו
 בשגרו מדינתו ויהי עבדיו הורגים אותו כשאמר להם
 שבו לכם פה עם החמור הדומין לחמור • ויהי יצחק
 הורג לאביו כשאצקד על בני המדב • ואת אליעזר היה
 מבטל שבועתו ואת בני הפלגשים היו הורגים אותו כ
 כשאצקס מעל יצחק בנו מעל יצחק בנו • אלא שהיה
 ידאחך

ידאחך על כלם • ומצו שתורה ידאחך על בניו ועל בני
 ביתו שנאמר כי ידעתו למצו אשר יצוה את בניו ואת
 ביתו וכו' • ולפיכך היה ידאחך על בניו ולא תמצע מהם
 מלקחה שנאמר אל תמצע מנער מוסר • ויהיו דאמר
 בן סינא דהבא צדיק למצאח ועולימא לאלקחה •

EXPOSITIO.

Nunquam non castiga filium tuum plusquam satis sit,
 neq; intermittas quo minus cotidie eum uerberes, in
 eum scilicet finem, ut semper timeat te. Quo pacto se ha-
 bet aurum? opus habet percussione, sic quoq; & adolescēs
 opus habet uerberibus, ut possis eum docere uerba legis,
 quæ comparantur panī, sicut patet ex isto loco scripturæ.
 Non famē panis, neq; sitim aquarum, sed audiendī uerba
 dei. Est quoq; & hoc ingeniū auri, ut quo magis illud mal-
 leo diducendo percusseris, eò magis fulgeat: sic quoq; se ha-
 bet & adolescēs, quo plus uerberaueris eum, eo fiet tracta-
 bilior. Proin uerberato filium tuum, ut timor eius à te nun-
 quam recedat. Nisi enim Saul nunquam non uerberibus
 castigasset filios suos, persecutus eum fuisset Jonathan fi-
 lius eius, quando appellauit eum filium peruersæ matris,
 & reprobata ob rebellionem. Sed quia reueritus fuit pa-
 trem suum, ob id non persecutus fuit eum. Sed unde disci-
 mus quod Saul uerberauit Jonathan filium suum, ex eo
 nempe ubi dicitur. Et leuauit Saul lanceam contra eum ut
 percuteret eum. Ex eo itē quod scribitur. Quoniam mor-
 te moriaris Jonathan. Porro rex Dauid (super eū sit pax)
 quia non castigauit filios suos, neq; uerberauit eos, ob id
 surrexit Amnon & concubuit cum Thamar sorore sua,
 Hinc quoq; & Absalon surrexit ad occidēdum eum. Vn-
 de item constat quod Dauid nō castigauerit filium suum,
 ex eo nimirum quod scriptura dicit. Nec contristauit eum
 B 3 pater

Amos.7.

1.Sam.20.

1.Sam.18.

1.Sam.14.

2.Sam.13.

1.Reg.1.

pater eius à diebus suis, ut diceret ad eum, cur sic fecisti, &c. Ceterū & Abraham pater noster, si non castigauisset filios suos, Ismaël interfecisset eum, quando expulit eum domo sua. Similiter & serui eius, cum diceret ad eos, sedete hîc cū asino, asimilando scilicet eos asino. Isaac quoq; occidisset patrem suum, quando in uictimam ligatus fuit super altare. Nec non & Eliæzer irritum fecisset iuramentū suum. Insuper & filij concubinarum necassent eum, quando expulsi fuerunt à filio eius Isaaço, si nō timorē habuissent erga eum. Quod si de timore filiorum ac domesticorum eius erga eum certi esse cupimus, ex eo id liquido patet, quod

Gene. 18. scriptura dicit. Hoc quoq; scio quod praecepturus sit filijs suis & domui suae, &c. Da ergo operam ut reuerentur te filij tui, neq; parcas uerberibus: Sicut monet Salomo. Non prohibeas à puero castigationem. Hoc sibi vult Ben Syra hac sententia, Aurum indiget percussione, & puer uerberatione.

ה הוי טוב וידרך מן טבתא לא תמונע ו

V Esto bonus, & manū tuam à bono haud abstrahas.

פירוש

לעולם הוי ידא שמים בסתר ואל תהי בו בעיני אחרים
שבני אדם ילעינו מימן ויאמרו שוטה הוא שבה אמר
שלמה אל תהי צדיק הרבה, ובתיב אל תרשע הרבה שלא
יאמרו לך רשע הוא, אלא תהי בינוני כמו שאול מלך
ישראל ועליו בתקומו שניהם, בפשעה שהמלך על אגו י
יענה בת חול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה, ובשחבה
לנוב עיר הפתמים יענה בת חול ואמרה לו אל תרשע
הרבה, וביון שהסיר את האובות ואת הידעונים ענה
בת חול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה, וביון שהלך
לאשת

לאשת בעלת אוב לדרוש ענתה בת חול ואמרה לו אל ת
תרשע הרבה שמא נשכיל שנה בינוני לא תהי צדיק הר
בה ואמר ואל תהי אש מינוני ישראל טוב מינוני ובתיב
בו שנה שאול במלכו והלא פבר הוי לו בגים אלא בו
שנה פבו שנה שלא טעם טעם הטא מינוני ושתי שנים
מלך על ישראל פלומוני ושתי שנים מלך בלא הטא ותינו
דאמר בו טינה הוי טב וחולקה מן טבתא לא תמונע ו

EXPOSITIO.

Semper Deum time in occulto, neq; te ostentes in con-
spectu aliorum, ne forte subsannet te, atq; te stultū esse
dicant. Sic enim inquit Salomo. Ne sis nimium iustus. Ecclesia. 7.
Item, Ne inique agas multū. Ne te nota impietatis homi-
nes infumulent, sed mediū teneto. Exemplum cape à
Saul rege Israēl, qui utrunq; uitium incurrit. Cum enim
pepercisset regi Agag, uenit uox cœlitus & dixit ad eum. 1. Sam. 15.
Ne sis nimium iustus. Cumq; deuastasset Nob ciuitatem 1. Sam. 22.
sacerdotum, similiter uox cœlitus lapsa est, dicens ad eum.
Ne nimium impie agas. Sic quoq; cum abstulisset Ariolos 1. Sam. 28.
& augures, insonuit uox cœlestis, & dixit ad eū, Ne sis ni- 1. Sam. 28.
miū iustus. Cum item abiisset ad mulierem phytonissam,
inquirendi causa, increbuit uox cœlestis dicens. Ne nimium
impie agas. Sed obijciat quis fortassis, ob id quod mediū
tenuit, non fuit iustus: contra hoc est quod dicit scriptu-
ra. Nec erat inter filios Israēl melior illo. Item illud, Filius 1. Sam. 9.
anni Saul in regādo ipsum. Annō illi iam filij erant: scias 1. Sam. 17.
hoc schema, filius anni, idem ualere ac si dicatur, tanquam
filius anni, eò quod nullum adhuc peccatum designauerat
à diebus suis. Quod ꝑ dicitur duobus annis regnauit super
Israēl, hunc sentium habet, Duobus annis regnauit absq;
peccato: atq; hoc innuit Ben Syra isto dicitio. Esto bo-
nus, & manum tuam à bono nunquam abstrahas. ורי

וַיִּלֶּיךָ לְבוֹשֵׂיָא וַיִּי לְהוֹד לְדַבְּרוֹקִיָּהוּ ו

VI Væ malo, & uçillis qui adhærescunt ei.

פִּירוֹשׁ

לְעוֹלָם אֵל תִּדְרֹד עִם רִשְׁעִים מִפְּנֵי שְׂמֵרְשִׁיעֵיךָ אֹתָהּ וְאִם
תִּתְמַד לָהּ הִסְתַּפֵּל בְּיַסְתַּח הַגִּלְעָדִי שְׂתִיחַ צְדִיקָה וְיָדֵךְ בְּיָד
שֹׁבֵט אֶפְרַיִם וְהָיָה מִרְשָׁעִים אֹתָהּ וְרָאָה שְׂתִיחַ שׁוֹרְפֵיךָ אֶת
בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנוֹתֵיהֶם לְבַעַל וְאֵת הוּא עֲשָׂה בּוֹ וְהִלְךְ וְכִבְּרָה
אֶת בְּתוּלָתוֹ . רָאָה אֹתָם שְׂתִיחַ בְּיַסְתַּח שְׂפִיכוֹת דָּמִים וְאֵת
הוּא עֲשָׂה בּוֹ הִלְךְ וְהָיָה מִקֵּם אֲרִיִּצִים וְשֹׁבֵים אֵלֶּה . לְפִיפֵה
בְּעֲשָׂה רִשָׁע וְלֹא זָכָה לְקִבְרָה וְכִזְּזוּ שְׂמֵת קִבְרוֹ אֹתוֹ מִיַּד
מִצְרָאִי אֶת עֲצְמוֹתָיו פְּזוּדוֹת בְּבַל מִחֹם שְׂנֵאֲמַר וְיִקְבְּרֵה
בְּעָרֵי גִלְעָד . מִלְּמַד שְׂנֵאֲמַר עֲצְמוֹתָיו בְּבַל עָרֵי גִלְעָד
וְכֵן מִחֹם שְׂתִיחַ הוּאִין עֲצְמוֹתָיו הָיוּ קִבְרֵיהֶם אֹתָם . וְכִי
זָה בְּלִבְךָ בְּעֲצֵשׁ בְּשִׁבְבִים בָּעִים . אֵלֶּה אֵת זְנוֹת הַיְזֻרְעֵאלִי
בְּעֲצֵשׁ לְפִי שְׂתִיחַ אֲחָאֵב רִשָׁע צְמוֹר וְהָיָה אֶת שְׂבִיבֵי וְהִחְטִיֵּא
כָּל הַשּׁוֹמֵעַ הוֹלֵךְ וְעָלִיו אָמַר בּוֹ סִיבָא וַיִּי לֵיחַ לְבוֹשֵׂא וַיִּי
לֵיחַ לְדַבְּרוֹקִיָּהוּ .

EXPOSITIO.

NUnquam cohabitēs impijs, eò quod fieri non possit,
ut non ex illorum conuersatione & tu impius eua-
das. Quod si miraris. Cōsidera quid acciderit Iiphtah Gi-
leaditæ, qui licet iustus esset, tamen quia habitauit in tribu
Ephraïm, & ipse ab eis ad impietatem pertractus fuit. Cū
enim uideret quod filios & filias suas idolo Baal in cultū
comburerēt. Inde quoq; & ipse abiit, similisq; modo filiam
suam

suam occidit. Item cum uideret eos operam dare homici-
dijs, factus est & ipse homicida, abiens & interficiens. 40.
duo milia, ob quod facinus tanquàm impius punitus, non
meruit sepulturam, iuxta id quod dicitur. Et sepultus est in *Iudic. 12.*
ciuitatibus Gilead. Qui locus scripturæ docet, dispersa fu-
isse ossa eius in omnibus ciuitatibus Gilead. In quocunq;
enim loco uidebant ossa eius, sepeliebant ea. Neq; hoc ma-
lum tantū accidit ei, quin etiam punitus fuit malis uicinis.
Simili modo & Naboth Iizraëlites, malum ob malā uici-
niā sustinuit, interfectus scilicet uineę causa, ab impijsimo
homine Achab: cui non satis fuit, suas manus tantum effu-
sione sanguinis innocentis contaminare, sed & omnes qui
in iudicio uocem eius audiebant, crudelissimi sceleris sui
participes faciebat. Huc respexit Ben Syra hoc dicto, Væ
malo, &c.

ז זְרוֹק לַחֲמֹד עַל אִפִּי מִיָּא וְכִי בִשְׂתִיחַ וְאֵת
מִשְׁכַּח לֵיחַ בְּסוֹת יוֹמִיָא ו

Mitte panem tuum super faciem aquarum, & super VII
aridam, & inuenies eum in fine dierum.

פִּירוֹשׁ

לְעוֹלָם יְהִי שׁוֹלְחַנְךָ פִּירוֹשׁ לְכָל מִי שׁוֹבָא וְתַחַת רֵאִי
שְׂתִיחַ שְׂכִיבָה עָלֶיךָ וְאִם תִּתְמַד הִסְתַּפֵּל בְּאֹתוֹ וְזָקוּ שׁ
שְׂמֵיךְ מִיבָה שְׂאֲמַרְךָ עָלֶיךָ שְׂתִיחַ עוֹבֵד עֲבוֹדַת זָכָה וְכִי
וְכִי שְׂתִיחַ שׁוֹלְחַנְךָ לְכָל בְּנֵי אָדָם זָכָה וְהִתְחַיְיָהוּ הַמְדוֹשׁ
פִּירוֹד הוּא כְּשִׁיבָאֵי יִשְׁבָּא מִמְצְרַיִם לְפִי שְׂכִיבֵי מֵת וְהִתְחַיְיָהוּ
מִשָּׁה וְאֵת זָכָה לְבִנְיָאָה שְׂנֵאֲמַר וַיְהִי דְבַר יְיָ אֵל הַחַיָּא
אֲשֶׁר הִשִּׁיבֵי . וְאֵת לֹט בְּשִׁבִיל שְׂתִיחַ מִמְצְרַיִם בּוֹ אֲשֶׁל
זָכָה

זכה לנתינתה ונמלט מהפכת סדום • מאי אשל • סימו
אכילה שתנה לנת • ויש אימרים ללוח לבל מי שיבא •

EXPOSITIO.

Semper esto mensa tua parata cuius aduenienti, quo di-
gnus fias ut quiescat super te diuinitas. Quod si hoc tibi
mirum uidetur, exemplum cape ab eo sene, cui nomē erat
Micha: quē ferunt idololatram fuisse. Attamen quia men-
sa eius communis erat omnibus mortalibus, ea re meruit
post mortem suam in uitam reuocari a deo, id quod tum
accidit quando filij Israhel egressi fuere ex Aegypto, quo
tempore, ille iam dudum mortuus, per Mosen uitae restitui-
tus fuit. Quin & eadem de causa, afflatu prophetico dignus
habitus fuit, id quod patet ex isto loco scripturę. Et fuit uer-
bum domini ad prophetam qui restituerat eum. Similē ob
causam & Loth, quod huic uirtuti operam daret, plantan-
do in huius usum **אשל** id est, nemus, meruit & ipse spiri-
tum propheticum, simulatq; subuersionem Sodomiticam
eradens. Ceterum uox **אשל** hac tria significat. **אכילה**
id est, cibus. **לדייה ל** id est, potus, & **לדייה ל** id est, potus, &
condu-
ctum, alij dicunt Lamed innuere **ליבה לבל מי שיבא**

1. Reg. 13.

חזית חמר אופם לא אופם ולא חיור ח

VIII Vidisti asinum rufum? nec rufum nec album.

פירוט

לעולם למד לשונך לומר איני יודע **שמא תתודה ותאחד**
אם יבא אדם ויאמר לך באית אבידה פלוגיתא אמוד לו
לא באיתי את על פי שתראה אותה מפני הסכנה ההיא •
מעשה באדם אחד שתנה עומדי בדרך ושנת הר
התנים וקא לו גוי אחד ויאמר לו באית
נפאז

נפאז חמוד אחד פלו לפו אמר לו באיתי חמוד פלו לפו
ואזניו שחורות • אמר לו הגוי באי זה הדרך הלך • אמר
לו בדרך פלוגי הלך הגוי באותו הדרך וכקט ולא מצא
החמוד • חזר הגוי אפלו ואמר לו לך עמי ונבטשני
אני ואחך עד שבמצא אותו הלכו שניהם ולא מצאו די
החמוד • אמר לו הו לי החמוד שלי שאחך גנב
אותו מניד הלך לשלטון העיר ואמר לו זה גנב לי חמוד
לכו ששנה מאה דיברין צנה מומנו והשלטון מאה דיברין
בשביל החמוד • ועוד טעו עליו בעל החמוד ואמר
לשלטון טלית אחד חיה לי על החמוד ששנה תמישים •
והובים וחי צדויות בטלית מאתים דיברין • צנה מומנו
עד ארבע מאות דיברין • לפיכך אמר למד לשונך לומר
לא ידעתי שהוא שקול פזם וכנסת • ואמר עדיאל אם
יודע אדם להפוך את דבריו מוטב ואם לא ישתוק ולפיכך
מונעו חכמים דבור הרבה ואמריו לא מציאתי לזה טוב
משתיקה • ואין גות אלא מי שיט בו שתיקה וכו פמו
שתקו חכמים שתיקה בשביל החמוד • פו תקבו על שור
ועל שח ועל שלמה על כל אבידה שבעולם • ותינו
דאמר בו סיבא חזית חמר אופם • לא אופם ולא חיור •

EXPOSITIO.

Perpetuo doceas linguam tuam respondere, nescio,
Ne fortassis aliis fatearis unde capiaris. Quare si uene-
rit ad te quispiam rogans: Annon uidisti quod amisi? Re-
spondeas illi, nequaquam uidi, tamen si uideris, idq; ad ui-
tandū periculū. Exempli gratia, Accidit semel ut quidam
staret in uia publica, ad quem uenit homo quidam ethni-
cus dicens. Vidisti ne hic asinum totum candidum? cui ille
C 2 respon-

respondit, uidi equidem asinum totum candidum cum nigris auriculis. Hoc audito, Ethnicus dixit, quam uiam ingressus est, respondit ille, hanc uiam, Mox secutus est Ethnicus, quarēs asinum, quem cum non inuenisset, reuersus ad illum dixit, ueni mecum, ut una quæramus asinum, donec inueniamus eum. Qui cum ambo simul abiissent, nec inuenissent asinum, dixit Ethnicus ad alterum. Da mihi asinū meum quem mihi furatus es. Statimq; accessit præfectū urbis dicens. Hic furatus est mihi asinum candidum, atq; ita extorsit ab eo centum denarios, totidē item & præfectus. Nec eo contentus, adhuc alterius criminis eum accusauit, dicens ad præfectum, sibi quoq; abstulisse uestem impositam, ualentē quinquaginta aureos, in qua etiam ueste colligatos habuerit ducentos denarios, ad cuius accusationem, ille amplius multatus fuit quadringentis denarijs. Hinc postea natum est hoc dicteriū. Doce linguam tuam loqui nescio, quod præferendū est auro & argento. Inquit porro Vziel, Si nouit homo tergiversari uerbis suis, bene est, si non, taceat. Hinc sapientes prohibuerunt, ne quis multum loquatur, dicentes. Nihil utilius est corpori silentio, neq; corpus habere uidetur, qui tacere nescit. Et quem admodum sapientes hanc parcemiam usurparūt de asino perditō, sic quoq; usurpari potest de boue, oue, ueste, aut quacuncq; alia re perditā. Atq; in hūc usum dixit Ben Syra hoc prouerbiū. Vidisti asinum rufum, &c.

טב לבישא לא תעביר ובישא לא מיטי ט

לך ו

VIII Bonum malo ne facias, hinc malum non eueniet tibi.

פירוש

לעולם כשתראה אדם רשע אל תלך עמו בדרך אחד ואל תעש

העש לו טובה כלל . שבשביל טובה שעשה יעקב לעשו הנשע כששלח לו יעקב אותו הדורון ואמר לשלוחיו בה האמרון לאדוני לעשו בה אמר עבד יעקב . אמר לו הקדוש ברוך הוא אני אמרתי וכן יעבוד צעיר ואפה אמרם עבד יעקב וצוית אותו אדון עליו אני אהיה את דבתי . והוא ימטול עליו בעולם הזה ואפה המטול בו לעולם הבא . אמר יעקב לפניו רבנו של עולם גלוי וידוע שמתראה צייתי דברי זה אמר לו הקדוש ברוך הוא אם פו חוזר לך ואל תלך בדרך אחד עמו . אמר לפניו רבנו של עולם איני יכול להפריד ממנו מפני שאני ממתירא ממנו . אמר לו הקדוש ברוך הוא ומה לוט שצדיק צמור הזה ועוסק בתורה אפילו הכי לא יציה אכנתם לילך עמו בדרך אחד אלא אמר לו אם השמאל ואימינה ואם תימין ואשמאליה . ועשו אחיד שהוא רשע צמור לא התפריד ממנו . מה עשה יעקב תלך ובהפריד ממנו שנאמר יעבוד בא אדוני לפני עבדו . וכתוב וישב ביום ההוא עשו לדרך שעייה וכתוב ויעקב נסע סוכותה . היינו דאמר פו סינא טב לבישא לא תעביר ובישא לא מיטי לך .

EXPOSITIO.

IN aeternum cum uideris hominem impium, non ambules cum eo in uia una, neque facias ei bonum omnino, Quod enim Iacob bonum fecit Esau impio, quando scilicet misit ei munera, & dixit ad nuncios. Sic dicatis domino meo Esau, sic dicit seruus tuus Iacob: ob id (inquam) dixit ad illum Deus. Ego dixi, Maior seruiet minori. Tu autem dixisti, Seruus tuus Iacob: & constituisti eum domi-

num super te. Ego confirmabo uerba tua, ut ipse sit dominus tuus in hoc saeculo. Tu autem dominus ipse in saeculo futuro. Respondit Iacob coram Deo Domino mundi. Manifestū & notū est, quod ex metu fecerim rem istam. Ad quem iterum Deus dixit. Si ita est, uade, & uide ne ambules cum illo in uia una: ad qua respondit Iacob coram Domino mundi. Non possum separari ab eo, eò quod timeo mihi ab eo. Dixit ad illum Deus, (attende qualis uir fuerit) Loth, nempe totus iustus, & exercēs se in lege, At rament Abraham noluit cum eo conuersari, sed dixit ad eū; *Gene. 13.* Si ad sinistram concesseris, ego ad dextram concedā, quod si ad dextram perrexeris ego ad sinistram pergā. Ab Esau uero qui totus impius est, non potes separari? Quid fecit Iacob: abiit & separauit se ab eo, iuxta id quod dicit. Transeat quaeso dominus meus ante feruū suum, &c. Item, *Gene. 33.* Reuersus est itaq; in die illa Esau uersus Seir. Iacob uero profectus est in Succoth. Atq; hoc sibi uult Ben Syra cum dicit, Bonum malo ne facias, & malum non eueniet tibi.

עֲרַב מִיַּד טִיבוֹתָא לֹא תִמְנַע

X Manum tuam a bono ne abstrahas.

פִּירוּשׁ

לעולם לא תמנע ידך מלידת פרוטה לעני ואל תעלה אונת משמוע ועקתו ותחפתו שכל המוצע ידו מלידת פרוטה לעני את הקדוש ברוך הוא ימנע מלידתו לו טובה ומונח אותו ממצטיו ומביא אותו לידי צניות מפני שהצבקים דומים לזוהים מזה זוהים הם גלגל את הצבקים גלגל הם שהזוהים בעולם וכל המעלים עיניו מועסת כל גם הוא יקרא ולא יענה. ואם בונה צדקה לעני הקדוש ברוך הוא טנתו לו צדקה שנאמר רודת צדקה נחסד ומצא חיים

חיים צדקה וכבוד. ולא עוד אלא שכל הצדקה פרוטה לעני מעלה עליו הכתוב כאלו בנה המזבח והקריב עליו קרבן לפי שבזמן שביית המקדש חיים אדם בונה שחלו ומתכפר לו. ועכשו שאמר עונותינו נאין לנו בית המקדש חיים אדם בונה צדקה לעני ומתכפר לו על כל פשעיו. אמר רבי יוסי ברא דראה שאין במדות בשר ודם מידותיו של הקדוש ברוך הוא. מדות בשר ודם אדם מביא דורון למלך ספק מחבליו מפניו ספק אין מחבליו מפניו. ואם האמר שמחבליו מפניו ספק דאה פני המלך ספק אינו דאה פני המלך. ואם האמר שדואה פני המלך ספק עושה רצונו ספק אין עושה רצונו. ואם עושה לו רצונו ספק דעה בשלום ספק אין דעה בשלום. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן שהצדקה לעני דאה פניו של הקדוש ברוך הוא שנאמר אני בעדס אחזה פניו אשבעה בהקוץ המונחת. אמרו עליו על בוד מלך ישנא שכל יום ויום בונה צדקה לעני. וכמו כן שהיה נכנס לבתי פגסיות ולבתי מדרשות הנה בונה צדקה ואמר אני בעדס אחזה פניו אשבעה בהקוץ המונחת. והצדקה צדקה לעני צריך לפייסו בדברים לפי שהצדקה לעני מברך בשש ברכות. ואלו הן או ימקע בשחר אורח וארובתה מהנה תצמח וסלה לפנית צדקה כבוד ויאכפת. או תקרא ויא יענה תשובה ויאמר הנני אם תסיר מהובך מוטה שלח אצבע ודבר אנו. הרי כפא שש ברכות ועוד אמרו שהצדקה לעני ומפייסו בדברים מתברך בשלש עשרה ברכות. ואלו הן ותפס לרצע לחמת וקפיש צדקה תשיב ותרח בחשך אורח ואפלתה בעתים. ונתת לא תמיד

וצותו לו ומפיוסו בדברים מתכרה בשלש עשרה נדבות
 ומאריכו לו חנו ומוסיפו לו על שנותיו וינצל מבימה
 משונה ומדינה של גהינם והיוויו לו בנים זכרים ונותניו
 צדקה ובעלי חכמה ובעלי צדקה ובעלי תורה ובעלי מדות
 טובות ומקיימיו כל המצוות שבכולם וינצל מן התשמים
 ומן העקרבים ומן המזיקין ומכל מיני משחית שפעם
 אחת היו יוצאין יוסת ועודאל בדרך וראו שני עניים ב
 פנים מן הצער ועצים על ראשם אמר לו יוסת עוויא אני
 דואה בפאן צער ועצים על ראשו ובתוך העצים עקרב ולא
 דשות לעקרב לצער אותי קרא לצער ואמר לו יש לך
 בון הדרך שום צדקה אמר לו צער אחד הלך עמי לבית
 הפנסת ותה נתום ולא הנה לו לאכול ומפני צתתי לו ל
 לאכול ואכל עמי בחד אמרו לו אשרית שבעלת מן
 הפייתה והיוני דאמר בן סיבא ידת מן טובותא לא תמצע
 אפה מפרנסני הני אני ובני מתים מיד עמד ופרנסה
 משלו בסתר לימים הלך בגימיו הצדיק ונטה למות
 אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של ע
 עולם אפה אמרת שכל המקיים צפס אחת מישראל כאלו
 מקיים כל העולם כולו וזה בגימיו הצדיק הנה האלמנה
 ושבעה בניה ונתן להם צדקה בסתר הרי הוא מיצער
 בצער מיתה בקשו עליו רחמים מלאכי השרת וקדעו צור
 דינו של מיתה והוסיפו על שנותיו שנים ועשרים שנה
 ולפיכך אל תמצע ידך מלידת צדקה ומי שאין בידו
 לתת לו כלום צדיק לפיוסו בדברים ולתחמו מצבותיו
 ושיאמר לו המקום יתקם עליו וכל מי שיש בידו ליתן ו

וצותו לו ומפיוסו בדברים מתכרה בשלש עשרה נדבות
 ומאריכו לו חנו ומוסיפו לו על שנותיו וינצל מבימה
 משונה ומדינה של גהינם והיוויו לו בנים זכרים ונותניו
 צדקה ובעלי חכמה ובעלי צדקה ובעלי תורה ובעלי מדות
 טובות ומקיימיו כל המצוות שבכולם וינצל מן התשמים
 ומן העקרבים ומן המזיקין ומכל מיני משחית שפעם
 אחת היו יוצאין יוסת ועודאל בדרך וראו שני עניים ב
 פנים מן הצער ועצים על ראשם אמר לו יוסת עוויא אני
 דואה בפאן צער ועצים על ראשו ובתוך העצים עקרב ולא
 דשות לעקרב לצער אותי קרא לצער ואמר לו יש לך
 בון הדרך שום צדקה אמר לו צער אחד הלך עמי לבית
 הפנסת ותה נתום ולא הנה לו לאכול ומפני צתתי לו ל
 לאכול ואכל עמי בחד אמרו לו אשרית שבעלת מן
 הפייתה והיוני דאמר בן סיבא ידת מן טובותא לא תמצע

EXPOSITIO.

NVnquam prohibeas manum tuam ab impertiendo
 aliquid egeno, etiam si tantum numus sit. Nec nunq̄
 abscondas aurem tuam à clamore & petitione eius. Qui-
 cunq; enim prohibet manum suam, sic ut ne uel numū im-
 pertiat pauperi, huic & Deus sanctus benedictus, non re-
 pendet bonum. Quin & si diues fuerit, ad paupertatē eum
 rediget. Diuitiæ liquidem denarijs comparantur, qui rotæ
 instar nunc huc, nunc illuc migrāt. Sic quoq; & diuitiæ se
 habēt, instabiles enim sunt, quas modo ille, modo alius pos-
 sidet. Omnis item qui abscondit oculos suos à clamore in-
 opis, erit quādo & ipse calamitate pressus, clamauerit, nec
 exaudietur. Si uero qui elemosinam tribuit pauperi, etiā
 Deus tribuet iustitiam, sicut patet ex isto loco scripturæ,

D Qui

Proverb. 21. Qui sectatur iustitiam & pietatē, inueniet uitam, iustitiam, & honorem. Neq; hoc tantum illi bonum cōtinget. Quin quisquis est qui uel numum largitur indigenti, huic impurat scriptura, perinde ac si altare in quo Deo sacrificia imolet extruxerit. Olim enim cum domus sanctuarij adhuc extaret, quisq; siclum pro expiandis peccatis suis expendebat. Modo uero cum propter peccata nostra non amplius superest sanctuarium, homo cum largitur eleemosinam pauperi, meretur peccatorum suorum expiationē. Qua de re Rabbi Iose sic inquit. Expende & deprehendes diuersum esse ingenium diuinum ab humano. Cum hominibus etenim res sic se habet, si quis Regi munus offert, dubium est, num sit accepturus nec ne. Et si non est dubiū quin accipiat, incertum tamē est, num qui munus adfert, faciem regis conspecturus sit nec ne. Quod si ea de re non est cubiū. Tamē dubius animi pendet, num rex sit eum factururus cōpotem uotorum suorum nec ne. Sed longe aliter se res habet cum Deo. Quicumq; enim eleemosynam largitur egeno, is utiq; uidet faciem Dei, iuxta id quod dicitur, In iustitia uidebo vultus tuos, satiabor cum euigilarit similitudo tua. Ferunt de Dauide rege Israēl, quod singulis diebus eleemosynam pauperibus praestiterit. Idq; semper quoties ingrederetur uel synagogam uel scholam, sic inquit, Ego in iustitia uidebo vultus tuos, satiabor cum euigilarit similitudo tua. Ei uero qui eleemosynam impertit indigenti, necesse quoq; est, ut blande eum alloquatur: hinc enim sex illi adueniunt benedictiones, hae nempe. Tunc proferetur quasi aurora lux tua. Et sanitas tua uelociter crescet, & ibit ante te iustitia tua, & gloria Domini colliget te. Tunc inuocabis, & Dominus respondebit: clamabis & ille dicet, ecce adsum: Si abstuleris de medio tui onus, & (cessaueris) emitte digitem & loqui inutile. Porro qui praestat eleemosynam pauperi, simulatq; blandis uerbis eum cōsolatur, hūc

adsequi adserūt. 13. benedictiones, quae sunt hae. Si protuleris esuriēti animam tuam, & animam afflictam satiaueris, *Esa. 58.* orietur in tenebris lux tua, & caligo tua erit sicut meridies. Et deducet te dominus semper, & saturabit animam tuam cum siccitates fuerint, atq; eripiet ossa tua: & eris sicut hortus irriguus, & sicut scaturigo aquarum, quae aquas suas nunquam denegant. Et reparabuntur per te deserta saeculi, fundamenta generationis & generationis suscitabis, & uocaberis reparator ruinarum, & reductor semitarum quas inhabitent. Omni item qui eleemosynam largitur pauperi, necesse est, primum, ut amice quoque eum appellet. Alterum, ut id clam faciat. Qui enim hoc facit, maior est Mose (pie memorie,) De Mose etenim scriptura sic dicit. Timui enim a facie irae & furoris. De eo uero qui eleemosynam egeno in occulto praestat, scriptura dicit, Munus in secreto *Deut. 2.* (datum) placat furorē. Neq; istiusmodi furorem tantum, sed & furorē Angeli, qui praestit mortis. Sic etenim legimus, de Beniamin iusto, quod omni tempore dederit eleemosynā, & liberatus fuerit morbo quo laborabat. Effecit enim eleemosinis suis, ut angelus mortis qui in domum illius uenerat, ut eum uita priuaret, re infecta, domo iterum discederet: adiectiq; fuere ad uitam eius. 22. anni. Quod beneficiū hoc pacto cōmeruit. Cum praefectus esset gazophilacio, accidit, ut ueniret ad eum muliercula, cui septem erant filij, rogās, ut inde sustentaret eam, cui cum ille responderet nihil quicquam esse in gazophilacio, iterum dixit ad eum, tu ergo me pascas de tuo, alias cum filijs meis fame peribo. Hoc audito, sine ulla mora clam de suo cibauit eā. Accidit autem post aliquot dies, ut Beniamin iustus ad mortem usq; egrotaret, de quo angeli ministratorij coram Deo sic dixerunt. Domine mundi, tu dixisti. Si quis conseruauerit animam Israēlitę, perinde esse, ac si quis totum mundū conseruet. Iam Beniamin iustus ille in uita cōseruauit uiduam cū septē filijs, clam dans eis eleemosynam, is inquam mo-

do aduersa ualetudine ad mortē usq; laborat: ista inter pel-
lacione, angeli uitam ei à deo impetrauerunt, sic ut senten-
tia mortis quę contra illum lata erat, suspenderetur: additis
simulatq; ad uitam eius. 22. annis. Hac itaq; cum ita se ha-
beant, fac nunquàm à dando eleemosynā abstineas. Quod
si tibi non suppetit facultas, da operam ut uel bonis uerbis
pauperē places atq; confoleeris, ut æquanimīter ferat suam
paupertatem, precando illi à Deo misericordiā. Quicumq;
enim de suo quod habet, egeno impertit, simulatq; uerbis
eum consolatur: is meret̄ tredecim benedictiones, nec non
& anni uite eius prorogantur, liberaturq; à morte uiolen-
ta, & gehennæ iudicio. Adhæc quoq; filios masculos acqui-
rit, qui & ipsi misericordiæ student, præditi sapientia, con-
silio, studio legis, bonis uirtutibus, nullis non bonis semper
parentes legibus. Talis etiā misericors custoditur, ut nō
lædatur à serpentibus, scorpionibus, noxijs demonibus, &
ab omni eo quod aliquo modo nocere potest. Id quod ex
isto euentu facile discere licebit. Accidit semel, ut Ioseph
& Vziel unā iter facerent, qui cum uiderent duos paupe-
res è sylua procedentes, qui in capite lingua gestarēt: dixit
Ioseph ad Vzielem. Ego certe hic uideo adolescētem, qui
in lignis quæ in capite gestat, serpentē habet. Cuncq; uide-
ret eum nō lædi à scorpione, accersito ad se adolescente in-
terrogauit, Num aliquando in hac uia alicui eleemosynam
dedisset, Cui respondit adolescens, se pupillo cuidā qui se-
cum ingressus fuisset synagogā, nec habuisset unde uiue-
ret, de suo panem edendum cōmunicasse: quo audito dixe-
runt ad eum, Beatus es tu, hinc enim à morte liberatus es.
Hoc est, quod monet Ben Syra. Manum tuam à benefaci-
endo nunquàm abstrahas.

כַּלְתָּא עֲלֵתָה לְגִינָנָא וְלֹא יִדְעָה מִיָּה יָא
מִטִּי לַח

Sponsa ascendit in thalamum, neq; nouit quid euen- XI
turum esset sibi.

פִּירוּשׁ

לְעוֹלָם אֵל יֹאמֵר אָדָם שׁוֹם דְּבַר אֱלֹהִים בְּגוֹזֵר הַשֵּׁם יְהוָה
אָדָם שֶׁהָיָה אוֹמֵר לְמַחֵר אֲשֶׁב עִם אֲרוּסָתִי כְחוֹפֵה וְאֶדְבַּק
עִמָּה אֲמִירוֹ לֹא אֲמִיר אִם גּוֹזֵר הַשֵּׁם יְהוָה אִם יִגְזֹר
אִם לֹא יִגְזֹר אֲנִי אֲשֶׁב עִם אֲרוּסָתִי לְמַחֵר כְּחוֹפֵתִי וְכֹן
עָשָׂה גְבוּסִים עִם אֲרוּסָתוֹ לְחוֹפֵה וְיֵשֵׁב עִמָּה כֹּל הַיּוֹם וּבְבֹלֵלָה
עָלָיו שְׂנֵיָהֶם לְמִטָּה וְקוֹדֵם שְׂנֵיָהֶם עִם אֲרוּסָתוֹ מִתּוֹ שְׂנֵיָהֶם
לְמַחֵר מִצְאוֹ אוֹתָם מִתִּים זֶה עִם זֶה יְהוָה אֲמִירוֹ קוֹשְׁטָא
אֲמִיר כֹּן סִבְרָא כַּלְתָּא עֲלֵתָה לְגִינָנָא וְלֹא יִדְעָה מִיָּה מִ
מִטִּי לַח יְהוָה מִצְאוֹ אֲמִירוֹ כֹּל הַיּוֹמָת לְעִשׂוֹת שׁוֹם דְּבַר
יְהוָה אִם גּוֹזֵר הַשֵּׁם יְהוָה אִם אִינוֹ אוֹמֵר לֹא יִגְלַח לְעוֹלָם יְהוָה

EXPOSITIO.

Nunquàm dicat homo se quippiã facturũ, nisi prius
dixerit, Si Deus uoluerit. Exemplũ cape de quodam
homine, qui cum diceret. Cras sedebo cum sponsa mea in
thalamo: iungamq; cum eo cõnubia. Dixerũt ad eum. Dic,
si Deus uoluerit. Respondit eis, siue uelit, siue nolit Deus.
Ego sedebo cum sponsa mea cras in thalamo meo. Seditq;
cum ea tota die. Nocte uero cum irent cubitũ, priusquàm
cum eo rem haberet, mortui sunt ambo. Quos cũ mortuos
inuenissent: dixerũt, Vere dixit Ben Syra. Sponsa ascen-
dit ad Thalamũ, neq; nouit quid accideret sibi. Hinc dixe-
runt. Quicumq; cupit aliquid facere, prius dicat, Volente
Deo. Sin, nunquàm foeliciter succedet quod conabitur.

יִב לְחַבִּימָא כְּרִמְיָא וְלִשְׁטִיָּא בְּכֹד מִיָּדָא יְהוָה

XII Sapientem nutu, & fatuum fuste (castigabis)

פירוש

לעולם לא יעשה אדם בלום עם שוטה שאם צפל בידו ב
בלום כתוב אותו בקרן הצבוי שלא תראינו לעולם ואם יש
לך בלום אצל השוטה לא תפייס אותו ואל תדבר לו ב
בלשונו רבה אלא בחזקה במקל דברי לו ובמקל תסול ממנו
כל מה שיש לך אצלו ואל תאמר לו בלום ברמז שלא
ישמע ממך שכן מצונו יהוא בן גמשי מלך ישראל
שחה שוטה ביותר וכיון ששלח אלישע עליו השלום את
יזנה בן אמשי למיטות את יהוא למלך לא בא אליו אלא
ברמז וכיון שמלך יזנה ומצאו שחה יושב במסיבה עמד
לפניה תחת רמזו לו ולא תבין ותנה מדבר לו ולא תנה
שומע ואשר יושבו סביבו היו שומעיו והוא לא שמע
מאומה עד שצטל מקל ונלע אחד ומיד שמע ולא יצא
מפינו שחה צעל אלא אמר לו אל מי מכולנו ויאמר
אלהי השר ומנין שחה מישוע שנאמר והמנחה
במיתה יהוא בן גמשי כי בשגעון יצתה והחכם ברמז
ידע כל מה שבלבד ולפיכך לא תעשה לשוטה רמז אלא
במקל שכן אמר בן סירא לחכימא ברמיזא ולשטא
בברמיזא

EXPOSITIO.

Nunquam tibi quicquam negotij sit cum homine fa-
turo: si enim illi quippiam in manum uenerit, cornu
Cervi inscribito, eò quod nunquam sis uifurus. Fatuus
item, si quid habet quod tuum est, quod ab illo tibi restituz-
tum uelis, non est ut te hoc ipsum ab eo habiturum speres:
si amice

si amice & blande illi loquaris, imo ui & uerberibus opus
est. Neq; est quod putes illum te auditurum, si ei techie lo-
quaris. In cuius rei exemplū, tibi proferimus lehu filium
Nimsi, regem Israēl, qui plane stultus erat. Cum enim mit-
teret ad eum Elifaus (pia memoria) Ionam filium Amit-
thei, ut ungeret lehu in regem, uenit ad eum occulto quo-
dam modo, quem cum inueniret sedentem in confessu so-
daliū, stetit ad fores domus, signo quodam illum ad se
euocans, quod tamen ille nec quicquam animaduvertebat:
Neq; cū deinceps loqueretur illi propheta, intellexit: sed ci-
tius eo, qui assidebant ei, quid uellet propheta, intelligebāt.
Ipse enim tam stupidus erat, ut non attenderet quid pro-
pheta uellet, donec arreptum baculum post illum projice-
ret, tum enim denum intellexit: & tamen tam piger erat,
ut nō statim ad propheta egrederetur, sed dicebat ad eum.
Ad quem ex nobis omnibus: cui ille respōdit, ad te o prin-
ceps. Quod si nosce desyderas, unde nam colligat, eum fu-
riōsum fuisse, scias ex eo istuc patere, quod scriptura dicit.
Est autem aurigatio, quasi aurigatio lehu, quoniam infa-
nia ducit currum. Caeterum qui sapiens est, uel nutu facile
intelligit, quid in animo habeas, cum stulto autē nihil nisi
uerberibus efficias. Atq; hoc sibi uult Ben Syra hoc dicto.
Sapientem nutu, stultum fuste (castigabis)

מוקיר מבסרוהי דאמי להבירא

Qui honorat inimicum suum, similis est asino.

פירוש

לעולם אל תכבד את הרשעים ואל תכבד את מי שמכנה
אומה שתדי אהאב בן עמרי בלך וכבד את בן הדוד
מלך ארם הרשע ודומיה אמר לו תכבד לך וחרוג את בן
הדוד ונלך אליו ולא רצה לקרנו אלא תהיה וקבדו כיומר
מרוב

2.Reg.9.

2.Reg.9.

24

XIII

מרוב האהבה שאהב אותו כרת עמו ברית ונתן לו עיירות
 כל ראמות גלעד ותשבו למלכותו והוא היה בשש צמור
 שמנחה את מי שאכבד אותו ולימים חשב בלבו מפני
 מה מכבד אותו אהאב בו עמרי אלא מפני שהוא ירא
 מפני והפך את הברית אשר כרת עמו ולא זכר אותו ו
 בשש את הטובות שגמל לו ואת אהבתו שהיה מכבדו
 ביותר ומרד בו ומיד יצא עליו למלחמה ולא עוד אלא
 אלא שצדק לשון הרעב לא תלחמו את חטו ואת גדול
 עד שפחד המלך ובו עשו עבדיו וחרגו את אהאב בו ע
 עמרי ושלם לו רעות תחת טובות ועל בו יאמר
 המושלים כל המכבד את אויבו לימים מת על ידו ולזה
 בו ארבע ואת שאול מלך ישראל כשחמל על אגג
 והחזיר אותו וכבדו ביותר על בו יצא מפניו חמו הרשע
 שמש להרוג ולאבד את כל היהודים ולא חמל עליהם
 ולא זכר רחמי שאול שחמל על אגג וקוד מעשה
 באגס אחד עשיר גדול ולא היה לו מי שירש אותו והיה
 מי ונתעצף בלבו ואמר אטול זה חתום ואגדלבו עמי ו
 ויהיה לי זכות מפני מיני עשה בו וישב אותו ותום עמו
 עשרים ושלש שנים ועמד בגל צדבני וביון שראה אותו
 ותום כל זכסו וכל עושר ביתו אמר עתה ימות זה ואירש
 כל זכסו יום אחד חשב בלבו מהשבה רעה ואמר
 אחריו אותו ואת אשתו וישאר הבן בודי ותיי מתקבין ה
 קדבה אחת לסעודה ונתן לתובה כס המות ואכלו מפניה
 הוא ואשתו ומתו שניהם והוא לא ריחם עליהם כמו
 שרחמו הם עליו ולא זכר הקסד שעשו עמו ולא האמר
 שזה הגוי עשה כן ולא אחר אלא אחד מגדולי ישראל
 עשה

עשה כן שהרי יואש מלך ישראל עשה כן ליהונדע הכהן
 צטל ונשא עמו כל הפתוב עליו בעניניו וחרג את זכרה
 כבו ולא זכר הקסד אמרי ולפיכך אמר בו סוכא מוקיד
 מבסדוהי דאמי לחמרא ואין מבסדוהי אלא בודים אותו
 שבו תרגום כי זכר יי כזה אני פתגמא דא בסר ו

EXPOSITIO.

Non q̄ honore afficias homines impios, atq; eum qui
 despicit te. Cuius rei exemplū accipe de Achab rege,
 filio Amri. Is enim cū abiret ad Benhadad, impiū regem
 Syriae, honorādi causa, admonitus fuit à propheta, ut occi-
 deret eum. Qui prophetae non obtemperans, non tan-
 tum nō interfecit eum, sed & in uita conseruatū, ex nimio
 amore quo prosequabatur eum, foedus cum eo iniit: dans
 ei ciuitates totius Ramoth Gilead, nec nō & restituens illi
 regnum suum. Quam tamen amicitiam (Benhadad) quia
 plane impius erat, adeo non agnouit, ut Achab foedissime
 contemneret. Accidit enim temporis progressu, ut Benha-
 dad sic apud se cogitaret. Quam ob causam honoribus me
 ita afficit Achab filius Amri: nisi quod sibi à me timet. Fra-
 ctūq; foedere quod cum illo pepigerat, oblitus omniū be-
 neficiorum, nec non & amoris, quo ipsum, Achab, non si-
 ne honoris exhibitione prosequutus fuerat: deficiens ab
 eo, mox bellum contra eum suscepit. Nec tantū hoc malū
 fecit, quin & principibus qui super currus cōstitutī erant,
 praecepit, ut cōtra nullū alium qualēcunq; uel magnū uel
 paruum pugnarent, donec rex interfectus esset. Quod illi
 facientes, regem occiderunt, atq; ita rependit ei mala pro
 bonis. Hinc ergo dixerunt parabolarum authores. Qui-
 cunq; honorat inimicum suum, tandem futurum est, ut ab
 eo occidatur: id quod accidit regi Achab. Sic quoq; & Saul
 rex Israēl, quod pepercisset Agag, in uita eū conseruando,
 E nimioq;

nimioq; honore afficiendo, commeruit: ut tandem ex illo (puta Agag) impius Haman prodiret, qui occasione quaerebat, delendi, occidendi, & perdendi omnes Iudaeos, nequaquam parcenseis, nec memor cōmiserationis, qua Saul miserus fuerat Agag senioris sui. Aliud exemplum accipe de homine quodam diuite, & magno: qui cum nō haberet heredem, pupillum quendam sibi uicinum, in hæredem adoptare, secū in animo suo statuit. Inquiens, assumā hūc pupillum & æducabo eum, ut inde ad me redeat præmiū boni operis, statimq; quod in animum duxerat, opere cōpleuit. Cumq; pupillus ad tres annos illi cohabitasset, locādo ei operam suam, in rebus necessarijs: uidens omnes facultates eius, omnemque opulentiam domus eius, dixit intra se: fiet, ut isto mortuo, ego hæreditate accipiā omnia bona eius. Accidit ergo ut quodam die, mala cogitatio subiret animū eius, ac diceret. Interficiam eum unā cum uxore, sic remanebunt omnia bona eius in manu mea. Cumq; illi ollam in qua ad conuiuiū quippiam cocturi erant, appararent, immisit in eam uenenum lætiferum, quod cum degustassent, ambo mortui sunt. Neq; miserus est eorum (pupillus iste,) sicut ipsi eius miseri fuerāt. Immemor ingentis beneficij, quod in eum contulerant, Neq; est quod dicas hominem Ethnicum tale quippiam designasse, quod alius quispiā, (puta iudeus) non facile admitteret. Quin & ex magnatibus Israēl, quidam simile flagitium perpetrasse legitur. Nempe Ioas rex Israēl, erga Iehoiadam summū sacerdotem, cuius filium Zachariam rex interfecit, post multa negotia, in quibus Iehoiada fidem & amorē suum erga regem, ut scriptura habet, testatus fuit: Nequaquam memor gratiæ, qua ab illo affectus fuerat. Propterea dicit Ben Syra. Qui honorat hostes suos, assimilatur asino. Per מוכריו eos qui contemnunt aliquem intelligas, id quod ex translatione Chaldaica cognosces. Vbi enim textus hebraicus alibi in Numeris habet, capit. 15. Nam uerbum

bum domini contempfit, ibi Tharg. usurpat uerbum כסר

נור דליק מוקיד גדישין סגיאין ו

יד

Ignis ardens, succendit multos (frugum) aceruos.

XIII

פירוש

לעולם אל תלשין את חבירך שכל המלשין את חבירו אינו לו תקנה ולא רפואה לעולם הזה ולא רפואה לעולם הבא שאש מצט שורפת גדישין הרבה שאין מתרבי את העולם אלא לשון הרע שלשון הרע מעט חורגת אנשים צדיקים וחסידים רבים שבשביל לשון הרע שעשה דואג האדומי על דוד גהרגו צדיקים וחסידים רבים והם שמונים וששה איש דבשיהם דבניהם וטפס וכל מהמסם כל טוב עיר הצהנים ולא גהרגו כל אלו בשביל שום חטא שתיה בהם לא גילו צריזות ולא שפיכות דמים אלא בשביל לשון הרע שנתנו צדקה לדוד ולא לנוד בלבד נתנו אלא לכל אנשי זבעוד דוד מפרגסין ובשביל שראה דואג שנתנו מזון אחימלך לדוד חלה והלשינו למלך והוסיף על מה שראה שנאמר וישאל לו בן ולמה זקנא שמו דואג שלא חנה בעולם ויהי רשע ממנו ולא עוד אלא בשביל לשון הרע שעשה ציבא מאדובין גהרגו בית המוקדש בשעה שאמר דוד למפיפושת אמה וציבא תחלה את השדה וצתה בת חול ואמרה רחבעם וירבעם יחלקו את המלכות ובשביל שקבלו דוד חרב בית המוקדש וגלגו מ מאד ציבא ובשביל לשון הרע אמר בו סגיא נור דליק מוקיד גדישין סגיאין ו

EXPOSITIO. E 2 Nunq;

NVnquam traducas proximum tuum. Quicumque enim traducit proximum suum, non est quod speret bonum & salutem, neque in presenti, neque in futuro seculo. Sicut enim exiguus ignis, multos frugum aceruos consumit, ita nihil est quod magis deaflat mundum, quam mala lingua. Equidem lingua uel paru mala, multos homines iustos ac pios occidit. Propter mala enim linguam, qua Doeg Idumaus accusauit Dauidam, interfecti fuerunt multi iusti ac pii, nempe octoginta & sex uiri, una cum uxoribus, filiis, paruulis, atque iumentis, Tota inquam Nob ciuitas sacerdotum. Qui omnes ob nullum flagitium occisi fuerunt, non propter scortationem, nec propter homicidium, sed tantum a mala lingua perierunt, qua accusati fuerunt, quod eleemosynam impertissent Dauidi. Qui certe non Dauid tantum cibum dederunt, sed & cunctis hominibus habitantibus in Gibeon. Cumque uidisset Doeg, quod Achimelech cibum dedisset Dauidi, abiit & detulit eum apud regem Saulem, plura comminiscens, quam uiderat: sicut patet ex eo quod dixit. Et consuluit pro eo Dominum. Sed cur uocatum est nomen eius Doeg? ob id nimirum, quod illo nemo magis in mundo impius fuerit. Tam perniciofa equidem res est lingua mala, ut per eum Ziba Dominum suum traducendo, effecerit, ut domus sanctuarij deaflaretur. Eo scilicet tempore, quo dixit Dauid ad Mephiboseth. Tu & Ziba diuidite agrum. Tum enim uox coelitus insonuit, dicens. Rechabeam & Ierobeam diuidant regnum. Hinc enim quod Dauid fidem habuit delatori Ziba, depopulata fuit domus sanctuarij, propter quod nos etiam exulamur a terra nostra. Ut igitur a lingua delatrice dehortetur Ben Syra, dicit. Ignis accensus consumit multos frugum aceruos.

1. Sam. 22.

יח סנה בביתא סימנא טבא בביתא

XV Senex in domo, signum bonum est in domo.

פירוש

פירוש

לעולם הוי מכבד את הזקנים ואל תבזם שכל מי שמכבד את הזקנים אם הוא רשע בעשה ירא שמים שנאמר מפני שבה מקום וסודות פני וזו ויראת מאלהות אני ה' מפאו אמרו כל המכבד את תמוז כאלו מכבד את הקדוש ברוד הוא שאלמלא הזקנים איז העולם מתקיים ואם יאמרו לה הזקנים סתור ביתך ועשה אשפה סתור בעצת הזקנים ואם יאמרו לה הפחורים בנה אשפה זו ועשה שם בית הבזם ולא תבנה בעצת הפחורים שסתירת זקנים בנז ובנז בעדים סתירה ולא תעשה פיהבזם בן שלמה ששמע לעצת הללדים ועזב עצת הזקנים וסתר המלכות וברך מ מפני ואז העולם מתקיים אלא בשביל הזקנים ובשביל היגמרות של בית דבן שלא חטאו וכל מדינה שאיז בה זכו ראיה היא ליחבב ואם תראה שהזקנים ספר תמוז מן העיר נעה באה לעיר שנאמר כי מפני הרעה גאכה הצדיק ואם תתמה מדבר זה לך והסתפל בלוט שכל זמן שתה לוט בסדום לא תבנה ולא תשרפה העיר עד שיעצא ממנה ומפני שכל הנה שאותו היום שהלכו הפולאכים לסדום היו רוצים לאבדה ולהשחיתה מיד בשסגרו הפולאכים הבית רצו להשחיתה שבה התהלכו לתבותם בסגורים שנאמר וישלחו האנשים את ידם ויביאו את לוט אליהם הביתה ואת הדלת סגרו ומיד הכו לאנשי העיר שנאמר ואת האנשים אשר פתח הבית הכו בסגורים מקטוז ועד גדול וילאו למיזא הפתח ובשביל שתה לוט צדיק וזכו בתעבבו הפולאכים מלתשחית אותו יום ואותו לילה עד למחר שיעצא ממנה שנאמר והמו השחר עליה

וְאֵינִי הַמְלֵאכִים וְכוּלֵיהּ • וְכִמּוֹ שְׂהוּא עֵבֶב יִתְיַאֲתוּ מִן
 הַעִיר בְּרַח עֵבֶב הַמְלֵאכִים לְהַשְׁחִיתָהּ שְׂאִיבֵוּ וְכוּלֵיהּ לַעֲשׂוֹת
 דְּבַר שְׂנְאָמֵר בְּהַר הַמְּלֵט שְׂמִיהּ בִּי לֹא אֲזַבֵּל לַעֲשׂוֹת דְּבַר
 • וְכִמּוֹ שְׂנִיבָא מִמֶּנְהּ כְּשֶׁלֶשׁ פְּסִיעוֹת הִתְחַלְלוּ לְהַשְׁחִיתָהּ
 וְכִמּוֹ שְׂנִיבֵוּ זִמּוֹ הִיא לֹט שְׂנְאָמֵר וְהָאֵמֵר הַבְּבִירָה אֵל הַעֲצִיבָה
 אֲנִיבֵוּ זִמּוֹ וְאֵת בִּימֵי דִיר הַמְּבֹרַל לֹא בָא הַמְּבֹרַל עַל הָאֲרִיץ
 עַד שְׁנַפְטָר מִתְּוִשְׁלַח לְבֵית עוֹלָמֵוּ שְׂבֵל זִמּוֹ שְׂמַתְוִשְׁלַח
 כִּיִּים עֵיבֶב הַקְּדוֹשׁ בְּיָדָהּ הוּא לְהִבְיָא מְבֹרַל לְעוֹלָם שְׂבֵוּ
 מִצִּיבֵוּ בְּיָדָהּ שְׂמַתְוִר שְׂנַבְכָּס לְתִיבָה עֵמֵד בָּהּ וְלֹא בָא דִּי
 הַמְּבֹרַל אֲמֵר עֵוּ לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּיָדָהּ הוּא רְבִיבֵוּ שֶׁל עוֹלָם
 מִפְּנֵי מַה הַכּוֹסֵתֵנִי בְּתִיבָה לְהַמִּית אוֹ לְהַחַיֵּית • אֲמֵר לוֹ
 לְהַחַיֵּית אֲמֵר לְפָנֵי אִם כִּי אֲנִי וְיִשְׁבִּיז בְּתִיבָה וְאִיז הַמְּבֹרַל
 יִבְדַּ לְעוֹלָם טוֹב לְגֵי שְׂבָשֶׁב בְּאֲרִיץ הַשִּׁיבֵוּ הַקְּדוֹשׁ בְּיָדָהּ הוּא
 וְאֲמֵר לוֹ זִמּוֹ אֲחֵד יֵשׁ לוֹ בְּאֲרִיץ וְצִדִיקָה צְמוֹר הוּא וְאִיז לוֹ
 יִשׁוֹת לִירֵד מְבֹרַל לְעוֹלָם עַד שְׁנַפְטָר מִן הָעוֹלָם • אֲמֵר
 לְפָנֵי רְבִיבֵוּ שֶׁל עוֹלָם וְכִי הוּא הַצִּדִיק אֲמֵר לוֹ מִתְּוִשְׁלַח
 דְּקִיבָה אֲמֵר לוֹ אִם כִּי תִכְנַס אֲוִיו עֵמֵדוּ וְיִבְדַּ מְבֹרַל לְעוֹלָם
 בְּמִי שְׂנְאָמֵרָה אֲמֵר לוֹ אֵינִי מִתְּקַוִּים בְּעוֹלָם אֲלֵא שְׂבִיעַ
 אֲחֵד • וְאֲחֵר בְּרַח יִפְטֵר לְבֵית עוֹלָמֵוּ וְיִבְדַּ מְבֹרַל לְעוֹלָם
 שְׂנְאָמֵר בִּי לִימִים עוֹד שְׂבָעָה אֲנִי מִמְטִיר עַל הָאֲרִיץ
 וְכִיִּז שְׂעָבְרוּ שְׂבָעַת יָמִים בְּפִטְרָה מִתְּוִשְׁלַח וְכֵא הַמְּבֹרַל
 מִכְּבֹא אֲמֵרֵי שְׂנַשְׁבִּיל זִמּוֹ אֲחֵד שְׂוִקָה בְּאֲרִיץ וְהוּא צִדִיק
 צְמוֹר אִיז הַקְּדוֹשׁ בְּיָדָהּ הוּא מִכְּבֹא רַעָה לְעוֹלָם שְׂבֵוּ מִצִּיבֵוּ
 שְׂנַשְׁבִּיל מִתְּוִשְׁלַח כְּהַעֲבֵב הַמְּבֹרַל וְלֹא בָא לְעוֹלָם וְאֲחֵר
 שְׂמַת מִיָּד בָּא הַמְּבֹרַל שְׂנְאָמֵר וְיָדֵי לְשְׂבָעַת הַיָּמִים וְכִי
 הַמְּבֹרַל הוּוּ עַל הָאֲרִיץ • וְאִם תֵּאמֵר בְּרַח צִדִיק תִּהְיֶה וְכֵא
 הַמְּבֹרַל

הַמְּבֹרַל לְעוֹלָם וְלֹא כְּהַעֲבֵב כְּשֶׁבִילוּ מִאֲרָמָה • יֵשׁ אֲוִיבִים
 שְׂצִדִיקָה הִיא בְּרַח בְּדוֹדוֹתֵיהּ וְלֹא בְּדוֹד אֲחֵר שְׂבֵוּ אֲמֵר לוֹ
 הַקְּדוֹשׁ בְּיָדָהּ הוּא בִּי אֲוִיבֵי בִיאֵתִי צִדִיקָה לְפָנֵי בְּדוֹד הִיא
 בְּדוֹד הִיא אֲפֵה צִדִיק אֲבֵל לֹא בְּאֲחֵר • וְלֹא עוֹד אֲלֵא
 שְׂלֵא הִיא זִמּוֹ • שְׂנַשְׁבִּיל הַקְּדוֹשׁ טוֹבָה בָּאָה לְעוֹלָם
 וְכִאֲסִיפְתָם רַעָה בָּאָה לְעוֹלָם • שְׂנְאָמֵר הַצִּדִיק אֲבֵד וְאִיז
 אִישׁ שֵׁם עַל לֵב וְאֲנָשִׁי דְסָד בְּאֲסָפִים וְאִיז מְבִיז בִּי מִפְּנֵי
 תְּרַעָה בְּאֲסָת הַצִּדִיק וְכֵל הַשׁוֹמֵעַ לְעֲצוֹתָי שֶׁל זִמּוֹ צִדִיק מִ
 מְבֹרַל צִדִיק • כִּדְאֲמֵר בְּרַח סִרְא סִרְא בְּבִירָה סִימְנָה טַנְנָה
 בְּבִירָה

EXPOSITIO.

Semper honora senes, nec unquam contemnas eos.
 Quicumq; enim honorat senes, si impius est, fit timens
 Dei, iuxta id quod dicitur: A facie caniciei cōsurges. Et ho- Leuit. 19.
 norabis vultum senis, timebisq; Deum tuum: ego Domi-
 nus. Hinc natum est, quod dici solet. Quisquis honorat se-
 nes, perinde est, ac si honoret Deum sanctum benedictum:
 Nisi enim senes essent, mundus non cōsisteret. Vnde si di-
 xerint tibi senes, destrue domum tuam, & fac ex ea stercor-
 rarium, destrue consilio senū. Si uero iuuenes ad te dix-
 erint, fac ut loco stercorarij istius, domus extruatur: cōtem-
 ne eos, nec acquiesce consilio eorum. Destructio enim se-
 num, est ædificatio: & ædificatio iuuenum, est destructio.
 Neq; sequaris Rechabeam filium Salomonis, qui cum ac-
 quiesceret consilio iuuenum, & floccipenderet consilium
 seniorum, causa fuit dissipati regni, ut non tam latè imperi-
 taret. Mundus certè durat propter senes, & propter pueros
 familiæ Rabban, qui alieni fuerunt à peccato. Omnis siqui-
 dem prouincia, in qua non est senex, digna est, ut deuaste-
 tur. Et si uideris senes in ciuitate perire & interire, præfa-
 gium

gium est, malum euenturum huic ciuitati: id quod colligitur ex isto loco scripturae, Nam propter malitiam tollitur iustus. Quod si hoc tibi mirum uideretur, considera quae acciderunt Loth. Quam diu enim ille Sodomae agit, non subuerfa neque combusta fuit: donec egressus fuit ex ea. Id quod patet ex eo, quod angeli eodem die, quo Sodomam uenerunt, uoluerunt perdere eam, ac in nihilum redigere. Statim uidelicet postquam clauserunt domum, in quam ad Loth diuerterant, incipientes homines percutere caecitate, sicut habet scriptura. Sed uiri illi miserunt manum suam, & introduxerunt Loth ad se, in domum, clauseruntque ostium. Statimque uiros ciuitatis istius percusserunt caecitate, (sicut dicitur) Viros uero illos, qui erant iuxta fores domus, percusserunt caecitate a minimo usque ad maximum, ut fatigarentur, nec tamen inuenirent ostium. Verum quia senex & iustus inter illos erat (nempe Loth) moram traxerunt angeli, ut non eo die, eaque nocte urbem deuastarent. Donec aurora exoriretur, ad cuius exortum egressus fuit Loth, sicut dicit scriptura. Cumque ascendisset aurora, urgebant Angeli Loth. Et quantisper ipse tardabat egredi urbem, tantisper quoque angeli differebant eius subuersionem. Nec quicumque enim mali urbi inferre poterant, eo adhuc praesente. Sicut patet ex eo quod dicit angelus, Festina & saluare ibi, quia non possum facere quicumque, donec uenias illuc, illico atque ille uel tres passus ab urbe processerat, ceperunt deuastare eam. Quod si rogat quispiam, unde nam habeatur, Loth senem fuisse: ex eo discat. Quod filia eius primogenita, ad minorem natu dicit. Pater noster senex est, &c. Imo & tempore diluuii, non uenit diluuium super terram, usque dum Methuselah uita excedens, sepulchro reconditus fuit. Quam diu enim ille superstes erat, differebat Deus adducere diluuium in mundum. Sic enim legimus de Noah, quod ubi ingressus fuit arcam, egit aliquantisper in ea, ut non ueniret diluuium, quod ubi uideret, Dixit ad Deum, Domine mundi, quare intro-

introduxisti me in arcam? num ut occidas me? uel ut in uita conserues? respondit illi Deus. Ut te in uita conseruem. Iterum dixit Loth. Si sic se res habet, quid est quod in arca sedemus, & diluuium non uenit? satius esset nos in terra manere. Cui iterum respondens Deus dixit ad illum. Senex unus est mihi in terris, totus iustus, cuius causa non audet diluuium uenire in mundum, donec ille uita priuatus, non amplius superstes fuerit. Dixit iterum Loth. Domine mundi. Et quis nam est iustus ille? Respondit illi Deus. Methuselah, senior tuus. Dixit Loth. Si hoc uerum est, introduce cito ipsum ad nos, ut tandem descendat diluuium in mundum, sicut locutus es. Cui respondit Deus, Ultra unam septimanam non amplius uiuet, quo mortuo & sepulto, statim aderit diluuium, sicut dicit scriptura: Quia adhuc post septem dies, ego pereram super terram, &c. quibus absolutis, Methuselah obiit, statimque cepit diluuium. Hinc ergo de sumptum est, quod vulgo dici solet. Propter unum senem iustum, in terris existentem, Deus non infert malum orbi. Constat enim, quod propter Methuselah, tardius uenerit diluuium, nec prius mundum deuastare ceperit, donec ille uita exemptus fuit, iuxta id quod dicitur: Et factum est post septem dies, & aquae diluuii fuerunt super terram. Quod si obijcias, Noah tamen iustus fuit, & nihilominus diluuium uenit in mundum, nec quicumquam impeditum fuit eius causa. Respondeo id quod quidam dicunt. Noah quidem iustum fuisse, suo saeculo, non autem collatum ad aliud saeculum. Sic enim ad illum Deus dixit: Quia te uidi iustum coram me in generatione ista, &c. q. d. in generatione quidem ista tu iustus es, sed non in alia. Neque tantum non totus iustus, sed nec senex fuit. Propter senes equidem mundus bene habet, senex uero male. Id quod liquet ex isto loco scripturae: Iustus perit, & nemo est, qui id cordi accipiat. Vere quoque pietate conspicui colliguntur, & nemo est qui aduertat, propter malitiam autem colligitur iustus. Quisquis ergo acquiescit

F consilio

Esa. 57.

Gene. 19.

Gene. 7.

Gene. 7.

Esa. 57.

consilio senis, liberatur ab omni tribulatione, iuxta sententiam Ben Syre. Senex in domo, signū bonum est in domo.

עֲדָנָה טָבָה מֵאֵה צַדִּיק וְכִישָׁה אֵלֶּה יִי אֱלֹהִים

XVI Merces si communes habueris cum aliquo, à bono centies frustra (repetes,) à malo millesies.

פִּירוּשׁ

לעולם אל יתערב אדם לא מעשיר הרבה ולא מעני הרבה אלא מבינוני ולא מצדיק הרבה ולא מרשעים הרבה אלא מבינוני בחסידות ובינוני בצדיקות ולא מצדיק בו נפש ולא מרשע בו צדיק אלא טוב בו צדיק כגון יהודה שמיבר ליוסף אחיו וזכר לאביו שהטות מפינו הנבואה שצאמר ויאמר יהודה אל אחיו מה נפש פי בחרה את אחינו וכסינו את זמנו לכו ונמכרנו לישמעאלים וזכר ולא עוד אלא ששכב עם חמור פלתי לפיכך לא נהנה צדיק צמור אלא טוב בו צדיק לפיכך אם התערב מעשיר גדול לא תוכל עמו שאין אהר ישא לכות אותו מרות עשרו ואם התערב מעני הרבה שלא יש לו מאומה מה יתן לו שאינו לו ביו החיים וביו המתים

מַעֲשֵׂה

באדם אחד שרצה להתערב מפינו בטולם בא אליו אדם טוב ועשיר גדול אמר לו התערב בי אמר לו פו ועשה וערב בו לומים ביו שפא הזמן אמר לו פו שערבתי מימת אמר לו בא למחר הלך אליו למחר ולא נתן לו כלום אמר לו בא אצלי ל לשבוע

לשבוע אחת ונתן לו ממונה וכו' עשה הלך אליו ולא נתן לו כלום עד שהלך אליו מהי'ש להודש ומשבוע לשבוע ומיום ליום ביו פה השנים לפתחו יותר ממאה פעמים ולא נתן לו כלום עד שאמר לו נחלא אמר הפתח אל האמר לרעה לה ושב ולמחר אהו ניש אהו אמר לו מתלמידים אהו ומיד נתן לו ממונו והלך לו לשבת אחת אמר התערב מעני ואראה מה יהיה אחרית הדבר וכו' עשה ביו שפא הזמן הלך אליו ואמר לו אה לי מאומה ליתו לך השבים לשבוע אחת אמר אז לי מ מאומה ליתו לך וכו' כל יום ויום עד שהלך אליו יותר מאות פעמים ולא נתן לו כלום עד שאמר אין עונות טובה לעולם לא מעשיר ולא מעני והיבנו האמר בו טיבה ערבא טבה מאה צפדין וכישה אלה אלפיך

EXPOSITIO.

NUnquam sese commisceat homo, cum eo qui est nimium diues, aut nimium pauper: sed cum eo qui est mediocris fortuna. Neq; etiam cum nimium iusto, aut nimium impio, sed cum eo qui est mediocri pietate, & mediocriter diues. Neq; commercium habeat cum iusto, qui est filius impij, neq; cum impio qui est filius iusti, quin potius cum bono qui filius est iusti, Qualis erat Iehuda filius Iacob: Quod si dicas, Nonne Iehuda filius Iacob totus iustus fuit? respondeo, Quia uendit Ioseph fratrem suum, occasioq; fuit, quod subito spiritus propheticus ablatus fuit à patre suo, sicut patet ex eo quod dixit ad fratres suos. Quæ utilitas est si occiderimus fratrem nostrum, & operuerimus sanguinẽ illius: uenite & uendamus eum Ismaelitis, &c. Neq; hoc tatum fecit, quin & concubuit cum Thamar nuru sua, ob id inquam, non uocatur perfecte iustus, sed bonus fi-
Gene. 37.
Gene. 38.
F 2 lius.

lius iusti. Quapropter si cōmertium habueris cum opulento, non certe prauaribus ei, cum nō possis cogere eum propter multitudinem diuitiarum eius. Quod si commercium habueris cum eo qui nimia paupertate premitur, & nihil habet, quid obsecro daturus est tibi, est enim reputatus tanquam is, qui nec uiuit, nec mortuus est. Exemplum accipe de homine quodam, qui cum nemine nō pecuniam suam lucri causa, communem habere cupiebat, ad quem cum uenisset alius quidam homo bonus & opulentus ualde, dixit ad eum, Commerciū quāso mecum habeas, cui ille annuēs uotorum suorū eum cōpotem fecit. Factum est autem, ut post aliquot dies, ad tempus cōstitutum, ille pecuniā suam repeteret, quem diues postridie redire iussit, cui tamen cū rediisset, nec quicquā dedit: se d dixit, redeas ad me sequēti septimana, & dabo tibi pecuniam tuam. Quod cum ille fecisset, ne sic quidem pecuniā suam accepit, nihil efficiens, tametsi per singulos menses, septimanas, ac dies, eam reperceret. Adeo, ut nec tantillum illi daret diues, etiam si plusq̄ centies, idq̄ summō semper diluculo, repetiturus pecuniā suam, fores eius pulsasset. Donec tandem diuitem stitius Salomonici dicti commonefecisset, Non dicas proximo tuo: uade, & reuere, & dabo cras, cum sit apud te (quod tribuas.) Quo audito, diues respondit, uideo te unum esse ex discipulis qui legi diuinæ operam dant, statimq̄ illi pecuniam suam restituit. Accidit autem sequenti anno, ut ille sic diceret. Commercium semel habebō cum paupere, & uidebo quid ita sit tandem euenturum. Quod cum fecisset, statutoq̄ tempore repetiturus quod suum erat ad eum uenisset. Respondit pauper, se nec quicquā habere quod illi dare possit, ad quem cum ille sequenti heptomade rediisset, singulisq̄ diebus plusquā millies pecuniam suam postulasset, ne sic quidē eam recepit. Quod cum ille uidisset, inquit. Nullum commercium unquā bonum est, neq̄ cum diuite, neq̄ cum paupere. Atq̄ hoc sibi uult Ben Syra hoc dicto

Proverb. 3.

dicto Mercimonium quod cum alio commune habueris, si fuerit bonus, centies frustra repetes, si malus fuerit, mille millesies.

פתורא פריש מחלוקת בסתלקא

Mensa parata, contentio tollitur.

פירוש

לעולם ימצע אדם מביתו מחלוקת . כשיראה שמדברין זה עם זה אנשי ביתו יפרוש שולחנו וימצע המחלוקת מהוד ביתו שאפילו עובד עבודה זרה ואין בביתו מחלוקת טוב לו . ואם הוא מתעסק ביראת האל על אחת כמה וכמה שיהיה טוב לו שנאמר אלהים בצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט . שנאמר אז נדברו וראו איש אל רעהו ויקשב אי וישמע ויפתח כספר זכרון לפניו . ומצו שאפילו עובד עבודה זרה שטוב לו שנאמר הכיר עצבים אפנים הנה לו וכתיב בתורה חלק לכם עמה ואשמו . והוא ימצע אדם המחלוקת מתוך ביתו ישים שולחנו מהרה ויסתלק המדיבה שבו מצינו באיש בוסת בן שאול ביום שחיה מחלוקת בביתו שמדיבין זה עם זה הנה צינא בערו פורש שולחנו ומניח היתה בפסקת המדיבה . ואם היה דואה שענין מדיבין מוסית להם יין כדי לשמחם שנאמר יין ישמח לב אנוש . ובשביל שהיה צינא מבטל המחלוקת מצינו אדוניו זכה לבנים ולבנות ולעבדים וללשפחות ואה לבבסים רבים וזכה לירש בית אדוניו ולפינך כשיראה אדם מדיבה בביתו יפרוש שולחנו ויפסיק ה המדיבה מביתו . והיינו דאמר ביו סינא פתורא פריש מחלוקת בסתלקא .

יז

XVII

F : Expos.

Perpetuo rixas domo sua homo abarceat, (idq; hoc pacto.) Cum uiderit domesticos suos inuicē alium cum alio contendere, statim mensam suam ad conuiuium instruat, quo litem à domo sua propellat. Tam enim præclara res est, pacis studium, ut etiam qui idolorum cultor est, amans tamen pacis, eo melius sit habiturus. Quanto igitur magis, qui Deum uero cultu timere studet. Id quod aduertere licet ex isto loco scripturæ. Deus stat in congregatione Dei, in medio deorum iudicem agit. Item, ex hoc loco: Tunc locuti sunt qui timēt dominum, unusquisq; ad proximum suum, & attendit Dominus atq; audiuit, & scriptus est liber memorialis corā eo. Sed unde habemus quod etiam idololatræ, pacis studio, bene erit: ex eo nempe quod dicitur apud prophetam Oseam. 4. cap. Associatus est idolis Ephraim, dimitte eum, &c. Item apud eundem cap. 10. Diuisum est cor eorum, nunc desolabuntur. Sed quo pacto (inquis) aliquis litem à domo sua propulsare debet hoc nimirū. Si mox mensam suam apulis instruxerit, quo facto, dirimetur cōtentio. Tale enim quiddam legimus de Isboseth filio Saulis, in cuius ædibus cum subnata esset altercatio, Ziba seruus eius, apparato cōuiuio illam diremit. Quod si uiderit quispiam nec ista ratione litigantes, suis altercationibus finem facere, apponat illis uinum, exhilarandi causa: iuxta id quod monet scriptura. Vinum latificat cor hominis. Et quia Ziba operam dedit, ut litem quæ in ædibus domini sui subnata erat tolleret, ac dissiparet: eo inquam commeruit habere filios, & filias, seruos & seruas, nec non & diuitias multas. Dignus item habitus est, qui hereditaret domum domini sui. Hinc ergo monuerunt, ut si quispiam contentionem domi suæ suboriri uideat, mox instructa mensa illā e medio tollat, atq; hoc innuit Ben Syra cum dicit, Mensa instructa aufert litem.

Psal. 82.
Malach. 3.

Psal. 104.

צריך

יה צריך את למיסב ולמיתן יהא חולקד
עם בר טביין ו

Si necesse habes, ut ratione dati & accepti contrahas XVIII cum aliquo, esto fors tua cum homine bono.

פירוש

לעולם כשתדעה לישא וליתן השפדל ים אדם שחשעה משחקת לו ואם אין אמה מוצא אדם שחשעה משחקת לו השפדל עם עני וצדיק ולא השתתת עם עם הארץ ו ועשיר ולעולם יהא אדם נאמן במשאוי ובמתנו ואל יתחבר עם מי שאינו הגון לו שהרי פדש בפתויב דבר זה ואמר חולק אל חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע שבו מיצינו באלישע ששימש לאליהו ויצא מים על בניו בעשה כמותו ואל יתחבר עם נשע שמביאו לדיי השד כמו שאמר שלמה עליו השלום ורועה כסילים ירוע כמו שמצינו ביהושפט שהתחבר ליהורם בן אחאב מלך ישנא ואלה עמו אל המות אלעד למלחמה אמר לו הנביא עליו השלום הלאשע תעזור ושובא יא מאהב ולכו עליה קצת מלפני יא ולפיכך יבקש אדם רוע טוב ונאמן ויתחבר אליו ואל יתחבר לרשעים שבו מצינו שאמר דוד עליו השלום אל תתחר במרעים כי כחציר מהנה יפול וביקח דשא יבולו ומעשה הנה באדם אחד שבשפתת עם עם הארץ והלכו שניהם לסחורה למדינת חים כשהיו מהלכין בדרך נשא עיניו וראה לאותו עם הארץ בקמיצה בעין רעה והיינו דאמר בן סיבא צריך את למיסב ולמיתן יהא חולקד עם בר טביין ו

Exposi

Cum uolueris contrahere cum aliquo, semper da operam, ut id facias cum homine omnium horarum, & ad conuiuendum apposito. Quod si talem habere non potes, pauperem, sed qui iustus sit, tibi quaeras. Neque commercium habeas cum homine idiota & diuite, Semper quoque homo fidelis sit in ratione accepti & expensi. Nec consuetudinem habeat cum eo, quo cum non decet eum conuiuere. Quae de re & scriptura clare differit, sic inquit, Qui socius est stultorum, similis illis efficietur. De Elifaeo enim legimus, ex quo ministravit Eliae, fuditque aquas super manus eius, similis illi factus fuit. Nec unquam quisquam consuetudinem habeat cum homine impio, non enim caret hoc suspitione mali, quod cum illo commune habere uidetur, iuxta id quod dicit Salomo. Qui socius est stultorum, similis illis efficietur. Cuius rei exemplum habemus in Iehoschaphat, qui cum se adiunxisset Ioram, filio Achab, regi Israel, proficiscens cum eo in Ramoth Gilead, praeliandi causa, obiurgatus fuit a propheta, dicente. Num impio uis ferre auxilium, & diligere eos qui oderunt dominum? ob id (descendit) super te ira a conspectu domini. Hinc ergo monemur, quaerendum esse bonum aliquem hominem & fidelem, quod cum quis degat & non cum impijs; sicut Beatus Dauid docuit, inquit, Ne commercium habeas cum malignis. Quoniam tanquam gramen uelociter succidentur, & ueluti herba uirens marcescet. Hoc idem sibi uult & Ben Syra, cum dicit, Si necesse est tibi ut contrahas cum aliquo, fac tibi bonum hominem deligas.

Proverb. 13.

2. Paral. 19.

Psal. 37.

יט קריבא סחורתא אבלתיה מאריה |
 ורהיקא אבל למאריה |

XVIII Negotiatio quae fit in loco propinquo, ea fruitur Dominus

minus eius. Quae uero fit in loco remoto, ea absumit dominum suum.

פירוש

לעולם יהיו אדם צרכי חייתו וסחורתו בארצו ואל יהיו עיניו משוטטות בקצת הארץ ללכת ואל ירחיק בלבו שאם לא ירחיק מחותו לא יודמו לו כלום שהיה שלמה אמר במשלו ויעיני פסיל בקצת הארץ וזהו שאמר בן סיבא קריבא סחורתא אבלתיה מאריה | ופירושו של דבר זה זה אם האדם עושה מלאכתו או סחורתו במקומו האל ירחיק לו ואוכל שמו וברית | זאת על פי שהוא עמל ונאצל בה שוקט יתה לאחר כד | וזה שאמר בן דוד המלך עליו השלום יוצא בפיר בן האבל אשריד וטוב לך | ורהיקא אבל למאריה זאת על פי שהוא משוטט ועושה סחורות ופות מאכלו מהם במר גפש והולך ברוחה עם ביום ובלילה שינה בעיניו אינו רואה | ומתרהא מיושבנים על הדרכים ומלקטים הלוקחים יגיעו ועמלו ולא עוד אלא שמבקשים את גפשו וגם קבורה לא חיתה לו | וזהו שאמר שלמה עליו השלום טוב מלא בת צחת ממלוא חפצנים עמל | לפיכך צריך האדם להקדים על מלאכה או סחורה שתהיה בביתו ובארצו | והקדוש ברוך הוא ירחיק לו ונספיה שביר ויגלית במעשיו אם בתמים ובאמת הוא עושה מעשיו ו יתומו דאמר בן סיבא קריבא סחורתא אבלתיה מאריה | ורהיקא אבל למאריה |

Perpetuo in hoc incumbat homo, ut necessaria uite sue, ac negotiationem suam, in patria sua habeat. Neque par-

G

tatur

tiaſ oculos ſuos uagari in extremo terræ, illuc proficiſcēdi cauſa. Nec cogitet in animo ſuo, ſe nihil unde uiuat, habiturum, niſi in longinquam ſe conferat regionem, à qua re dehortatur & Salomo, in Prouerbijſ ſuis ſic inquiring. Oculi ſtulti (ſunt) in extremo terræ . Atq; hoc idem innuit Ben Syra cum dicit , Negotiatione propinqua fruitur dominus eius, &c . Cuius dicti ſenſus iſ eſt . Si exercuerit homo , artem ac negotiationem ſuam in loco ſuo, (ubi moratur ,) Deus illi lucrum concedet , quo ſaluſ & incolumiſ fruetur . Nam licet ea reſ, adiunctum habeat laborē ac moleſtiā, fiet tamen , ut aliquando quiete ea potiatur , iuxta id quod dicit Dauid . Laborem manuum tuarum ſi comedes, beatus (eris) tu, & bene tibi erit . Cæterum negotiatio quæ exercetur in remota regione, tandem conſumit dominum ſuum . Licet enim ultro citroq; migrando , pulchras faciat negotiationes, tamē uictus, qui inde redit , in iucundus eſt, Cū ſape inuituſ iter facere cogatur, ſomnumq; oculi eius die ac nocte non uideant, Miſere ſibi ſam timens à prædatoribus, uiaſ clam obſidentibus, qui quod ille multo labore ac moleſtia cōquiſiuit , una uice auferūt . Nec hoc tantum periculum ei ab illiſ imminet, quin & uitæ eiſ inſidiantur, qua priuatus, ſine ſepultura perit . Hinc eſt quod dicit beatus Salomo . Melior eſt pugillus cum requie , quam plena utraq; manus cum labore . Itaq; operam det homo, ut artificium quod nouit, ac negotiationem ſuam, in patria ſua, atq; domi ſuæ agat : Sic fiet, ut dominuſ illi benigniter lucrū largiaſ , præmiū laboriſ abinde ſuppeditet, omneſq; actioneſ eiſ foeliciter ſuccedant : modo uerax & integer ſit in eo quod agit, atq; hoc ſibi uult Ben Syra hac ſententia . Propinqua negotiatio, ea eſt qua fruitur dominuſ eiſ, longinqua uero dominum ſuum exedit .

Prouerb. 17.

Pſal. 128.

Eccleſ. 4.

וְהוֹמִיא קְרֵמִיאָה לִית אֶת כְּפֹר בֵּיהּ ו

In

In ueterem amicum ne ſiſ ingratus.

פִּירוּשׁ

לְעוֹלָם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲהַבָה הַיְקַדְמִית בֵּין אָדָם לְחֵבֵרֵי ו
וְהַיְדִיךְ שִׁיחָהּ לוֹ בְּלִבּוֹ וְאֵל יַעֲרִיבּוּ לְאַחֵרִים שְׂחָרֵי כֹן מ
מִצִּיבּוֹ בְּדוֹד מִלֵּךְ יִשְׂרָאֵל עִם יְהוֹבְתוֹ כֹן שְׂאֵל שְׂאֵחָבָה
נִפְשׁוֹ אֲהַבּוּ וְלֹא עוֹד אֱלֹא שְׂפָרַת עִמּוֹ בְּרִית וְהַשְׁבּוּעַ
שְׂלֹא יִבִּיה אֲהַבְתוֹ שְׂנֵאֲמֵר וְיִכְרֹת יְהוֹבְתוֹ אֶת דּוֹד בְּרִית
וְכֹן עֲשֵׂה דוֹד עִם בְּנָיו לְאַחֵר שְׂנֵפְטֵר יְהוֹבְתוֹ שְׂנֵאֲמֵר
וְיִחַסֵּל דוֹד עַל מַפְיֹבְשֵׁת בּוֹ יְהוֹבְתוֹ כֹן שְׂאֵל עַל שְׂבוּעַת
אֵל אֲשֶׁר תִּיה בֵּיתָם וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכֹר לְיִשְׂרָאֵל
אֲהַבַת נְעוּרִים וְכֹרִית קְדֻמוֹתִים שְׂנֵאֲמֵר וְכֹרֵתִי לֹךְ הַסֵּד
וְעוֹדֵךְ אֲהַבַת בְּלִילֹתֶיךָ וְכוּלִיָּהּ וְצִדִּיק שְׂלֹא יַעֲזִיבוּ
עַל דָּבָר וְשִׁדְדִית לוֹ אִם הִיא מִצְטַרֵךְ לוֹ וְאֵל יַעֲרִיבּוּ ל
לְאַחֵרִים וְשִׁיחָהּ לוֹ נֵאֲמֵר דִּיה וּמִכְסֵת דְּבָרֵי וּפְשַׁעֵי שְׂכֹן
אֲמֵר שְׂלֵמָה עֲלֵיךְ הַשְׁלוֹם מִבְּסֵת פֶּשַׁע מִבְּקֵשׁ אֲהַבָה וְשׁוּבָה
בְּדָבָר מִפְּרִיד אֱלֹהִים וְלֹא עוֹד אֱלֹא שְׂשׁוּמֵר לְבָבֵי
אֲהַבַת אֲהַבְתָּם לְאַחֵר שְׂנֵפְטֵר וְכֹן מִצִּיבּוֹ שְׂכֵל הַמִּכְבֵּד
אֶת הַנְּגִים לְאַחֵר פְּטִידַת אֲבִיהֶם וְיִזְכּוּר אֲהַבְתוֹ שְׂמִקְדָּמִית
עִמּוֹ יִטֵּב בְּעֵינֵי אֲנָשֵׁי הַזֶּמֶן מֵאֵד נֵאֵם תִּיה מִיְחֻזְקַת בְּלֵב שׁוּת
יִוְתֵר מִמִּשְׁקָלֵי זָהָב וְכֶסֶת וְאִיז חֵטָא גְדוֹל יִוְתֵר מִהַפְּרַת
בְּרִית נְעוּרִים וְאֲהַבַת קְדֻמוֹתִים וְכוּפֵר בָּהֶם כְּמִתְחַפֵּר לְשׁוּבָה
וְכֹר אֲמֵר אִיב תִּתְחַפֵּד לְאַחֵר לִי בְּעוֹצֵם יָדֶךָ תִּשְׁטַמְבֵּי
וְהִיבֵנּוּ דְאֲמֵר כֹן סִידָא וְהוֹמִיא קְרֵמִיאָה לִית אֶת כְּפֹר בֵּיהּ ו

EXPOSITIO.

Nunquam homo ueteris amicitiae inter se & socium suum contractae, obliuiscatur. Quem sic ex corde diligat necesse est, ut non permittat eum ulla in re, aliorum eger opera. Qualem ecce amorem fuisse legimus, inter Dauid regem Israel, & Jonathan filium Saulis, qui tanquam animam suam eum diligebat. Nec hoc solum, quin & foedus Jonathan cum Dauid percutiens, iuramento Dauid obstrinxit, ne unquam amorem suum erga se desereret. Sicut scriptura dicit. Et percussit Jonathan cum Dauid foedus, &c. Id quod & fecit Dauid, amorem suum erga filium Ionathae post obitum eius declarando, Teste scriptura: Pepercit autem rex

1. Sam. 20. & fecit Dauid, amorem suum erga filium Ionathae post obitum eius declarando, Teste scriptura: Pepercit autem rex

2. Sam. 21. Mephiboseth filio Jonathan, filii Saul, propter iuramentum quod fuit inter eos. Quin & sanctus Deus Benedictus, erga populum Israeliticum, memor fuit amoris quo ab initio illum complexus fuit, (quem scriptura uocat amorem adolefcentiae) Foederis ite antiqui, quod pepigit cum patribus eorum, sicut dicit apud prophetam Ieremiam cap. 2. Recordatus sum tui, causa pietatis adolefcentiae tuae, atque dilectionis desponsationis tuae, &c. Porro necesse est ei (qui ueterem habet amicum) ne sit ei molestus ulla in re, quin potius sit ei spiritus relaxatio, ubi eo opus habet, nec faciat, ut aliorum operam implorare cogatur. Sit ite erga eum animo fideli, qui diligenter reseius, maxime scelera calet, sicut hortatur & beatus Salomo, inquit, Qui operit iniquitatem (proximi) acquirit dilectionem, & qui repetit rem (malam,) separat a se principem. Nec abraham tantum Deus amore prosequutus fuit, sed & filios eius ipso mortuo, memor scilicet foederis & amicitiae cum illo initae. Inuenimus quoque scriptum alicubi, Magnam inire gratiam apud homines sui seculi, qui defuncti patris filios, honore afficit, memor ueteris amicitiae, quam cum illo in uita contraxit. Quae certe si radices in corde egit, praestat auro & argento. Non est enim grandius

grandius peccatum, quam uiolare foedus in iuuentute initum, atque amicitiam ueterum amicorum. Erga quos, qui ingratus est, perinde est, ac si sit in inimicum conuersus. Quae admodum & Iob dicit. Conuersus es mihi in crudelem, per fortitudinem manus aduersaris mihi. Id sibi uult & Ben Syra hoc dicto. Amicum ueterem non abneges.

נא שיתן מליכין יהוה לך ומליכות נפשך לא תשובק ו

Sexaginta consiliarij si fuerint tibi, tamen consilium animae tuae ne deferas. XXI

פירוש

לעולם בשודעה האדם לעשות דבר ויהיה לו יועצים הרבה שיגלו על סודו אל יבזה עצתו ואל ירחיקנה שהרי בו אמר שלמה עליו השלום לב יודע מרת בפשו ואת על פי שהוא יודע עצתו לטובה צריה לו שישקול דבריו עם דבריהם ויראה את דבריו ומכריע את כולם ועושה עצתו ומרחק מעצתם וגולל את לבו ומעשיו ליוצרו שהוא גדול העצה ורב העלילה וכן אמר שלמה גול אל לא מעשית ויכינו מחשבותיה ועוד אמר דוד עליו השלום לא יודע מהשבות אדם כי המה הכל והיינו דאמר בו סיבא שיתן מליכין יהוה לך ומליכות נפשך לא תשובק ופירוש מליכין יועצין כמו להוז מלכא מלכי וישפור עלה ויתרגום לכה איצת אמליכין ו

EXPOSITIO.

Homini uolenti quippiam facere, si fuerint ei multi consiliarij, quos in consilium adhibet, quibusque cordis sui

Proverb. 14.

arcanum reuelat, nunquam tamen contemnat consilium suum, neq; ab eo longius discedat, sic enim monet Beatus Salomo. Cor cognoscit amaritudinem animæ suæ. Quod & si consilium suum bonum esse uiderit, diligenter tamen uerba sua cum aliorum uerbis pensulare debet. Quod si uiderit consilium suum aliorum omnium consilijs præstare, relictis illis, suum sequatur: posita fiducia in creatore suo, cui, quod facturum est cõmittat, qui scilicet est magnus consilio, & multa potest. Quemadmodum & Salomo dicit. Deuolue ad dominum opera tua, & disponentur cogitationes tuæ. Idem quoq; & Dauid dicit, Dominus nouit cogitationes hominis quod uanæ sunt. Atq; id sibi uult & Ben Syra hac sententiâ, Sexaginta consiliarij si tibi fuerint, consilium tamen animæ tuæ ne deferas.

Proverb. 16.

תְּתַחֵב לְךָ יָד כִּי הוֹת שְׁבִיעָה וְלֹא כִּב
דְּהוֹת כְּפִינָה וּשְׁבִיעָה ו

XXII Tam liberalis sit tibi manus, quasi semper satur fueris, non quasi modo demum satur factus sis, antea uero esurieris.

פִּירוּשׁ

לְעוֹלָם יֵשִׁים אָדָם אֶת נַפְשׁוֹ בְּאֵילָוֵי כָּל מַעֲדוֹי עוֹלָם אֲעִלּוּ
דְּאֵל יִקְטֹרֵךְ לְבָרִיחַ וְיִרְאֶה אֶת נַפְשׁוֹ לִפְנֵי אֹהֲבָיו וְאוֹיְבָיו
כְּמִדָּה עֲשִׂיר נַפְשׁוֹ שֶׁכֵּן אָמַר שְׁלֵמָה עַל יֵשׁ מִתְעַשֵּׂר וְאִין
כָּל מִתְדַוְּשׁ וְהוּוּ כֵּן, וְאִם יִרְדּוּ לוֹ הַמָּקוֹם לְאַחַר כֵּן אֵל
יִרְאֶה אֶת עַצְמוֹ כְּרַעַב שְׁשָׁבַע אֲלֵא כָּל יְמוֹתָיו שְׂמִיחַ שְׂמֵחַ
יְבוֹדוּהוּ כִּי עוֹלְמוֹ וְיִאֲמְרוּ עֲלֵיו דְּבָרִים שְׂאֵינִם הַחַיִּים וְכֵן
יִאֲמְרוּ הַגּוֹיִם בְּמִשְׁלֵיהֶם לֹא כְּקִיד אֲפָקֵד מִן אֵלֵי לֹא יִשְׁבַּע
וּפִירוּשׁ זֶה הַמִּשְׁלַל עֲרָבֵי אִין כָּבֵל הָעוֹלָם עֲבֵי שְׂוִתָּהוּ

אז

עֲבֵי מִדּוּלְדֵל כְּמוֹ עֲשִׂיר גְּדוּל וְאִינוּ שְׁבַע מִעוֹשֵׂר י וְהֵינּוּ
דְּאָמַר כֵּן סִיכָא תְּתַחֵב לְךָ כִּי הוֹת שְׁבִיעָה וְלֹא דְּהוֹת
כְּפִינָה ו

EXPOSITIO.

Semper homo sic se componat, ac si omnibus mūdi de-
litij affluat, neq; se aliorū opera indigere faciat, Quin
potius opulentū se qui satis habeat, tum coram amicis suis,
tum coram inimicis suis, ostendat. Sic etenim monet Bea-
tus Salamo: Est qui diuitem facit, & tamen nihil habet. Est
qui se pauperem facit, & habet substantiam multā. Quod
si Deus aliquem auxerit rerum copia, non debet se hinc ta-
lem exhibere, qui modo demum satur factus sit, antea uero
esurierit. Quin omnibus diebus suis lætetur, ne forte
contemnant eum homines sui seculi, ac turpia de eo
loquantur, quæ non conueniant. Id habent & Eth-
nici in prouerbij suis, ut, פְּקִיד אֲפָקֵד מִן אֵלֵי, Cuius prouerbij Arabici, is
sensus est, Nemo est pauperior diui-
te, qui non audet uti diuitijs suis.
Hoc sibi uult Ben Syra hoc
dicto, Esto liberalis ma-
nus tua, &c.

Proverb. 13.

FINIS SENTENTIARVM BEN SYRAE
Alphabeti primi.

ושעה שאני נכנס לביתי היא משפחה לפני ואני בזה
בה עיני שישנה בעיני אמר לו אמר הא אמר לו

העולם

צוית מאסת חו פו תלכו במינותה אמר
לו המלמד בני מאי זה מטונה אלמד אם נ

בשביל כשפים שהעשה לי אני יודע שלא העשה לי
כשפים מעולם מפני שנעלה הראשון וידעו ואני אכוננו

אמר לו אמר ואו אמר ליה ודו למי שהולך
אחר עיניו יודע כי בני זנונים המה ואיזו לו כלום

בהם אמר לו אמר וזו אמר לו **אלדקו** ואכוננו
אל קהי מהם כי לא תודע מה בעור עלית

אמר לו איני דוזה ליטול עצתך לבי שאני מדעשני לי שא
אותה ניש לך שבע בעות ולי אמת ידעתי בעיני ויבלבלי

אותי בכבוד אמר לו אמר הית **הכוננו** לכל
אדם הזכרים ואני לאבי הנקמת אמר לו והלא

שבע בעות יש לי וטוות ועושות כל מלאכת ביתי והו בעיני
בעות בעצו וכבדה יפה והוא אמה אומר לי אי לאני

הנקמות ואם איז גמולת זכרים מהיזו באים אמר לו כי
סודא עני תבחרמיז של הקל אמה מתעדים שפני אמר

הכמינו זכרונם לברכה אשרי מי שבעני זכרים ואני לאני
הנקמות לפיכך אני אמרתי לך ועוד נשעה שמה ידעא

ממצי אמה לאורי העולם שמים וארץ וטובנים ומעלות
וכל מה שגבא בעולם מתאבלים עליה ובסודא הדו

לאורי העולם כל העושים שמחים ואם נולד בת לאדם
ואתה שואל מה ילדה אשת פלוגי הוא משיבת נשמה

יפה ובכבוד דאש ועיניו כלפי משה בת ילדה ואם זכר
הוא משיבת בעת צרות כי ילדה בלשון יפה וכמיטב ה

העיו ועיניו כלפי מעלה אמר לו אמר הית אמר לו
טמות H

אלפת ביתא אחרת לנו

סודא אשר אמר אל מלמדו

כשתיה יושב בערו ללמוד ממנו ואמר לו רבי למדני
תורה אמר לו עזבו אלו אמה בר לימוד כי הטון אמה

ואמר הכמינו זכרונם לברכה בו חמש שנים למקנא
אמר לו כי סודא ולא למדת היום לצד והמלאכה מרובה

ואמה אומר לי שכן ולא תלמוד עזבו כי הטון אמה ואני
דוזה נבית התברות השנים מפני מהיום ומני יודע מה

ידעה אם אהיה ואם אמות אמר לו המלמד מפני מה
אמר מרובי ואמר הכמינו זכרונם לברכה כל המורה

תלכה בפני דפו חייב מיתה אמר לו עד כאן איך רבי
ועד כאן לא למדתי ממך כלום אמר לו המלמד לבו

סודא אמר אלת השיב לו ואמר
אל תהו

דאנה תלכו כי רבים תרצה הדאנה פני
בנה המלמד ואמר איז לי דאנה בעולם

אלא בשביל אשתי שהיא מכווערת אמר לו אמר בית
אמר לו אשת יפה רבים חושחתו ועצומים

בתא

כל הנונים אמר לו בשביל שגלית לך ס
סודי ואמרתי לך שאשתי מכווערת אמה אומר לי כד

שמא תודע לך שאמרתי לך סודי אמר לו אמר צימל
אמר לו **תלה** סודת לאחד מני אלת ואם רבים

ידעשי שלומי חדר ואמר לו לך גלית סודי לא
לאהר אמר לו יעניי ממה שאמר לך בני אני דוזה לצדש

את אשתי בשביל שיש בזהני אשה יפה ביותר אמר לו
אמר דלת אמר לו **דל** בשירת מאסת חו כנגד

מבשני אהלת אמר לו ומה אעשה שכל שעה

טמנות שוא בת לאביה מפתחה לא יישן בלילה .

מפני מה לא יישן אמר לו אמור יוד אמר

לא יישן שומר קטנה שמה תרפחה בנערותה

ותננה בנדה לא תזנה אמר לו כל מה שאמרם אמת

אמרם שאין אדם מצטער על הפת אלא כשתיה עמדת

בנות אמר לו אמור פת אמר לו . **כשתחשט** הפת

אמה מצטער עליה ביותר

יתור לה בגים שמה לא יהיה לה . ובשפוקין שמה לא

תעשה כשפים . אמר לו אמור למד אמר .

לא תישן בנערותך ובקדושתך לא תשא זמרת שאשה

זקנה מתקשת כחך את על פי שאמה בחור . ואשה

בתולה מוספת לה כח וזכויה . אמר לו אמור מס אמר לו

מימי אשה בתולה מתוקים ומוסיפין פח . ומימי

אשה זקנה מרים כלענה ומתישים פח . פכור

שנה בו מים ושאים הרות . אמר לו אמור גז אמר לו

נער עצמת מאשה רעה וסולטת עליה כלטובה . כי

אשה רעה כפלים מבולבלות ועליה דלתים ס

סגורים והיא נכנס תמו פניה במענה . אמר לו אמור

סוד אמר . **סוד** מלמד ישא בתולה ואל ישא

בעולה כי מימי . הפתולה יהיה לה לבנת .

ומימי הפעולה כפר שאבם זר בלעדית . אמר לו אמור

עין אמר . **עין** העלם מאשה אלמנה ואל

תחמוד . ילדה בלכתה כי בגיה בני

זענים . אמר לו אמור פת אמר . **פת** פכור

מחבירים רעים אל תלך כדרך אבם . מצע נבלת

מדם פו תלכד במענותם . אמר לו אמור צדי אמר

צדיק בני מעונה בנדה וטמנתו וליודשיו עד יום

מוכר אל התגרמו אמר לו אמור הנה אמר **קנה** לה

ממוז ואשה טובה יראת השם . וזכרה לה . בגים

ואפילו הם מאה אמר לו אמור ריש אמר .

רהוק משבו רע ואל תמצה בחברתם כי רגילותם

לרע ירדו וימחרו לשפר דם וכמו פו רחם

ששכניו ואפילו הם רעים ותו להם מפאבלת כי בעת ע

עמדת לריו ועידו עליה . אמר לו אמור שיו אמר .

שמע אדוני אל אמרי והט אונת אל דבני שב לה

אדוני מעשות מרובה עם שכניו ואם באית

בחביבית דברי רע אל הוציא דבניו על לשונך . אמר לו

אמור הוא אמר .

תקנה לה ותנבים וכל ממוז ואל תמיד לאשתך אמה

הוא ואפילו היא טובה .

REDDITIO.

ALIAE SENTENTIAE IVXTA ORDINEM Alphabeticū, Ben Syrae, quas dixit ad præceptorem suum, cum penes illum federet, discendi gratia. Tum dixit ad eum, Rabbi, doce me legem, Qui respondit ei, Nondum es capax disciplinæ, eò quod adhuc pusillus sis. Atqui sapientes nostri (piæ memoriæ) dixerunt, puerum quinque annorum, idoneum esse, ad discenda Biblia. Dixit illi Ben Syra. Nescis quod vulgo dici solet? Diès brevis est, & opus multū. Et tu dicis ad me, Quiesce, ne discas, adhuc enim pusillus es. Certe ego video in loco ubi mortuū sepeliūtur, me iuniores mortuos esse, Quis novit quid sit futurum, an diu sim superuicturus, an breui moriturus? Dixitq; ad illū rursus præceptor, inquit, Cur tu doces me? Certe sapien-

tes dixerūt. Quicumq; se scire aliquid ostentat coram praeceptore suo, mortis reus fit. Respondit illi (Ben Syra,) Adhuc tu non es praeceptor meus, haecenus enim nequicq; a te didici. Cōfestim dixit Rabbi ad Ben Syram. Dic Aleph. Respondit & dixit. Ne nimium sollicitus sis in corde tuo, multos siquidē sollicitudo occidit: Statim turbatus Rabbi, dixit. Nihil est aliud quicquam in mūdo, quod me diuexet, nisi quod deformem habeo uxorem. Sed tu dic Beth, Respondit, Propter formosam mulierem multi perierunt, Et robusti quicq; ob eam interfecti fuerunt. Ad quem dixit Rabbi. Quia reuelauī tibi secretum meum, & locutus sum tibi de uxore mea, quod ea deformis sit, ob id tu sic mihi respondes? Fortassis displicet tibi, quod reuelarim tibi arcanum meum. Verum dic Gimel, Respondit: Reuela arcanū tuum, cuidam ex millibus, etiam si multi sint, qui tibi bene esse cupiant. Ad quem iterum dixit. Tibi certe secretum meum reuelauī, & nulli aliī. Quin consilium mihi da, ea in re, quam tibi modo dicam. Cupio enim repudiare uxorem meam, eo quod multo formosio rem domi meae habeam. Sed dic Daleth, Respondit: Abstrahe carnem tuam a muliere uenusta, tanquam a carne prunarum instar adurente. Ad quem iterū dixit Rabbi. Quid ergo faciam, nam quoties ingredior domū meam, ipsa uagatur ob oculos meos, quam & perpetuo intueor, eo quod placeat mihi. Sed dic He, Respondit: Absconde oculos tuos, a muliere formosa, ne forte te capiat rete eius. Dixit ad eū Rabbi. Mi fili, quo reti capiar? Num ueneficijs quae in me exercebit? Ego scio quod nō sit unquam uenefica futura, eo quod maritus eius prior, tenuem habuerit barbam, ego uero densam. Verum dic Vau, Respondit: Vae ei qui indulget oculis suis, quos nouit deditos esse libidini, unde certe nihil boni ad eum redit. Sed dic Zaīn, Respondit: Ne sis ex illis qui uel tenuem, uel densam fouent barbam, nescis enim quid de te statutū sit.

fit. Dixit ad eum Rabbi, Nolo accipere tuum consilium, eo quod cogito ducere eam in uxorem, cui etiam sunt septem filiae, & mihi una, quae erunt in domo mea, & alent me honorifice. Verum dic Beth, Respondit: Chari sunt omnibus hominibus masculi, Vae autem ei qui pater est foemellarum. Dixit ad eum Rabbi. Certe septem filiae mihi sunt quae nent, ac faciunt quicquid operis est in domo mea. Ipsae quidem sunt in domo mea tanquam oliua uiridis, & tanq; hortus elegans. Quomodo erga tu dicis, uae illi, qui filiarum pater est. Nisi enim foemellae essent, unde uiri prouenirent? Cui respondit Ben Syra. Pauperem certe uane & frustra cōsolaris. Sic enim dixerunt sapientes nostri (piae memoriae,) Bene ei qui filios habet masculos, Et uae patri foemellarum. Insuper & in hora qua filia prodit ex utero matris suae, in lucem huius seculi, caelum, terra, sydera & quicquid est creaturarum in mundo, lugent propter eam. Adhuc quoq; si filia nascatur alicui, atq; roges quid uxor pepererit, respondere solet submissa uoce, demisso capite, compressisq; in terram oculis: filiam peperit. Si uero filius natus est, respōdet diserte, hilariter, bene meditatus, exorrectaq; fronte, Filium peperit. His auditis Rabbi, iussit ut pronunciatet Teth. Cui respondit: Thesaurus uanus est filia patri suo, a qua sibi in tantum timet, ut noctu nihil dormiat. Cuius causam cum interrogasset Rabbi, simulq; eo Ben Syra, Iod literam efferre iussisset, Respondit: Parum dormiet, puellam qui adhuc inuenem custodit, timet enim ne forte seducatur in adolescentia sua, & adultior facta scortari adsuescat. Ad quē dixit Rabbi. Quaecumq; locutus es, uera sunt. Nam nunquam aliquis magis anxius est, quam cum filiam domi habet. Sed dic Caph, Respondit: Filiam si elocaueris, sollicitus eris admodum, num liberos sit paritura nec ne? Et si cōsenuerit, timebis ne forte uenefica fiat. Dixit ad eum Rabbi, dic Lamed, Respondit:

Ne dormias in adoleſcētia tua. Et in ſenectute tua ne dicas uxorem uetulam, Nam uetula debilitat uires tuas, etiamſi iuuenis ſis, uxor uero iuuenis & uirgo, auget tibi uires & robur. Dixit ad eum Rabbi, dic Mem, Respondit: Aquæ uxorís quæ adhuc uirgo & iuuenis eſt, dulces ſunt, augetq; uires. Aquæ uero uxorís uetulæ, amaræ ſunt, tanq; abſynthium, debilitantq; uires, habentq; ſe uelut ciſterna, citius aquas uetus abſorbet. Dixit ad eum Rabbi, dic Nun, Respondit: Excute teipſum à muliere mala, quæ imperioſius contra te loquitur, nam mala mulier, ſimilis eſt rabidis canibus, propter quam fores claudas, nihil morans, etiamſi blande loquatur, ac respondeat tibi. Dixit ad eum Rabbi, dic Samech, Respondit: Literatus qui docet (alios,) uxore ducat uirginem, non maritatam. Aquæ enim uirginis, tuæ ſolæ erunt, aquæ uero eius quæ maritum habuit, eas iam antea alius præter te exauſit. Dixit ad eum Rabbi, dic Ain, Respondit: Oculos tuos abſconde à muliere uidua, neq; cõcupiſcas pulchritudinem eius in corde tuo, nam filij eius filij ſunt fornicationum. Dixit ad eum Rabbi, dic Pe, Respondit: Auerte faciem tuam à ſocijs malis, nec cum eis cõſuetudinem habeas, prohibe pedem tuum ab eis, ne copia- ris reti eorum. Dixit ad eum Rabbi, dic Zade, Respondit: Abſconde mi fili diuitias tuas in uita tua, atq; hæredibus tuis ne dederis, uſq; ad diem mortis tuæ. Dixit ad eum R. dic Kuph, Respondit: Compara tibi diuitias, & uxorem bonam, quæ timet Deum. Multiplica quoq; liberos, (nihil curans,) etiamſi cõtum acquiſiueris. Dixit ad eum Rabbi, dic Res, Respondit: Elonga te à uicinis malis, neq; particeps ſias ſocietatis eorum, nam pedes eorum ad malum currunt, & properant ut effundant ſanguinem. Idem tamen benignus eſto, erga uicinos, tametſi mali ſint, atq; imperti eis de alimonia tua, ſic fiet, ut in tempore quo tibi ad iudicium ſtandum erit, pro te teſtimoniũ ferat. Dixit ad eum Rabbi dic

dic Schin, Respondit: Audi mi domine uerba mea, & auri- bus percipe ſermones meos. Da operam ne in contentio- nem uenias cum uicinis tuis. Et ſi animaduuerteris in ſo- cijs tuis rem malam, ne illam temere diffames. Dixit ad eum, dic Taph, Respondit: Da operam ut habeas aurum, & omnis generis diui- tias. Neq; tamẽ theſaurum tuum uxori tuæ, ut cumq; ea bona ſit, re- uelaris.

FINIS SENTENTIARVM BEN SYRAE

Alphabeti ſecundi.

פ ב

סליח משלי דבן סירא
הדרו עליה ותקרא
בדי שתדע ותבין
היטיב כל עביו ודבריו
אשר בו סירא אומר לך
הכתוב אתם על לית לבך
תזכור ולא תשכחם כל ימי חייך
בו תחכים ותשביל בכל מעשית

ספר טוביה

בלשון עברי עם העתקה בלשון
רומני בערו על ידי
פאולו באני

TOBIAS HEBRAI
CE CVM VERSIONE LA

TINA E' REGIONE, PER PAV

LVM FAGIVM. *Paulus Fagnus*

*Paulus Fagnus auctor damnatus liberatus
cu' expurgatione permissus.*

Paulus Fagnus

Ex miss. S. Inquisitionis hic liber correctus et expurgatus anno 1707

Paulus de Cardenas

D. GASBARI HELDELINQ

PAVLVS FAGIVS + ITE

RVM. S. D.

Placuit & Tobiam ex hebraeo a me in latinum translatum, tibi potissimum quoque dedicare, Helde- line. Quod certus sum, hunc apud te non ingrati hospitē futurum, quod hinc maxime colligo. Retulit mihi commu- nis amicus noster charissimus, tibi quoque admodum familiari- ter notus, Gasbar Zeigerus, quantum illi Tobiae libellum comendaris, cum is nuper apud te Lindavij in aedibus tuis esset, tecumque in colloquium & disputationem venisset, de moribus hominum Algoicorum, qui quales sese in praesen- ti pestis calamitate, hoc tempore apud nos grassantis de- clarent, tibi non est incognitum. In tantum enim Algoica gens, prohi dolor, hoc malum abhorret, ut vel coniunctissi- mi quique amici, sese mutuo destituant, pestemque enecatos, ad dies aliquot prorsus inhumatos deserant. Ibi tu piissimi Tobiae egregium pietatis exemplum, recte & apposite quidem in medium adduxisti, atque imitandum proposuisti. Ut qui non in uiuentes tantum, sed & in uita defun- ctos, studium misericordiae ac pietatis suae declarauit. Istud enim uerum pietatis opus, iuxta hebraeorum sententiam esse creditur, quod in mortuum, a quo nulla prorsus recō- pensatio sperari potest (quod in גמילות חסדים uocant) confertur. Erit autem nimirum libellus iste tibi eo gratior, quod illum tibi in nativa lingua sua, nempe hebraea, qua primum omnium editus fuit, aspicere licet. Habent enim, uti nosti, singularem quandam gratiam atque fragrantiam, quae in primitiua sua lingua magis, quam in aliena consy- derantur. Nam semper quodammodo gratius est pomum, quod ab ipsa matre arbore decerpitur. Et suauius est uinum, quod ex ipso dolio in quod primum infusum est, hauritur.

Nec

EPISTOLA NVNCVPATORIA.

Nec dubium est, quin Tobias noster primum omnium hebraice scriptus fuerit, qui postea ex hebraeo in graecum & Chaldeum, unde. D. Hieronymus, ut testatur in prologo suo, suum traduxit, manauit. Argumētum etiam est, quod in hebraeo, ut est ingenium linguae sanctae, praesertim in rebus sacris, omnia succinctius

[REDACTED]

Tobiae enim a bonitate, probitate, & pietate nomen est, a quo & alius Tobias, filius, paternam indolem egregie exprimens, editur. Ita enim plerumque fit, ut parentum moribus similes euadant nati, quod hebraei hebraice sic eloquuntur במיעשי אבות יעשו בנים id est, facta parentum imitantur filij, & pro- uerbialiter דחילה בתר דחילה אולא רבדא בתר עובדיה דאבוהי id est, uis sequitur ouem, & filius sequitur opera patris sui. Hanna a gratia nomen habet, & representat bonam matrem familias, marito suo in omnibus morigeram. Asmodæus daemonij nomen est, a שמד id est, delendo, & deustando deductum. Hunc hebraei demonum regem esse tradunt, quem & alio nomine Samael appellat. Quod daemonij genus, primum omnium in orbem prodijisse tradunt, condita muliere, ipsaque Adamo in coniugem adducta: de illo enim hebraei sic scribunt בניאת האשה בא גס ברד פי דבר ידוע בנותה ומינד בא עמה השטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות הוא סמאל הוא נחש שהשיל כס המות וזוהמה בנותה וסרב מינה לאדם באהלת הפי

טוביה

חנה

אסמדי

סמאל

EPISTOLA NVNCVPATORIA.

Id est, postquam uenit mulier, uenit etiam contemptus:
 Nam uerbum domini contempfit. Statimq; uenit cum ea
 Sathan, hoc est, affectio praua: Angelus scilicet mortis, qui
 dicitur Samaël, ipse est serpens ille qui projecit uenenum
 mortis & uirus in Euam, atq; ita occasio mortis fuit ipsi ho-
 mini, ppter eum fructus uitæ. Is inq; Cacodæmon est,
 qui cõiungit & agit in malis, & cõiungit in malis
 & dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
 adiuta angelo dei, nãc. & cõiungit in malis
 do & preualentia, non inceptu. In malis principem
 & uicem signifiãt. B. hebraus angelus. Deo a. id est,
 curado & cõiungit in malis, & cõiungit in malis
 bus malis, uisus, & afflictio. In malis, & cõiungit in malis
 gamur & cõiungit in malis, & cõiungit in malis
 quoq; Angelus & Azariã, ab adferendo auxilio diuino ap-
 pellatur, sunt enim Angeli, ut habet epistola ad hebræos,
 liturgica pneumata. i. administratorij spiritus, qui in mini-
 steriũ emittuntur, ppter eos, qui heredes erunt salutis. Hęc
 obiter tãtum & breuibus delibare uisum est, quod apud al-
 ios, explicatius & proluxius habeantur. Porro si roges mi
 Heldeline, è quibus nam terris, Tobias hebræus ad nostras
 appulerit oras, noueris, illum ex urbe Constantinopolita-
 na, Iudæorum opera nobis contigisse. Nec suppositiciũ
 esse Tobiam, uel à me, uel ab alio nostri seculi homine lin-
 gue hebraicæ perito, hebraismo donatum esse: sed ab ipso
 germano authore, eoq; nato hebræo, ante multos annos
 hebraicè cõscriptum fuisse. Id quod facile iudicare potest,
 qui hebraismi peritus est, quem libellus iste egregie respicit,
 & ad stylum bibliacum proxime accedit. Ex exemplari
 itaq; uetusto atq; Cõstantinopoli impresso, hunc nostrum
 Tobiam, quem ex hebræo latinum factum, primum Chri-
 stianis legendum exhibemus, desumpsimus: sicut & Ben
 Syra sententias. Hinc certè coniectura est, & alios adhuc
 optimos libros hebraicos, præsertim bibliacos, & cõiungit in malis

EPISTOLA NVNCVPATORIA.

qui in hebræa lingua à nobis desyderantur, apud
 gentem Iudaicam, maxime in illis locis agentem latitare.
 Ego profectò à uiris fide dignis audiui, alicubi & Iesum
 Syrach, quem nos Ecclesiasticũ uocamus, totũ hebraicum
 in bibliotheca quadam extare, quem adeptum uti spero,
 & tibi alijsq; hebraicæ linguæ studiosis, cõmunicare min-
 ime grauabor. Tu interim istis meis lucubratiũculis, donec
 meliora ex officina nostra in cõmuniẽm candidiorum lin-
 guæ sanctæ utilitatem proferamus, animũ oblecta, Quod
 ut primo quoq; tempore fiat, operã dabimus, si isthæc tibi
 & alijs non ingrata esse intellexerimus. Vale bene & sem-
 per, in Christo communi nostro redemptore, quem ut
 laboribus meis faueat, ac benigniter aspiet, nõquã
 non pro me sanctissimis precibus tuis interpel-
 la. Et Paulum tuum ut amare cepisti,
 nõquã desine. Ex Ilsa. ii. Fe-
 buarij, Anno salutis. M.
 D. XXXXII.

Hic est liber Tobie, filij Hananeelis, filij Gabrielis, de semine Aschel, de tribu Naphthali, qui captivus abductus fuit ex incolis terræ Naphthali. Quem captivū abduxit Salmanasar rex Assyriæ, una cū omnibus habitatoribus Galilææ. Ego Tobias in iustitia & ueritate ambulavi, omnibus diebus uitæ meæ, & beneficia magna retribuī omnibus fratribus meis, populo meo, atq; omnibus in exilio (existētibus,) qui mecū captivi abducti fuerunt in terram Assyriæ, in ipsam scilicet Ninive (urbē.) Cumq; essem in domo mea, in terra Israël, puer eram, omnesq; familiæ domus patris mei, tribus Naphtalice, cessauerant pergere ad domū David, quæ (erat) in Ierololyma ciuitate sancta, quam elegit Dominus ex omnibus tribubus Israël. Præcepitq; immolari ibi omnia sacrificia pacifica, filiorū Israël. Sanctificauit quoq; templum nomeni Domini exercituū, ut habitaret ibi nomen eius in seculum & in perpetuū. Omnes (inq;) tribus Israël, reliquerant Dominum, & colebant Baalim, atq; idola execranda, quod idem faciebat & tribus Naphtali. Ego uero solus colebam Dominū, ascendebamq; Ierololymā tribus uicibus, sicut scriptum est in lege Moſis, in statutum sempiternum. Conseruabamq; præcepta primitiuorū fructuū, decimarū, primitiarū uelleris: quæ dabam sacerdotibus filijs Aaron. Primas item decimas, dabam filijs Leui, Ierololymæ habitantibus, qui stabant coram Domino, ut ministrarent ei & benedicerēt in nomine eius. Porro decimas secundas, diuendebā, acceptoq; argēto ascendebā Ierololymam, expendēs illud pro quacuncq; re, quam desyderabat anima mea, hoc ipsū faciēs singulis annis. Ceterū tertias decimas, erogabā pro restauranda domo, quæadmodū præceperat mihi Dehora, mater patris mei, pupillus enim relictus fuerā, à patre meo, & à matre mea. Cum aut peruenissem ad ætatē uirilem, uxore duxi nomine Hannam, de familia domus patris mei, quæ peperit mihi filiū, cuius nomē uocaui Tobias.

Et

טוביה

תוביה

טוביה בן הננאל בן גננאל מדין
 אשיל משבט נפתלי אשור הגולה
 מתושבני מארץ נפתלי אשור הגולה
 שלמנאסר מלך אשור יחד עם כל יושבי הגליל

אני טוביה בעדה ואמת הלכתי כל ימי ימי וחסדים גדולים צמלתי לכל אחי ולעמי ולכל גלות אשר בלתי עמי בגולה בארץ אשור בגינות ובחיותי בביתי בארץ ישראל בעד הייתי וכל משפחות בית אבי שבט נפתלי חרלו ממלכת בבית דוד בירושלם עיר הקודש אשר בחר בה יהוה מכל שבטי ישראל וציה להעלות שם כל זכרי שלמים בני ישראל והקדיש את ההיכל לשם יהוה עבדות לשכנו שמו שם לעולם ועד וכל שבטי ישראל צדו את יהוה ויעבדו את הנצלים ואת הגללים וכמו בן עם שבט נפתלי ואני הייתי לבני עובד יהוה והייתי עולה לירושלם בשלש פעמי רגלים כפתוב בתורת משה חוקת עולם והייתי מקיים מצות הנבירים ותפעשרות וראשית הצד והייתי צותבם לכהנים בני אהרן ומעשר ראשון הייתי צותו לבני לוי העומדים לפני יהוה לשדרתו ולברך בשמו הדרים בירושלם ומעשר שני הייתי מוכר ולקחם פסח ועולה בירושלם וצותו הנסח בכל אשר האנה צפשי עושה בכל שנה ושנה ומעשר שלישי הייתי צותו לכדה הבית באשר צותה לי דבורה אם אבי בי יתום נשארתני מאבי ומאמי ובשחצתי בפרק אנשים לסקחתי אשר את חנה והיא מממשפחת בית אבי ולדה לי בן וקראתי שמו טוביה ובשהלכנו

וכשתלכנו בה לה בנינוה או כל אחי ובית אחי היו אוכלים
לקח הגוים ואני שמתי את לבי שלא אהנאל מעפת בני
הגוים כי אהנתי את יתוה בכל לבבי ובכל צפתי וינתן
יהת אלהים אותי לחו ולחסד ולרחמים בעיני שלמנאסר
המלך וצפתי חנה לכל צורכו ונתיתי חולך בכל מלכותי
וגם בארץ מדנו והפקדתי פקדון אצל עביאל בן עבריאל
בארץ מדנו עשרה ככרי כסף

ובמת שלמנאסר המלך
וימלך סנחריב בנו החמור
ותח רע וקשה ודרכיו
מחולקלים ומפקדו לא יכולתי לשוב אל ארץ מדנו
וגם בימי שלמנאסר חסד גדול גמלתי לכל אחי ולחמי
לרעב פרשתי וערומים הלפשוני וכל מי שפנה בפטר מ
מישנאל היו משליכו אותי אחרי החומה ולא היו
קורביו אותו כי כן צוה המלך ואני הייתי מתפשט ובכל
מקום שחיתתי רואה את המת הייתי חולך בלילה ואקבור
אותי וגם ברוב החללים אשר הפיל סנחריב בחמתו
אחרי שובו מירושלם בנושת פנים וקברתי אותם
בסתר ובגובה כי חרבה הפיל בחמתו ולאחר זמן בא
ובקש המלך את החללים ולא מצאם ונחר פדבר חרבה
מאד ויצו אחד מאנשי ביתו ואמר פעדי כי טובה
הכר את החללים ויבקש בעדי המלך להרצני
ובששמעתי ברחמי בהחבא וייעד למלך כי נרחתני מיד
צנה ויבדוד כל אשר לי ולא נשאר לי כלום כי אם חנה
אשתי וטובה בני ונחפתי תשעה עשר ימים עד אשר
עמדו ארבעה ושראני בני סנחריב וקדו את אניהם ו
והנה

Et cum captiui abducti fuiffemus in Nineuen , accidit ut
omnes fratres mei,ac domus patris mei,comederēt panem
gentium , ego uero diligenter cauebam , ne contaminarer
cibo ac pane gentium. Dilexi enim Dominum,toto corde
meo,totaq; anima mea.Hinc Dominus Deus dedit,ut gra
tiam, misericordiā, & miserationes(inuenirem,) in oculis
regis Salmanafar . Qui & constituit me procuratorem o
mniū rerum suarū necessariarum, sic , ut liceret mihi pera
grare totum regnum eius,necnon & terrā Midian, in qua
etiam depositum reliqui,apud Abielem filium Grabrielis,
nempe decem talenta argenti. Mortuo uero rege Salma
nafar,regnauit pro eo Sanherib filius eius,qui fuit(homo)
malus , durus, & prauis moribus,sic,ut ob metum eius,nō
potuerim redire in terrā Midian.Insuper & in diebus Sal
manafar, magnā beneficiū contulī in omnes fratres meos,
nam panem meum esurienti distribui,nudos uestiui,omnē
quoq; Israēlitam,quem uita defunctū, post murum proj
ciebant,nec sepeliebant, sic præcipiente rege, ego diligen
ter scrutabar,& quocunq; loco mortuum uidebam,noctu
abiens sepeliebam eum.Necnon & multos interfectos,
quos Sanherib furore percitus,trucidauerat, posteaquam
cum ignominia reuersus effet,ab oppugnatione urbis Iero
folymæ , clanculum & furtim sepeliui, multos siquidem
furore suo interfecerat.Accidit autē, ut post aliquod tem
pus ueniret , & requireret rex interfectos, quos cum non
inuenisset, eaq; de re diligenter & multum inuestigasset,
tandē respondit quidam ex uiris Niniuæ , dicēs ad regem.
Tobias sepeliuit occisos,(quo audito) rex uoluit me occi
dere,quod cum audiuissem, clam aufugī.Cumq; nunciatū
fuisset regi,quod aufugissē,ilico præcepit, ut diriperent o
mnia bona mea,adeo,ut nec quicq; mihi relicū fuerit,præ
ter Hannam uxorē , ac Tobia filiū meum . Atq; ita delitui
per quindecim dies, donec insurrexerunt Adramelech &
Sarezer filij Sanherib,qui occiderūt patrē suū,(quo facto)

והמה במלכו בארץ אררט
בחרתי וישם את אחי אחרון בן חננאל אחי מושל בכל
מלכותו והוא היה המועיא והמבית ויבקש אחי האחרון
מאת המלך בעדי וחשיבני אל גנות

ואחי אחרון היה
משקה למלך ועל תחותם ועל המס ועל כל חשבון ועוד
המלך אסרחדון ונתן לי את ביתי ואת חנה אשתי וטוביה
בני בחג הסכות ואותו היום עשיתי סעודה גדולה

ובששנתי בשולחן אמרתי לבני טוביה בני צא וראה אנלי
המצא אחד מאחינו והביאנו ויאכל עמנו וימחה ואל
האחר פי אני ממתינ אותך הלך וחזר ואמר לו אני אחד
מבני ישראל צפל בשדה ובשמעי בזאת לא בא אל פי

מאכל כלום אלא עמדותי והכאתי בביתי חיותי עד בא
השמש ואני בחצתי נדי וחיותי אוכל לחמי כנעו ואנחה
וזכרתי גבוראת עמוס הנביא ובכיותי ובצרכי חפרתי וקברתי
ושכבתי תנו מלעיני בני לאמור זה האיש אשר

בנה ונוצל בעד קבורת המתים ועוד חזר וקובר
את המתים ואינו מתירא שמה יודע הדבר אל המלך
וימות ו

והזכרתי ונבנסתי לביתי על שנטמאתי במת וישבתי הרוץ
לחצרי בקצה הקוד ואת פני לא כסיתי ואני לא ידעתי פי
דרוד היננה באותו הקוד ופתחתי עיני לראות והשליכתי
הציפורים צואתם ונבנסה בעיני ומיד נתבלבלו עיני ולא

חיותי רואה כל עיקר והרבה רופאים תפשוני ורפואה
לא מצאתי

ואחי

euaserunt in terram Ararat. Hinc Esarhaddon filius eius regnavit pro eo, qui posuit fratrem meum Aharon filium Hananeelis dominatorem in toto regno suo, qui & ipse educebat & introducebat (populum,) Is inq̄ frater meus Aharon, interpellavit pro me apud regem, ut reduceret me in Nineuē. Idem quoq̄ frater meus Aharon, pincerna regis erat, constitutus super sigillum & super tributa, & libellos expensi & accepti. Præcepit autē rex Esarhaddon filius Sanherib fratri meo Aharon, ut redderet mihi domum meam, Hannam uxorē meam, Tobiam filiū meum, in festo tabernaculorum, quo die etiam feci magnum conuiuium. Cumq̄ sederem in mensa, dixi filio meo Tobiae, Mi fili, exi & uide si forte inuenias, unum ex fratribus nostris, quem introduceito, ut edat nobiscū. Festines, nec moram facias, ego enim interim expectabo te. Qui abiens & reuertens, dixit ad eum, mi pater, est unus ex filijs Israēl qui mortuus iacet in campo. Quod cum audiuissem, non intrauit in os meū quicq̄ cibi, sed surrexi & introducei eum in domū meam, ut esset ibi, donec sol occideret. Dein laui manus meas, & comedi panem meum, cum tristitia & gemitu, memor cum lachrymis, prophetiæ Amos prophetae. Cumq̄ in ipsa uespera fodissem & sepelisset eum, uicini mei subsannauerūt me dicentes. Ecce hic est uir ille, qui auferat et euaserat eō q̄ sepelisset mortuos, is iam reuersus adhuc nō cessat sepelire eos, nec timet, si innotuerit hæc res regi, ut morte plectat. Ego uero (nihil hæc moratus) sepelii ui mortuū, nec statim ingressus sum domū meā, eō q̄ pollutus essem sup mortuo. Sed dormiui extra atriu meum, cōponēs me ad parietē, facie nō uelata. Cumq̄ ignorarē quod hirundo nidulata esset in eo pariete, forteq̄ aperuissem oculus meos ad uidendū, deiecerunt auiculæ stercora sua, quæ cū incidissent in oculos, statim illi sic turbati fuerūt, ut nec quicq̄ amplius uidere potuerim. Ac licet multi me curassent medici, nullū tamē quod mederet oculis, remediū in-

ueni. Porro frater meus Aharon, persuasit mihi tandem, ut proficiscerer in Alemaniam. Vbi cū uxor mea opus faceret mulieribus, & pro labore mercedē auferret, accidit semel, ut dederint ei pro mercede, hœdū caprarum, quē cum ad me attulisset, atq; is balare inciperet, hoc audito, dixi ad eam, unde uenit hœdus iste? fortassis furtū est, restitue eum domino suo, non enim cōuenit nos furto alii. Quæ respondens dixit, absit mi domine, minime furtū est, sed pro mercede mea ipsum accepi. Cumq; iterū instarem illi, ut redderet eum domino suo, respondēs illa dixit ad me, Uiuit Dominus meus. Nemo non nouit q̄ multas feceris elemosynas, omnibus diebus uitæ tuæ, & nihil tamen profunt tibi omnes elemosynæ tuæ, Siquidē sedes in caligine, nihil uidens, nulloq; fruēs bono. Quibus auditis, uiscera mea intra me cōmota fuerunt, cepiq; flere amare, & psallere hunc in modū. Iustus es Domine, & rectū iudicium tuum, omnes quoq; uia tuæ, iustitia & ueritas, iuste item & uere iudicas omnes uenientes in mundū. Memor sis mei Domine, & aspice de habitaculo sancto tuo, ad seruum tuum. Ne recorderis peccatorum meorū, ac peccatorū patrum meorum, multum enim peccauimus coram te, & recessimus a præceptis tuis bonis. Hinc dedisti nos in contemptū, in captiuitatem, in parabolam, atq; in fabulā omnibus gentibus terræ, ad quas impulisti nos. Nunc itaq; age secundū multā misericordiā tuā, & respice de habitaculo tuo. Nec (facias nobis) iuxta iniquitates nostras, & iuxta iniquitates patrū nostrorū, qui nō ambulauerūt corā te in ueritate. Hinc quoq; nunc me apprehenderūt iniquitates meæ, quod nō possum uidere, cōstitutus in magna ignominia. Propter multas erga miserationes tuas, hanc mecū facito misericordiā, ut tollas animā meā, melior est em̄ misericordiā tua uita. Quoniā defatigatus sum audire opprobria hominum. Ob id ego oro in conspectu tuo, ut colligas me ad patres meos, in domū statutam omni uiuētī. Neq; quæso abscondas faciē tuā

טוביה

ואחי אהרון היה מפייסני עד שתלכתי באלמאניא
 והנה אשתי היתה עושה מלאכה לנשים
 ונטלת שכרה ונאה ופעם אחת נתת לה בשכרה גדי
 צדים והביאתו אלי והתחיל הגדי צווח וכשמצי את חולד
 אמרתי לה מאין הגדי הזה שמא גנב הוא ותשיבהו ל
 לבעליו כי לא בכוח להאכל הגנב וענתה ואמרה חס
 ושלום אדוני איננו גנב אלא בשכרי לחתתי ועוד
 החזקתי לה תשיבהו לבעליו והיא ענתה ואמרה חי אדוני
 ידוע לכל כי הרבה צדקות עשיתי כל ימי חיותי וכל צ
 צדקותי לא הוצילת אלא אתה יושב אבל ואיך מביט
 וטובה לא ראית

וכשמצי בואת מצי המו עלי ונכיתי
 כמר נפש וכו אמרתי צדיק אתה יהוה ונשר משפטני
 וכל דרכי צדק ואמת ומשפט אמת השפוט לכל באי ע
 העולם וכדני יהוה אלתי והפט ממעון קדשך אל עבדך
 ואל תזכור חטאתי וחטאת אבותי כי הרבה חטאתי לפניך
 וסרתי ממצוותיך הטובים ותתנבו לבנה ולשניה למשל
 ולשגיגה לכל גוי הארץ אשר החתננו ועפה עשה כרב
 בחמיר והפט ממעונך ולא בעזבותינו ובעזות אבותינו
 אשר לא הלכנו לפניך באמת

ועתה השיגוני עונותי ולא
 יכולתי לראות ואני כהרפה גדולה וכבחקמית חכמים עשה
 עמי חסד ואסוה בשמתי כי טוב חסדך מיתים כי כבוד
 גדלתי שמוע הרפת בני אדם ועל זה אני מתפלל לפניך
 שתאספני אל אבותי בית מועד לכל חי ואל תסתיר פניך
 ממנו

מימי ואל תתעלם מהחנותי

וגם באותו היום הרעו לשנה
 בת דעאל בארץ מדין שפחותיה כי היו בותנים אותה
 לאיש ובלילה הראשון הודם שישיב עמה היה נפטר
 לבית עולמו כי אשמדאי היה עמה ונתה חוצה את
 האנשים הנאים אליה והיא ניתנה לשבעה אנשים וכולם
 מתו ובאותו היום עשתה מריבה עם שפחות בית אביה
 והתחילו מהרפות אותה כי לא חבושי ולא חבלמי כי
 לשבעה אנשים נתנה אבותיה וכולם החזקתם ועל שאת
 מייסרת אותנו על זה הדבר מתו וגם אם תמותי ולא
 נראה ממך לא בן ולא בת ובשמעה בזאת חנה לה עד
 למות והצר לה מאד דבקש להנוק עצמה ועוד נשאה
 ונתנה בדעתה ואמרה אם אעשה הדבר הזה אורידה את
 שיבת אבי ואמי ביום שאולה או הלכה ובפלה בגד החלוד
 ותתפלל ותאמר ברך יהוה אלהינו וברוך שמו הצדוק ה
 הצבור והעזרא מצמה ועד עולם והללות כל
 בוצשית ולך משבחים כל בשר ועמה יהוה אלהינו עיני
 תלויות לך שיהא רצון מלפניך שהאסות נשמתו ותאבדני
 מן העולם כי שבעה נדעות נפשי ואבני דייתי לצד וקלס
 למשל ולשבעה נפשי כל חי ותלא לפניה גלויים סתרי לב
 ובליות ואמה נדעתה כי טהורה אני מפל מוס ומפל
 משכב וכו' ולא הללתי שמי ולא שם אבותי בארץ
 בלתינו ויהיה אנכי לאבי ואיך יורש ליורשו ולא אח יש
 לי ולא בן לאחי ולא קרוב כמשפט כדי שיהיה לו קרוב
 ונתן ואסננה אנכי אנשא לאי זה אדם ועוד הנה
 בארסתי

me, neq̄ oculos tuos à deprecatione mea. Accidit autem
 eodē tempore, ut affligerēt Saram filiam Reguelis, in terra
 Midian, ancillæ eius, eò quod cū nuptui daretur uiro, pri-
 ma statim nocte, priusquam cum ea cõcumberet, mortuus
 atq̄ humatus fuit. Nam (Sathan) quem Aschmodai uocāt,
 cum ea erat, præfocans uiros, qui cupiebant cum ea rem
 habere, atq̄ ita factum est, ut septem nupserit uiris, qui om-
 nes mortui fuerunt. Eodem tempore in contentionē ue-
 nit (Sara,) cum ancillis domus patris sui, quæ ceperūt pro-
 bris afficere eam, dicentes, Non erubescis, nec pudet te
 quod septem uiros, quibus te nuptum dederunt parentes
 tui, omnes præfocasti. Quod malum hinc nimirū est, quod
 ita nos castigas. Cui etiam hoc accedit, quod morieris absq̄
 filio & filia. Talia cum audiisset, ira ad mortem usq̄ per-
 cita fuit: atq̄ in tantum affligebatur, ut seipsam strangula-
 re cuperet, (Quod fecisset etiam) nisi iterū in animū indu-
 cendo, sic apud se cogitasset. Si fecero hãc rem, deducã utiq̄
 canitiem patris mei, & matris meæ, cum dolore in sepulch-
 rum. Hinc ergo abiit, & procidit ante fenestrã, orans & di-
 cens. Benedictus sit Dominus Deus noster, & benedictū
 sit nomen eius forte ac terribile, ex nunc & usq̄ in sæculū.
 Laudent te omnia opera tua, teq̄ prædicet omnis caro.
 Nunc itaq̄ Domine Deus, oculi mei pendent à te, quo be-
 nigna uolūtate tua, colligas animã meã, tollasq̄ me ex hoc
 mundo, nam exaturata est malis anima mea, & facta sum
 ludibrium & fabula in ore omniū uiuentiū. Nunquid cor-
 rã te manifesta sunt arcana cordis & renū: hinc tu nouisti
 me purã esse ab omni macula, & ab omni cõcubitu uiri, ita,
 quod non polluerim nomen meū, neq̄ nomen parentum
 meorum, in terra exilij nostri. Vnica ego (filia) sum patris
 mei, nec est illi hæres qui succedat ei. Neque frater est mihi,
 nec etiã filius fratribus eius, neq̄ propinquus, ut moris est,
 unde animus eius refrigeriū habere posset, unde est q̄ co-
 gito, fore, ut uel ab hoc, uel ab illo homine in uxore ducar.
 Qui

Quibus omnibus accedit & hoc malum, quod desponsata fuerim septem uiris, qui omnes mortui sunt. Precor item per nomen tuum, ne displiceat tibi, occidere me, quin potius miserearis mei, iuxta multitudinē miserationū tuarū, ut auferas opprobriū meum quod timeo. Eadē ipsa hora ascendit oratio eius, unā cum oratione Tobiaē, in cōspectū patris nostri coelestis, Statimq; misertus illorū Deus, praecepit Angelo Raphaeli, ut curaret oculos Tobiaē, & ut Saram filiā Reguelis, Tobiaē, filio Tobiaē, in uxorē daret, simulatq; Sathanam increpando ab illa aufugaret: nam Tobiaē ius erat propinquitatis. Hac ipsa hora, Tobias finita oratione sua, ingressus est domū suā. Similiter & Sara descendit ē cœnaculo, in quo orauerat. Eodē quoq; die, Tobiaē in mentē uenit argentū, quod deposuerat in domo Abielis in terra Midian, sic apud se cogitās. Iam orauī corā Domino, & postulaui ut morerer, cur ergo nō uoco Tobiaē filiū meū, atq; praecepit illi, de argento anteq; moriar: E uestigio accersito filio, dixit ad illū. Posteaq; mortuus fuero, sepelito me statim, & honora matrē tuam omnibus diebus uitę tuę. Ne abscondas oculum ab ea, sed facito quacūq; uoluerit ac petierit. Ne sis ei molestus, memor quā multos labores sustinuerit tui causā, & quā multos dolores senserit propter te, cum adhuc esses in utero eius. Quam & ipsam ubi mortua fuerit, mecum in uno sepulchro sepelias. Omnibus diebus uitę tuę, memor esto Domini Dei nostri, ut non pecces, nec deferas uias eius, neq; obliuiscaris praeceptorū eius. Quod iustum est facito, quā dru uiueris. Noli peccare, neq; ambules in uia hominum prauorum, sed ueritas tecū esto, tum prosperas facies uias tuas, ac prudenter ages. Mi fili, elemosynam praesta de omnibus quæ habes. Nec unq; abscondas oculum à paupere & inope, quod ubi feceris, nec se Dominus Deus à te abscondet. Si multa tibi suppetit facultas, multæ erūt elemosynæ tuę.

C. fin.

טוביה

ואי־סתי בשבעה אנשים וכולם מתו
אל יהו רע בעיניך לחמיתני רחם עלי כרח כחמית והעבר
הרפתו אשר יצרתני

ובאותה שעה עלתה תפלתה יחד
עם תפלת טוביה לפני אבינו שבשמים ומיד רחם עליהם
הקדוש ברוך הוא וצנה למלאך כפאל שילך לרפאות
עיני טוביה וליקחו את שרה בת רעואל לטוביה בן טוביה
לו לאשה ולעזור באשמדאי ולהבריחו ממנה כי
לטוביה משפט האולה ובאותה שעה סיים תפלתו
טוביה ונכנס בביתו ונכמו גם בן שרה ירדה מן העליה
אשר התפללה ובו ביום זכר טוביה את
הפסג אשר הפקיד בבית צביאל בארץ מדון ואמר בדעתו
בני אני התפללתי לפני הקדוש ברוך הוא ובקשתי מיתה
למה אני קורא לטוביה בני ואצטרנו על אידות הפקת
לפני מותי מיד קרא לבנו ואמר לו כשאמות
הקבני מיד וכבד את אמת כל ימי חייך ואל תעלם עין
מפניה ועשה כל הפצה וכל בקשתה ואל תעליבה
וזכור כי הרבה חטאות גטרחה עליך ורבים מבאובים
באתה עליך בחיותך בחרבה ובקשתמות חברה עמי בקברי
אחד וכל ימי חייך בני זכור את יהנה אלהינו ואל תחטא
ואל תסור מדרכיו ואל תשנה מצותיו ועשה צדקה
כל ימי חייך ואל תחטא ואל תלך בדרך עקשים וחקמות
תהנה עמו או תעלים את דרכיו ואז תשכיל בני עשה
חסד מפל אשר לך ואל תעלים עיניך מעני ואביו ואם
תעשה בן לא יעלים ממך יהנה אלהים ואם תראה בני רב
הילך

טוביה

חילך חרבה צדקותיך ואם מצט אל תקפוץ ידך מן הצדקה
 כי תקדו טוב תפקיד היותו שמור לד בעת צרה כי צדקה
 תציל ממוט וממונת בעושים ומצלת מדינה של גיהנם
 ומצדקה גדולה וטובה משלמים לפני הקדוש ברוד הוא
 לעושי צדקה בני שמור צדקה מפל זכות וקח
 אשה ממשפחת ומבית אבי ואל תקח אשה משבט אחר
 כי גביאים תראשונים כבוד נח ואברהם יצחק ויעקב א
 אבותינו בולם גשאי מננות אהיהם ונתכרכו בנייהם וירעם
 יורש ארץ בני ואהבת לרעה כבוד ואל
 התננה על אהרן ובני עמד אלא חח לך אשה מהם כי
 לפני שגור ואיו ולפני פשלוו ובה רוח וכעז נבחות הרוח
 צדיות ותקפה פאה לעולם ותקדפה היא אם לרעב
 בני שבר שבידך לעולם אל
 נליו בידך אלא בזמנו הונו שברו ומה שתבקש הקדוש ב
 ברוד הוא מציא לך שמע בני והקשב אמרי
 לעולם מעורב תהיה בכל דרכיך לא תקום ולא תסור
 ונו לשברו אל השתחא ועם שבור אל התערב בכל
 דרכיך הלא פרוש לרעב לחמת והלבש צדומים
 ובכל עניניך עשה צדקה ולא ידע לבנת בתוך לו שלח
 לחמת על חכרות הצדיקים לעולם אל תהו עצת
 עקשות לרשעים ועצת חכמים ומבנים אל תהו ועצה
 טובה אל תכזה ובכל עת תו שבה והדולה לבוואית
 גל על יתוה דרכך ובטח עליו והוא יצליח את דרכיך כי
 איו חכמה ואיו חכמה ואיו עצת לנגד יתוה את אשר מ
 תקפוץ מרים ואת אשר תקפוץ משפיל

ועתה

TOBIAS.

in exigua, nec tamen ob id manum tuam cōtrahas à dan-
 da eleemosyna. Bonum siquidem depositū depones, quod
 custoditum, tibi aderit in tempore tribulationis. Eleemofy-
 na enim liberat à morte, & tuetur factores eius, atq; liberat
 à iuditio gehennæ. Munus quoq; magnum & bonum re-
 pendetur coram Domino, his qui student eleemosynæ.
 Mi fili, custodi te ipsum ab omni scortatione, uxorem ducens
 ex familia mea, de domo patris mei. Nec uxorem duc-
 cas ex alia tribu, nam pphetæ priores, ut Noah, Abraham,
 Isaac, Iacob patres nostri, omnes uxores duxerunt de fi-
 liabus fratrum suorum, unde & benedicti fuerunt filij eo-
 rum, atq; posterî eorum possederunt terram. Mi fili, dili-
 gas proximum tuum sicut te ipsum, neq; contumelia affi-
 cias fratres tuos, filios populî tui. Quin potius uxorem tibi
 ducito ex eis. Præcedit enim cōminutionem fastus, & an-
 teit ruinam superbia animi. Mi fili, merces operarij tui ne
 pernoctet in manu tua, sed in ipso die, quo tibi operatus
 fuerit, dabis ei mercedem suam, sic fiet, ut quæcunq; petie-
 ris, Deus affatim suppetat tibi. Audi mi fili, & attende ver-
 ba mea. Temperas esto in omnibus uijs tuis. Non ulscisca-
 ris, neq; serues illatam iniuriam. Vinum ad ebrietatem ne
 bibas, neque cum temulento consuetudinem habeas in o-
 mnibus uijs uis. Esurienti panem tuum impertito, nudos
 uestito. In omnibus negotijs tuis fac eleemosynam, quam
 dabis corde non inuido. Mitte quoq; panem tuum ad se-
 pulchra iustorum. Nunquam dederis prauum consilium
 impijs. Et consilium sapientum & prudentum non negli-
 gas. Neq; contemnas consilium bonum. Omni tempore
 lauda & magnifica creatorem tuum. Volue super Domi-
 num uiam tuam, & spera in eo, & ipse faciet & fortunabit
 uias tuas, quoniam non est sapientia, neq; prudentia, neq;
 consilium contra dominum. Quencunq; uult exaltat, &
 & quemcunq; uult deprimat. Nunc itaq; mi fili, acquiesce

uoci meæ, custodi mandata mea, quæ nunquam excidant animo tuo, quinpotius alliga ea collo tuo, & iunge ea tabulæ cordis tui, sic enim inuenies gratiam, laudem, & intellectum bonum, in oculis Dei & hominum. Scias præterea mi fili, me pecuniã deposuisse in domo Abielis filij Gabrielis, in terra Midian, nempe decem talenta argenti. Neque est ut anxius sis de eo mi fili, quod attenuata est manus nostra, & diminutæ sunt facultates nostræ. Quin fide Domino toto corde tuo, recede ab omni peccato & iniquitate, quod placet illi facito, & nihil tibi derit. His auditis, respondit Tobias dicens. Mi pater, quicquid præcepisti mihi, sedulo faciã, sed mi pater, quomodo accipiã argentum à uiro qui me non nouit, nec ego uicissim illum. Confestim protulit chirographum eius, quod dedit illi dicens. Ostende illi hoc scriptum, & dabit tibi argentum. Festina mi fili, uade & quere hominẽ qui tecum eat, cui dabimus mercedem, fortassis redibitis, me adhuc uiuente. Statim accepta in manum suam pecunia, egressus est in forum, ut quæreret hominẽ, qui secum proficisceret. Et ecce Angelus Raphael, hominis similitudine accepta, stetit in foro, quem ubi uidisset Tobias, dixit ad eum. An unquam mi domine iter fecisti in terram Midian, qui respondit, feci. Ad quem iterum dixit. Est ne iter tibi bene cognitum? respondit bene, sed & domum Abielis noui, in qua etiam pernoctauit. Hoc audito, dixit ad eum Tobias. Prestolare hic parumper, donec eam & nunciem patri meo, cui respondit, ne moram neccas. Illico abiit ad patrem suum, dicens ad eum, Mi pater, inueni iuuenem quendam, qui sepe tentauit iter ad locum istum, (ad quem pergo.) Cui dixit pater eius, accersere eum huc, ut cognoscam quo nam loco natus sit, & num dignus sit habendus, qui te comitetur. Repente uocauit eum in domum suam, quam cum ingressus esset, atque alter alterum de salute interrogasset, respondit Tobias dicens. Mi frater, de qua tribu, aut familia es tu? Cui respondens Raphael, dixit, Mercenarium ne tu queris qui abeat cum filio tuo, an de familiaribus & tribubus tu queris?

טוביה

ועשה חבני שמע בחולי שמור מצותי ואל יבא מדעתך
אלא חשבים על צרכותי עדים על לוח לבך ומצא חן
ושל טוב בעיני אלהים ואדם
בני יודע כי פקדון הפקדתי בית עביאל בן עביאל ב
בארץ מדין עשרה פפרו פסה ואל תדאג בני על שמטת
ידינו וירדנו מנכסינו כי אם תבטח ביהוה ככל לבך ותסור
מכל חטא ועז ותושב בעיניו תעשה ולא תחטר בלום
ועשה טובה ואמר אני כל אשר צויתו בן אעשה אבל
אני איה אלה הפקת מן האיש כי הוא אינו מבינני והם
אני אינו מבינני מיד חרציה פתח ידו ונתן לו ואמר
לו תראה לו זה פתח ונתנו לך הפקת ומיה בני לך ובקש
אדם שיבא עמך ונתנו שפרו ואולי תשובו עודני כי מיד
לקח בידו כספים ויצא לשוב לבקש אדם ללכת עמו ו
ומלאך רפאל בדמה בדמות אדם וצמד בשוה באה
אותו טוביה ואמר לו אדוני הלכת מדין בארץ מדין
אמר לו חן אמר לו ותודע חרדך בטוב אמר לו בטוב
והם אני יודע את בית עביאל ובביתו לפני אמר לו
טוביה אדוני תמותי מעט עד שאלך ואמיד לאני אמר
לו אל האהר מיד הלך אל אביו ואמר לו אני מצאתי
בחור אחד מביטה במקום יהוה אמר לו אביו חנה
אותו הנה שארץ מאי זה מקום הוא ואם הוא נאמן לילך
עמך מיד חנה לביתו ונתבס
וישאלו איש לרעהו לשלום ענה טוביה ואמר לו
אחי מאי זה שבט או משפחה אמה ענה רפאל
ואמר לו שכיר אמה מבקש לילך עם בנת או ממשפחות
ושבטים אמה מבקש

אמר

אמר לו טוביה אני הפך לידע שמך ומשפחת בית אביך
אמר לו אני ממשפחת חבננה בן עזריה הגדול ושמי ע
עזריה ענה טוביה ואמר לו לחיים ולשלום
אל יחר אפך על אשר שאלתי משפחתך כי עמה ידעתי
כי קרוב אתה לנו וממשפחה המהוללה והמשופחה ונס
טוב אני יודע את חבננה ויתם בני שלמון הגדול ויחדידו
היו עולים בירושלם ומעלים הגבורים והמעשרות והם
לא עזבו את יהוה אלהינו ולא טעו אחרי ההבל אשר
טעו אלהינו בני ישראל מדוע קדושים ממשפחת טובים
ועמה אחי אם תרצה אמן לך בכל יום
בסע משתליו עד אשר תלכו ותנוחו בשלום ונבטאכם
לשלום אוסיה על שברך בראי
אמר לו בנדבך
בן אעשה מעד קרא לטוביה בנו ואמר לו בני
תקו עבודתך ולה לברכה לאלהיך תקו עצמו ונא לצאת
לדרך והתחיל אביו מברכו בן
השמים השוכן בשמי מרום הוא יגלית אתכם והוא ישלח
מלאכו לפניכם ויגלית דרכיכם ויצאם והלכו לשלום
ובלב של צער הלה עמדם ואמו היתה טובה ואומרת
לבעל למה שגרת את הצער והוא היה משה בנדיבו
והוא המוציא והמביא בבית ועמה שגרת אותו לבקש
בסה לא ימלט לעולם ועד ולא עוד אלא שער עמה
פרנסנו הקדוש ברוך הוא וכלום לא חסר לנו ועמה למה
נבנס מדעתך זה השטות של בסה ושגרת את בני בדרך א
אשר לא ידע ושמי יקראוהו אסו ענה טוביה ואמר
לה בני לך ועזבי הדברים כי נטוח אני ברחמי שמים כי
הם לחיים

ris? Respondit Tobias, Ego cupio scire nomen tuum, & familiam patris tui, Respondit ei. Sum de familia Hananiae, filij magni Azariae, estque & mihi nomen Azariah, Respondit Tobias, dicens. Bene se res habet. Ne quaeso succenseas, quod interrogarim de familia tua, Noui enim quod consanguineus noster sis, de familia laudabili & celebri, bene quoque noui Hananiam & Iotham, filios Salmon magni uiri. Vna siquidem ascendebamus Ierosolymam, offerentes primitias & decimas. Ipsi certe non dereliquerunt Dominum Deum nostrum, neque secuti fuerunt uana idola, post quae errauerunt fratres nostri, filij Israel, qui sunt de semine sanctorum atque familia bonorum. Nunc itaque mi frater, si uolueris, dabo tibi dimidium sicli iusti ponderis, interea temporis, quo abieritis & redieritis in pace. Cumque reuerfi fueritis, addam ad mercedem tuam quod dignum est. Respondit ei, ut locutus es, sic faciam. Actutum aduocato Tobia filio suo, dixit ad eum. Dispone opera tua & accinge te ad iter, qui statim parauit se, Cumque ueniret ut iam iam arriperet iter, coepit pater eius benedicere ei ad hunc modum. Dominus Deus caelorum, qui habitat in caelis excelsis, ipse faueat uobis, atque mittat Angelum suum ante uos, qui fortunet iter uester, (his dictis) egressi sunt, & abierunt in pace, canis quoque quem puer Tobias habebat, ibat cum eis. Porro mater eius incipiebat flere & dicere marito. Cur ablegasti puerum? ipse fuit baculus manuum nostrarum, promus & condus domus nostrae. Et nunc amandasti eum ut reposcat argentum, quid, etiam si nunc ereptum fuisset argentum? Nec hoc solum est, imo & Deus huc usque pauit nos, sic, ut nihil plane nobis defuerit. Quomodo igitur nunc in mentem tuam subijt stulta haec cogitatio, de (reparando) argento, ut propter illud filium meum in uiam ablegaris, quam non nouit, & in qua illi facile letale exitium accidere posset. Adhaec respondens Tobias, dixit ad eam. Satis est, mitte haec uerba, persuasus enim sum de Dei misericordia, (qua fiet)

הם לחיים ולשלום ושובו משם ותראה את בני בניך
 ותקדוש ברך הוא ישלח מלאכו ויגלים ברכם ויחזרו ל
 לשלום ותחזל מלככות וכשחיו הולכים
 בדרך צד תעריב ותלכו בעיר לדיקואה ולנו שם ותלך
 הצער ונכנס בנהר כדי לקרר גופו ונבא דג גדול מן הנהר
 ולקח את הצער וקצה לבלעו ותנה המלאך בך
 ונהה צווח לצער אל תירא טוביה אלא תחזק ברג פאיט
 תיל והוציא אותו מיד בתחזק הצער ותפש את הרג
 והוציא מן הנהר ואמר לו המלאך רפאל חתוך הרג וקח
 מפינו הלב והכבד והמרה ושמינם בטוב ויעש
 הצער ככל אשר דבר המלאך אליו ואת הרג תקחו ואכלוהו
 וצמדו ותלכו בדרך יחד עד אשר הגיעו חרוב איצחבטביש
 ושאל הצער למלאך ואמר לו צוניה אחי מה אלו הלב
 והכבד והמרה ובמה יועילו אמר לו הלב
 והכבד יועילו לבוזקים מן השד ומן רוח בעה ויושמו
 יחד בגללים ויתעשנו בהם בין אדם ובין אשה שהם בעלי
 שדות ושוב לא יוכיפו אליו ובשביל המדינה אם
 ימשה אדם בעיניו כל בעלי שגלול בעיניהם ומעיד ותנפא
 ויביטו כמו שחיו מקודם וכשחגיעו חרוב לעיר ריגו
 אמר המלאך לצער אם תרצה בבבס וצליו בזה העיר בבית
 רעואל כי הוא קרוב ממשפחת בית אבית וגם יש לו בת
 יחידה יפה ונאה ושמה שרה ואם תרצה תצטרך לאבית
 ותתנה לה לאשה כי לה היא האונה ולת משפט הגאולה
 ואתה יחיד נחיה יחידה ותמצכה טובה ומשולת עד מאד
 ועתה שמע בקולי ותצטרך אל אבית ובתוכייתיה

ועשה

fiet, ut incolumes & salui reuertantur, uidebisque filium
 tuum oculis tuis. Nam Deus mittet Angelum suum, qui
 secundabit iter eorum, ut redeant in pace, quare flere de-
 finas. Cumq; pergerent in uia, appetente uespera, ingressi
 sunt ciuitatem Ledikian, in qua & pernoctarunt. Vbi cu
 abisset puer flumē ingressurus, causa refrigerandi corpus
 suum, prodijt e flumine ingens piscis, qui arreptum puerū
 deglutire cupiebat. Quod ubi animaduertit Angelus, ac-
 currit, acclamans puero. Ne timeas Tobia, quin tanquam
 uir fortis apprehende piscē, & extrahe eum. Cōfestim puer
 recepto animo, piscem arripuit, & e flumine traxit. Ad
 quem dixit Angelus Raphaël. Diuide piscem, & tolle ex
 eo cor, iecur, & fel, quæ bene conseruato. Fecitq; puer o-
 mnia ut iusserat Angelus, piscem uero paratum comede-
 runt. Inde surgentes perrexerunt simul, donec uenirent
 prope ciuitatem Inkabthanis, ubi puer interrogauit Ange-
 lum, dicens, Mi frater Azaria, quid sibi hæc uolunt? nem-
 pe cor, iecur & fel, & ad quid conducunt? Respondit illi
 (Angelus.) Cor & iecur ualent contra nocumenta Caco-
 dæmonis, atque maligni spiritus. Et si prunis imposita, uir
 siue mulier, qui dæmonium habent, ab eis suffumigentur,
 liberantur à dæmonijs, ut nō amplius ad eos redeāt. Porrò
 felle si quis obliniat oculos eorum, qui in ipsis maculas ha-
 bent, ilico curatur, restitunturq; uisui ut antea. Cum uero
 appropinquassent ciuitati Rigo, dixit Angelus ad puerū.
 Si placet, ingrediemur & pernoctabimus in ista ciuitate,
 in domo Reguelis, ipse est em propinquus tuus, de familia
 domus patris tui. Est quoq; illi filia unica, formosa & deco-
 ra, cui nomen est Sara, quam si (ducere) uolueris in uxo-
 rem, loquemur ea de re cum patre eius, & nimirum dabit
 eam tibi. Tibi enim competit ea, atq; tibi est ius propinqui-
 tatis. Insuper & sicut tu unicus filius es, ita & ipsa unica est
 filia, puella certe bona, atq; probe educata. Nunc ergo qui-
 esce uoci meæ, & loquamur cum patre eius. Cumq; reuersi

D fueri-

fuerimus, faciemus tibi gaudium. Nam Reguel pater pu-
 ellæ iurauit se non daturum eam uiro alieno, qui non sit de
 sua familia, sicut præcepit Moses dare quemq; filiam suam
 ei, qui est de sua familia, cui simul etiam det quemq; habet.
 Respondit puer & dixit ad Angelū. Mi frater Azaria, Ego
 audiui de puella ista, quod nuplerit septem uiris, qui omnes
 mortui fuerunt prima nocte. Ego autem unicus filius sum
 matri meæ & patri meo, atque timeo ne & ego forte mo-
 riar, sicut priores illi mariti. Nam dæmonium penes eam
 est, quod nulli homini nocet, nisi ei uiro cui nuptum datur.
 Propterea ego timeo, ne forte moriar, ac ita deducam ca-
 nitiæ patris mei & matris meæ, cum dolore in sepulchrum.
 Quo factō, non habent alium filiū qui sepeliat eos. Tunc
 dixit ad eum Angelus. Non uenit tibi in mentē, quod præ-
 cepit tibi pater tuus, ut non ducas uxorem nisi de familia
 patris tui. Nunc ergo mi fili, acquiesce consilio meo, duc
 eam, tua enim uxor esse debet. Cæterum quod ad dæmon-
 ium attinet, de quo locutus es, ne sis sollicitus quicquam,
 quin hac ipsa nocte, qua duxeris eam in uxorē, atq; ingres-
 sus fueris thalamū, accipito cor & iecur, & pone ea super
 ignē, donec fumare incipiant, quo factō, mox atq; dæmon
 fumū odoratus fuerit, fugā dabit, nec unq; ad eam in æter-
 nū redibit. Cumq; uolueris loqui cum ea, stete ambo tu &
 ipsa, atq; orate corā Domino Deo benedictō, hūc in modū
 dicentes. Nam deus misericors & clemens est, & miserebi-
 tur uestri. Nec est quod timeas tibi. Quoniam ipsa tibi præ-
 parata est ab exordio mundi. Tu quoq; sepelies eam. Atq;
 cum ea uenies ad patrē tuum. Et pariet tibi filios, unde tibi
 gaudium erit. Hæc uerba cum audiisset puer, captus est
 amore puellæ, antequam uideret eam. Factumq; est cum
 ingrederentur urbē, ut obiuaret ei, quam cum salutassent,
 dixit ad eū Angelus, hæc est puella ista, Post quæ ingres-
 si sunt domum Reguelis, patris eius. Dixitq; Reguel ad
 Adna uxorē suam. Puer iste similis est Tobia, filio fratris

טוביה

בעשה שמחתה. כי רעואל אני הנערה נשבע שלא
 יתננה לאיש זר אשר לא ממטפחתי כחורת משה שיתן
 לו על נחלתו וכל אשר יש לו. ענה הנער
 ואמר למלאך עזריה אחי אני שמעתי על הנערה שנסאת
 לשבעה אנשים וכולם מתו בלילה ראשונה ואני יחיד
 לאמי ולאני ומתנחא אני שמא אמרת גם אני בראשונים
 כי השד היוצק עמה ואינו מזהי לבלום אדם כי אם לאיש
 לאיש אשר יתנו לה ועל זה אני מתנחא פן אמרת
 ואוריד את שיבת אבי ואמי בנעה שאולה ואני להם פן
 אחי להובינם או אצור לו המלאך ולא תפטר
 הנער אשר יוד אביו שלא תקח אשר אלא ממטפחתי
 אביו וצפה בני שמע בקולי וקחנה כי לך תקחה
 לאשה ובצע השד אשר אפמית בלום אל תדאג כי בזה
 הלילה תקחנה ובשחכנס לחופה חז חלב ותכבד ותנו עליה
 אש עד שיצשו ובשניות השד יברך ולא ישוב עוד עד
 עולם ובשחרקה לדבר עמה עמדו שניכם אמה והיא
 ותפללו לפני הקדוש ברוך הוא ואמרו פה כי אל נהום
 ותמו הוא והוא ירחם עליכם ואל תינחא כי לך
 היא מוכנת מששת ימי בראשית ואמה תקברנה אומה
 ועמה תבוא אל אביו ובנים תוליד לה כשמחה
 ובשמוע הנער הדברים האלה
 השקה נפשו בנערה חודם שידאפה וכינו שובגסו
 בעיר פוצה לו וישאלו לשלום הוא והיא ואמר
 לו המלאך זאת הנערה או בובגסו בבית רעואל אביו
 ואמר רעואל לעזריה אשתו זה הנער דומה לטוביה בן אחי
 או שאל

mei, Statimq; interrogauit eos Reguel, fratres mei unde estis? qui responderunt, ex captiuitate Naphtali qua in Ni-neue agit, Dixit ad eos. Nu nouistis Tobia fratrem nostrum? responderunt, nouimus. Ad quos iterum dixit, Saluus ne est? responderunt, saluus est. Ecce hic est Tobias filius eius, quo audito, Reguel repente sublilit, atq; amplexas eum oscu-latus est eum, simulatq; lacrimas pre gaudio fundes, Be-nedixit quoq; eum dicens, benedictus sis Domino, mi fili, fili patris boni ac probi. Hinc nunciarunt ei, quod oculis captus esset Tobias, quod nuncium cum audiuisset, statim coepit uehementer flere, unam cum uxore ac filia sua, Ipsos tamen placido hilariq; uultu exceperunt, maectando arie-tem, quem diligenter coctum & paratum, ut decebat, ad uesperam comesturi erant. Appropinquanteq; ue-spera, cum mensa accubuisent, ad comedendum panem, dixit Tobias ad Angelum. Mi frater Azaria, loquere ob-secro, uiro huic de ea re, qua de in uia locutus es, fortassis dabit, ut nuc absoluamus eam. Tunc coepit Angelus Aza-ria loqui cu Reguele, super negotio puellae, cui respondit Reguel dicens. Obsecro fratres mei, edite, bibite, bonoq; animo estote. Certum est mi fili Tobia, tibi ius esse propin-quitatis. Veruntamen indicabo tibi quod res est. Filiam meam nuptum dedi septem uiris, qui non potuerunt cum ea lectum conscendere, quin statim morentur. Tu ergo nunc mi fili, ede & bibe, cras mane uero quod tibi bonum uisum fuerit, facito. Ad quem dixit (Tobias,) nihil potero efficere, donec modo hanc rem expediueris. Cui respondit Reguel dicens. Ecce puella coram te est, sit uxor tua, sicut lex iubet, & moris est. Deus omnipotens propitius sit uo-bis, & in uita uos cōseruet. Statim accersita puella, apprehē saq; manu eius, dixit puero. Ecce mi fili, haec tibi despōfata esto, ut mos est in Iehuda & in Israēl, qua accepta, perge ad patrem tuum. Moxq; aduocatis testibus, desponsauit eam in conspectu eorum, qui & scripserunt ac sigillarunt instru-

טוביה

אז שאל אותם רעואל אחי מאין אתם ואמריו לו מגלות
בפתלי אשר בנבנה אמר להם הנה אתם את טוביה
אחינו ויאמרו ודענו ויאמר לו השלום לו ויאמרו
שלום והנה טוביה בנו זה מיד קפץ רעואל
והחמק לו ונשח לו ונכח ונכר כהו ויאמר ברוד אמה ליהנה
בני בן אב טוב ובשר ועוד הגידו לו כי פהו עיניו של ט
טוביה ובשהגידו לו כי פהו עיניו ומיד התחיל
לככות וגם אשהו וכתו עד מאד ואותם לבלום בסבר פנים
יפות ושחט איל אחד ובשלו ותקנו כראוי לאכול בערב
ובשהגיעו הערב וישבו בשלחן לאכול לחם אמר טוביה
למלאך עזרה אחי ויש לאיש בעד הדבר שדברת בידך
אחי בשלימהו עמה אז
התחיל המלאך עזרה לדבר אל רעואל בשביל הנערה
ענה רעואל ואמר אחי אכלו ושתי וישטב לנבכם
ואמנם כי לך טוביה בני משפט הנאולה אבל אגיד לך את
האמת את בתי בתי לשבעה אנשים ולא היו מספיקין ל
לעלות עמה במטה ומיד היו נפטרים ועתה בני אכול
ושתי ובבקר בסוב בעיני עשה ויאמר לא אוכל עד אם
השלים הדבר עמה ענה רעואל ואמר לו הנה
הנערה לפניך תהיה לך לאשה כהורה וכתלכה ואל
שני ירחם עליכם ויהיה אתכם מיד קרא
לנערה ותקשה בידה ואמר לנער דאה בני הרי זאת מ
מחודשת לך כדת יהודה וישא ויהי אל אביו
ומיד קרא עדים וקדש אותה בפניהם
ובתנו ותתמו שטר כתיבתה

ומיד

טוביה

ומיד פרכו שבע ברכות והתהיל לאכול וקרא רעואל את
 אשתו ואמר לה תקני חדר הפנימי והכניסי לשם את ה
 הצערה וכה עשתה והכניסה לשם את בתה והתהילה
 הצערה לבנות במרת בפשה ומכל הקדוש ברוך הוא
 דמעתה ואמה התהילה לבחמה ולבכר על לפה התחזקה
 בתי ואל תדאי יי אלהי השמים הוא
 ירחם עליך ויתן לך ששון ושמחה תחת האכל ותגוז אשך
 בלבך ובשעמך מן השולחו הכניסי את טוביה אל הצע
 והודם שיכנס צנה והביאו לו מחמה עם הגחלים ושם שם
 חלב והכבד והפירה ונכנס והעשין את הצערה ואת עצמו
 וגם כל הבית ובשחרים אשמדאי בית העשן ברח בקצה
 ארץ מצרים ואת יצאו משם האנשים
 וסגרו הבית ועמד להתפלל ואמר לצערה עמדי נא וז
 ונתפלל יחד לפני אלהינו ארלי ורחם עלינו הקדוש ברוך
 הוא מיד צמדו יחד בתפלה והתהיל טוביה מברך
 ברוך אתה יי אלהינו ואלהי אבותינו ומבורך שמת הגדול
 והקדוש לעולם ועד לה יהללו שמים ושמי השמים הא
 מארץ וכל אשר בה ואתה בראת אדם הראשון ונתת לו את
 חנה אשתו וכו תשגם דרך לכל העולם בולו ואתה אמרת
 לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו ועתה
 יהיה אלהי לא בעד זכות אני בושא את הצערה הזאת כי
 אם לקיים דברת האמת בחום ותגזו יהי כעז מלפני ש
 שתכחם עלינו ותשביענו אורח ימים ושנות חיים
 ותעז האשת והאמר אמן וישכנו יחד
 בלילה ההוא ורעואל גם ותלה על הקברות והפך קבר
 הוא

TOBIAS.

mentum quod summam dotis illi dandæ continebat (quo
 facto) statim dictis benedictionibus, epulari cœperunt. Vo
 cavit autem Reguel uxorem suam, & dixit ad eam, parato
 cœclauē interius, in quam introducito puellam, quod cum
 fecisset, introducendo illuc filiam suam, cœpit puella flere
 præ amaritudine animæ suæ, Dominus autem Deus susce
 pit lachrimas eius, atq; mater eius cœpit consolari eam, tri
 stemq; blanditijs delinire, inquit, Forti animo esto mi fi
 lia, ne timeas. Dominus Deus cœli miserebitur tui, dabitq;
 tibi læticiam & gaudium, pro luctu & mœrore, qui est in
 corde tuo. Cumq; à cœna surrexissent, introduxerunt To
 biam ad puellam, qui priusquàm ingrederetur, iussit adfer
 ri sibi acerram cum prunis, super quas posuit cor & iecur,
 Dein ingressus suffumigauit puellam, se, totamq; domum.
 Cumq; Achmodæus odoratus esset odorem fumi, aufugit
 ad extrema usq; terræ Aegypti. Egressisq; hominibus (è
 conclauē,) Tobias illo intus cœcluso, surrexit ad orandum,
 simul & ad puellam dicēs. Surge obsecro, & oremus unâ
 coram Deo nostro. Fortassis miserebitur nostri Deus. Sta
 tim surrexerunt pariter ad orandum, cœpitq; Tobias be
 nedicere. Benedictus sis Domine Deus noster, & Deus pa
 trum nostrorum. Benedictum sit nomen tuum magnum
 & sanctum, in seculum & in perpetuum. Te laudent cœli
 cœlorum, terra & omnia quæ in ea sunt. Tu creasti homi
 nem primum, ac dedisti ei Hauam uxorem eius, præpara
 stiq; uitam uniuerso orbi. Tu dixisti, non est bonum, esse
 hominem solum, faciam ei auxilium, quod sit coram eo.
 Nunc certe Domine Deus, nō scortationis causa ego duco
 puellam istam, sed ut confirmem uerbum tuum, quod ue
 rum est. Misericors & clemens Deus, sit bona uoluntas co
 ram te, ut propitius sis nobis, atq; exatures nos longitudi
 ne dierum, annisq; uitæ. Ad quæ respondens puella dixit,
 Amen, atq; ita dormierunt unâ nocte ista. Exurgēs autem
 Reguel abiit ad locum sepulturæ, effoditq; sepulchrum,
 Dicebat

טוביה

כי אמר שמא ימות עם הוא ואקברהו בלילה ולא יודע
 הדבר ונתנה עוד לכבוד ונא רעואל ביתו ואמר לעדנה
 אשתו שגדי לי אחת מזו השפחות ונתראה שמא נפטר עם
 הוא ואקברהו ונבנסה השפחה ומצאתם יושבים ונתראה
 ואמרה להם עודנו חי ויברך רעואל את יהוה
 ויאמר ברוך יהוה אלהיך בשר ויברכו שם כבודך ומדומם
 על כל ברכה ותהלה ולך מהללים מלאכים ואותך מה
 מקדושים קדושים ולך מודים ומברכים כל כבודית ברוך
 אלהי אלהינו מלך העולם אשר שמחתני ואשר יגדלתני
 לא הנאת וברוב רחמית רחמת עלי ברוך אלהי יהוה אשר
 רחמת על שני יהודים כז עדי עד רחם עליהם ויכלו בטוב
 ימיהם ושנותיהם בעימימים ומיני צנה את עבדני
 ומלאי את הקבר עפר וצשה משתה
 ושמחה ימים ארבעה עשר ורעואל נשבע ואמר אם
 לא ישלימו ארבעה עשר ימים ולא אניחך לצאת מפתח
 הבית ואחריו מלאות הימים קח את אשתך ואת חצי נכסי
 ולך אל אבד נשאר נכסי אחרי מיתתי ומיתת אשתי בת
 קהננים המה לך

אז קרא טוביה את רפאל המלאך ויאמר לו עזרתי
 אחי קח עמך שני זמלים וארבעה עבדים ולך אל עבואל
 בצל המקדח נתן לו כתב ידו ונתן לך את הכסף ונמנחתו
 לבוא במשטת כי אמה יודע כי אני סופר את הימים
 ואם נתאחר ייער לו מאד ונא
 רעואל חמי נשבע שלא יניחני לצאת עד מלאות ארבע
 עשר ימים

ואינו

Dicebat enim fortassis & hic mortuus est, sepeliam ergo
 eum noctu, ut nemo istud resciscat, neq̄ iterum contemp-
 tui fiamus. Inde ingressus domum suam, dixit ad Adnam
 uxorē suam. Mitte quaeso unam ex ancillis, ut uideat num
 & is mortuus sit, quo sepeliā eum, Ingressaq̄ ancilla, cum
 inuenisset eos una sedentes, iterum egressa, dixit ad eos, ad-
 huc ipse uiuit, (Quo audito) Reguel benedixit Dominum
 dicens, Benedictus sis Domine Deus uniuersae carnis, be-
 nedictum item sit nomen gloriosum tuum, quod excellit
 omnem benedictionem & laudem. Te item benedicant
 Angeli tui, Teq̄ sanctificent sancti tui. Tibi gratias agant
 ac benedicant omnes electi tui. Benedictus sis Domine
 Deus noster, rex mūdi, qui affecisti me gaudio, quodq̄ ti-
 muī non passus es uenire. Per multam misericordiam tuam
 misertus es mei. Benedictus sis domine, qui misertus es du-
 orum (hominum) istorū, qui unici nati sunt parentum suo-
 rum. Sic in perpetuum propitius esto eis, ut dies & annos
 suos bene & iucūde (transigāt.) Illico praecipit seruis suis,
 ut sepulchrum (quod fecerat) puluere implerent. Fecitq̄
 conuiuium & gaudium per quatuordecim dies. Iurauitq̄
 Reguel dicens, Nisi exacti fuerint quatuordecim dies,
 non dimittam te, ut uel ostium domus meae egrediaris. Po-
 stquam uero impleueris quatuordecim dies, accipe uxorē
 tuam, simulatq̄ dimidium facultatum mearum, & redi ad
 patrem tuum. Reliqua uero bona mea, post obitū meum,
 & uxoris meae, tibi quoq̄ dabuntur. Tunc uocauit Tobias
 Raphaelē Angelum, dixitq̄ ad eum. Azaria mi frater,
 accipe tecum duos Gamelos, & quatuor seruos, & perge
 ad Abielem qui habet depositum, atq̄ da illi chirographū
 suum, ut reddat tibi argentum. Inuita quoq̄ eum ut ueniat
 ad conuiuium. Nam tu nouisti, quod pater meus numerat
 singulos dies, & si diūtius expectatione abfuerimus, admo-
 dum anxius erit. Praeterea & Reguel focer meus iurauit, se
 nō permissurū ut abeā, donec exacti fuerint quatuordecim
 dies

טוביה

ואני יכול לעמוד על פני • ויצא רפאל המלאך והלך
אל עביאל וילך שם בלילה ההוא • ובקרו הדאח לו בנת
יגו וצוקיה ורועיאו את האמתחות מלאים כסת התימים
בחתמו של טוביה • ולקח רפאל את הכסת ואת עביאל
וישפמו בבקר ובאז אל המשנה • ועוד נתפרד טוביה
עם שרה אשתו • וטוביה הדי
סופו את התימים הלכה ונראה והשמלאו התימים ולא באג
התקיל מיצד ומחשבו בוצעו ואמר אי לי שמא קראת
אסו בדרך או שמא נפטר עביאל ולא יתנו להם הכסת
או אמנה לו אשתו ודא גאבד בני ממני
והתגילה לבנות ולספור ואומרת אי לי כי אבדתי מאד
עיי בני טוביה • ענה טוביה ואמר מנצי
הולך מבניה וצידת מדמעד כי לדיים ולשלוס ונא • ו
והיא היתה מתאמצת להרנחם ואומרת לאיש אל ת
תקמצי ואל תעברגי בדרים כי פדא גאבד בני ונכל
יום היתה הולכת אל הדרך אשר הלך בה ונתנה מחוננת
ובאה כל התימים ולא אכלה להם וכל הלילות ולא ערה
ולא שקטה מן הקיטת עד אשר מלאי ימי החופה
ואמר טוביה אל רעואל
חזתו אדוני שלחני ואלכה אל אבי ואל אמי כי עד עתה
בראשו ממני • ויאמר לו רעואל שם
בני ואתי אשאו לאני ולאמי ואודיע להם הבר
אמר טוביה לא אדוני אלא
אלך אל אבי ואל אמי • ויקם רעואל ויקח לו את שנה
אשתו ואת הצי רכושו וצבדים ושפחות וכסת ונתן
ויתנם

dies, atqui ego non possum refragari imperio eius. Egres-
susq; Raphaël, abiit ad Abiëlem, apud quem etiam perno-
ctavit ista nocte, Facto autem diluculo, ostendit ei chiro-
graphum eius, sigillo eius munitum, (Quo facto) protulit
(Abiel) sacculos plenos argenti, quos Tobias sigillo suo
obsignauerat. Tulit itaq; Raphaël argentum, necnon &
ipsum Abiël, qui cum summo diluculo surrexissent, (ad-
huc ipso die) ad conuiuium uenerunt. Ad quorum aduen-
tum adhuc magis benedictus fuit Tobias cum Sara uxore
sua. Cæterum Tobias numerabat dies abitus & reditus,
cumq; impleti essent dies, atq; illi nõ redirët, cœpit anxius
esse, cogitans apud se & dicēs. Fortassis accidit ei calamitas
in itinere, aut forte mortuus est Abiël, atq; ideo renuît illis
dare argentum, Tunc dixit ad eum uxor eius. Certum est
perijisse filium meum, cœpitq; flere, plangere, & dicere. Ve
mihî, perdi di enim lumen oculorum meorum, nempe fi-
lium meum Tobiam. Cui respondit Tobias dicens, Pro-
hibe uocem tuam à fletu, & oculos tuos à lachryma. Nam
salui & incolumes redibunt, Ipsa uero renitebatur conso-
lationi, dicens ad maritum suum. Noli me consolari, neq;
auerfare me istiusmodi uerbis, nam uere perijt filius meus.
Quinetiam quotidie pergebat ad uiam, qua (filius eius)
abierat, lamentans, adeo, ut per omnes dies istos, nequicq;
ederet, omnesque noctes insomnes duceret. Nec lamen-
tari cessauit, donec implerentur dies nuptiarum. Tunc
dixit Tobias ad Reguelem focerum suum, Mi domine, di-
mitte me, ut redeam ad patrem meũ, & ad matrem meam,
(scio enim) quod iam desperauerint de reditu meo, Ad
quem dixit Reguel, Mane mi fili, mittam enim aliquem,
ad patrem tuum, & ad matrem tuam, notamq; faciam eis
hanc rem, Respondit Tobias. Nequaq; mi domine, Ego
ipse ibo ad patrem meum, & ad matrem meam. (Quo au-
dito,) surrexit Reguel, & dedit ei Saram uxorem, atq; di-
midium substantiæ suæ, seruos item & ancillas, argentum
E 2 & aurum,

& aurum, uale dicitq; eis dicens . Mi fili, Dominus Deus
 Israël, fortunet uias uestras, & faciat me uidere filios ue-
 stros, ac filias uestras, antequam moriar . Et ad Sarā dixit,
 Honora focerum tuum, ac focrū tuam, nūc enim ipsi sunt
 parentes tui, Deus quoq; sanctus & benedictus, faciat me
 audire bonam famam de te, unde gaudium accipiam, (quo
 dicto) osculatus est eam . Similiter & Adna uxor eius, so-
 crus Tobiaē, dicebat ad eum, Mi charissime fili, Dignā me
 faciat Deus, ut uideā filios tuos ex ista puella . Tum enim
 lætabor coram Domino . Ecce ego nūc trado filiam meam
 in manum tuam, tanquā depolitum, quam in uita tua mi
 fili non affligas, nec ignominia afficias . Nam in locum pe-
 regrinum ubi hospita erit, ipsa proficiscitur . (Hæc ubi di-
 xisset) fauciatum quodammodo fuit cor eius intra eam, Post
 quæ abierunt illi, Benedixitq; Tobias Dominum, quod se-
 cundasset iter suum . Cumq; pergentes appropinquarent
 Nineue, dixit Raphaël Angelus ad Tobiam, an ignoras
 quomodo reliqueris patrem tuum? Age itaq; præcedamus
 eamus & præparemus domū . Accipe item fel piscis in ma-
 num tuā . Mox accepit Tobias fel piscis in manū suam, &
 perrexerunt, sequente eos & cane . Et ecce mater eius sede-
 bat in uia, quæ ubi uidisset eos, statim agnouit eos . Cucur-
 ritq; ad maritum dicens, Mi domine, ecce puer uenit, cum
 uiro illo qui cum eo abierat . Porro Raphaël Angelus dixit
 ad puerū, Mi frater, audi uocem meam . Cum ingressus fu-
 eris domū, & aperuerit pater tuus oculos suos, atq; te am-
 plexatus fuerit, fac inungas oculos eius felle, & statim cu-
 rabitur ac uisum recipiet . Sed ecce & mater eius accurrens,
 ruit in collum eius, flens, atq; dicens . Iam lubens moriar,
 postquāma te uidi . Cæterū Tobias stetit è regione filij sui,
 ut amplexaretur eum, accurrensq; Tobias, procidit ad pe-
 des patris sui . Dein surrexit & inunxit oculos eius felle, di-
 cens . Ne timeas mi pater, Illico dissipatæ fuerunt maculæ
 (oculorū eius.) Cumq; aperuisset oculos suos, atq; uidisset
 E 3 filium

טוביה

ויברכם ויאמר בני יהודה אלהי ישראל יצליח דרכיכם
 ויראה בניכם ונשותיכם בטוב אמות . ולשרה אמר
 בנדי לחמית ולחמונית כי עתה הם אבותי והקדוש ברוך
 הוא ישמיעני שמועתך לטובה ואשמח וישק לך .
 ועדנה אשתו חמותו אמרה לו בני אחובי יובני
 הקדוש ברוך הוא לראית לך בני מן הפערה הזאת ואני
 אשמח לפני יהוה והנה אנכי עתה מוסרת את בתי ברך
 פקדון ובחירת בני אל העצה ואל תכלימה כי במקום אב
 אנכי היא הולכת ולכה חלל בקרבה .
 ואחרי כן הלכו משם וטוביה
 ברך את יהוה אשר הצליח דרכו והלכו עד שהגיעו קרוב
 לטוביה . ואמר רפאל המלאך לטוביה הלא תדע
 כיאת הבחם את אבנ . ובקדים אמה ואני וכלך ובחמו את
 הבית וקח פקדון גם את המדינה של הנה .
 כייד לקח טוביה את המדינה של דג פירי
 והלכו גם הפלג הולך אחריהם והנה אמו הייתה יושבת
 ובשראמה איתם מייד הפירם ונתן אל אישה והאמר לו
 אדוני הנה הצער בא עם האיש אשר הלך עמו והפאל
 המלאך אמר לבער אתי שמע בקולי ובשחכנס בבית יפתח
 אבני את עיניו ויחנקת ואמה משה עיניו מן המדינה ומ
 רמיד ותנפא נביט . והנה אמו רצתה ונפלה על צווארו
 נתכה והאמר אמותה הפעם אחרי ראיתי אותך וטוביה
 עמד פקדו בנו לחמו ונתן טוביה ויפול על רגלי אביו ו
 נקם וימשה את עיניו מן המנה ויאמר אל הינא אני
 וקיד נתפדו המבלולים ופתח את עיניו וראה

את בני

filium suum, ruit in collum eius, flens ac dicens. Benedictus sit Dominus Deus, & benedictum sit nomen honorificum eius, cuius regnum durat in æternum & in perpetuum. Benedicta item sint omnia opera tua, Benedicti quoq; omnes ministri tui, tu enim uulnerasti me ac iterum curasti me. Et ecce ego nunc uideo filium meum, qui annunciauit mihi omnia miracula & mirabilia, quæ fecit ei sanctus Deus benedictus, in terra Midian. Cõfestim egressus est Tobias obuiam nurui suæ, laudans & glorificans Deum, antequam uenisset usq; ad portã Nineue, ad quam cum peruenisset, admirabatur omnes uidentes eum, quorum abiret, uel quidnam animaduerneret. Cæterũ Tobias narrabat eis omnia mirabilia Dei, quomodo sui miserus fuisset. Cumq; uidisset Saram nurũ suam, salutauit ac dixit ad eam, benedicta sis domino filia mea. Et benedictus sit Dominus qui adduxit te ad nos. Nunc itaq; filia mea, ecce domũ tuam, patrem tuũ & matrẽ tuam. Et fuit læticia magna in tota ciuitate Nineue. Veneruntq; fratres eius, propinqui eius, ac proceres regni, ac fecerunt conuiuũ & gaudium, in domo Tobia, septem diebus, adeo ut ualde gaudius fuerit (Tobias.) Tunc accersiuit Tobias filium suum Tobia, & dixit ad eum, uide ut reddas mercedẽ uiro, qui tecũ profectus fuit. Respondit Tobias & dixit. Mi Domine, decet nos dare ei dimidium argenti quod attuli, multa enim fecit nobis, Me liberauit à pisce. Te curauit, simulatq; uxorem meam, nec non & argentum attulit. Respondit Tobias dicens, æquum ac iustum est, ut demus ei mediã partem argenti, Statimq; uocauit Angelum Raphaëlem ac dixit ei. Azaria mi fili, accipe dimidiũ argenti, pro mercede laboris tui, & uade in pace. Respondit eis Angelus. Habeo arcanum quiddam, quod dicam uobis, (quo audito) ingressi sunt ambo pater & filius, cum Angelo in conclave, ad quos dixit (Angelus.) Date laudem Deo sancto benedicto. Gratias agite ei, benedicite nomen eius, atque exalta-

טוביה

את בני ונפל על צומו ונכה ואמר ברוך יהוה אלהים וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וברוכים כל מלאכי מלאכותי וברוכים כל משרתיך כי אתה מחצמני ועוד רפאתני והנה אני עמה דואה את בני והגיד לי בני כל נסים ונפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא בארץ מדין מיד נתן טוביה להראות כלתו משפת

המפאר להקדוש ברוך הוא ולא חלה עד שער ציבורה וכלה עד שער ציבורה כיון המהים כל דואה איה הנה ה הולך ואיה הנה מביט וטוביה הנה

מספר להם נפלאותיו של הקדוש ברוך הוא שריחם עליה ובשואה טוביה לשמה כללו בירכה ואמר לה ברוכה את ליהבה וברוך יהוה אשר הביאה אלינו ועתה בתי הנה ביתך ואבית ואמר והיתה שמחה גדולה בכל ציר ציבורה ויבואו אחיו וקרוביו גדולי המלכות ויעשו משתה ושמחה בבית טוביה שבועת ימים וישמח מאד

אז קרא טוביה לטוביה בנו ויאמר לו בני דאה ותשלם שכר האיש אשר חלה עמך ענה טוביה ואמר לו אדוני ראוי לנו לתת לו חצי הפסח אשר הביאתי כי תרבה עשה לבני אותי הציל מן הפג ואותך רפא וגם לאשתי והביא גם הפסח ענה טוביה ואמר לו בני מן חרין ומן הצדק ראוי לו חצי הפסח מיד קרא למלאך רפאל ואמר לו עזרני בני חן חצי הפסח בשכר טובתך ולה לשלום אמר להם המלאך וברך סתרי לי אליכם ונכנסו שניהם אב ובו עם המלאך בחדר ואמר להם הבנו שבת להקדוש ברוך הוא הודו לו וברכו שמו

וירנממהו

וידוממוהו בקהל עם והזכירו בפלאותיו אשר עשה
 עמכם טוב להודות ליהוה ולומר לשמך עליו טוב לספר
 ולהגיד בפלאותיו של הקדוש ברוך הוא ואל תתעצל
 מלשבח שמו ולספר מופתיו כי כבוד אלהים לספר
 בפלאותיו וכבוד מלכים הסתיר סודותם טובה עשיתם
 טובה מצאתם אתכם טובה הפלה עם מעבדות טוב
 לעשות צדקה מאוחר וזה וכו' כי צדקה תציל
 ממות והיא מבפרת עון וכל העושה צדקה אינה
 נמית ושיעורו הקדוש ברוך הוא והקר שעים שונאים את
 חייתם וכל המים על גבשותם

וצדקה לא אכסה מפני דבר העולת דברים
 אמרתי לכם כבוד מלכים הסתיר דבר וכו' כבוד אלהים
 לספר בפלאותיו תזכור באימה שעה שהתפללת באותה
 שנה פלח בתימה נבית אבי ואני הבנתי את דמעתכם
 לפני הקדוש ברוך הוא ובשבותי חזרתי את החללים עמך
 הייתי וכשתפחת את שולחנך ויצאת והבאת את המת בביתך
 לחוברו כלילה שם הייתי וצדקה שגבני הנה לפאת איתך
 ואת שנה פלח ואני הוא כפאל אחד מן שנעה מלאכים
 העומדים ומשרתים לפני הנה ובשומעם פך גבולו ויפלו
 על פניהם ויפחדו פחד גדול ויאמר להם שלום לכם אל
 תיראו וברכו את יהוה אשר מצאתם הו כי עיניו וכדברו אני
 עומד עליכם על כן הללוהו ושבחוהו כל ימי חייתם ועל
 הנמים שעשיתי עמכם לא אכלתי ולא שתיתי אלא הייתי
 צדקה באוכל ושותה וצדקה הודי ליהוה כי טוב כי בשעה
 זו אעלה על שולחני ואתם בתנו בספר כל סיפור המ
 המעשה ומה ראיתם עליכם ומה שהגיע אליכם
 וכשהשלים את הדברים

במיד

exaltate eum in coetu populi. Memores estote mirabilium
 eius, quæ fecit uobiscum. Bonum est confiteri Domino, &
 psallere nomini eius altissimo. Bonū est narrare & medi-
 tari miracula Dei. Ne ergo pigri sitis ad prædicandum &
 enarrandum miracula eius. Gloria enim Deo est, narrare
 mirabilia eius, gloria uero regibus est celare secreta eorū.
 Bonum fecistis, hinc & bonum euenit uobis. Bona est o-
 ratio cum ieiunio. Facere iustitiam, melius est auro & ar-
 gento. Nam iustitia liberat à morte, atq; expiat iniquitatē.
 Quicumq; facit iustitiam, hunc Deus exaturabit longitudi-
 ne dierum. Impij uero odio habēt uitam suam, pugnantq;
 contra animas suas. Nunc itaq; non celabo à uobis quicq;
 Principio sermonis mei, dixi, honori esse regibus, abscon-
 dere rem, Deo uero in gloriam cedere, recensere mirabilia
 eius. In memoriā reuoca horam in qua orauisti, eadem
 siquidem hora, orauit Sara nurus tua, cum adhuc esset in
 domo patris sui. Tum ego ingredi feci lachrymas uestras
 in conspectum Domini. Cumq; sepelires mortuos, tecum
 eram. Quando etiā relicta mensa tua exiisti, ut allatum
 mortuum in domum tuam, noctu sepelires, ibi tecū quoq;
 fui. Nunc itaq; misit me Deus, ut curarē te, & Saram uxo-
 rem tuam. Atq; ego sum Raphaël unus ex septem Ange-
 lis, qui stant & ministrant coram Deo. Hæc cum audiuis-
 sent, territi sunt, procidentesq; in facies suas, timuerūt timo-
 re magno. Tunc dixit ad eos. Pax uobis. Ne timeatis, quin
 potius benedicite Dominum, quod inueneritis gratiam in
 oculis eius. Ipsius siquidē iussu ego adsum uobis. Propte-
 rea laudate & prædicare eum, omnibus diebus uita uestrę.
 Per omnes quoq; dies, quibus uobiscum ægi, nihil edī neq;
 bibi, tametsi uisus fuerim tanquā edens ac bibens. Nunc
 ergo confitemini Domino, quoniam bonus est, hac enim
 hora ascendam ad mensam meam. Vos autem scribite in
 libro Chronicorū, quæcunq; in uobis fieri uidistis, & quæ-
 cunq; acciderunt uobis. Cumq; compleuisset sermonem,
 F statim.

טוביה

מִיַּד צָעִלְמִים מִעֵינֵיהֶם וְהָיוּ מִסְפָּרִים כְּכֹד אֵל וּמַעֲשֵׂה
צְפֹלֹאֲתָיו אֵיךְ נִרְאָה לָהֶם הַמַּלְאָךְ וְטוֹבוּיָה הָיוּ תְּפִלָּה וְהָיָה
וְהִתְחִיל לְהַתְפַּלֵּל וְכֵן אָמַר בְּרוּךְ יְהוָה חֵי הַעוֹלָמִים וּבְרוּךְ
שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעַד • כִּי הוּא טָרַת וּרְפָאֵנִי
וְהוּא מוֹחֵץ וְרוֹפֵא מוֹדֵד שְׂאוֹל וְיַעַל וְאֵיוֹן מִיַּדוֹ מִצִּיל בְּ
בֵית יִשְׂרָאֵל בְּרַכּוּ אֶת יְהוָה שִׁירֵךְ לֹד וְזָמְרוּ לוֹ שִׁיחוּ כָּל צֶפֶן
צְפֹלֹאֲתָיו בְּקִשְׁרוֹ פָּנָיו תִּמְיֵד וְהִגִּידוּ בְּצַפִּים עֲלִילֹתָיו
אֲשֶׁר הִדְרִיכְכֶם שְׂמֵחַ רוֹמְמוֹהֵי לְעֵינֵי כָּל חַי כִּי
הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וּמַעֲשֵׂי אֱבֹדֵינוּ וְעַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת הוּא
מוֹשִׁיעֵנו • הוּא הַמְיַסֵּי אֶתְכֶם בְּעוֹבוֹתֵיכֶם לְרַחֵם
עֲלֵיכֶם בְּאַחֲרֵי־יָמֵיכֶם וּלְהוֹשִׁיעֲכֶם הוּא יִקְבֹּץ אֶתְכֶם
מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר בְּפִרְצוֹתֵי שְׂמֵחַ אִם תִּשְׁכַּח אֱלֹהֵי כָּל
לְבַבְכֶם תִּתְמַדְּוּ עַל רֹב הַיָּסִים וּצְפֹלֹאֲתָיו שִׁיעֲשֵׂה עִמָּכֶם
עַל כֵּן הוֹדֵדוּ לוֹ וּבְרַכּוּ שְׂמוֹ וְרוֹמְמוֹ אֶת הַמַּלְאָךְ אֲשֶׁר מִלִּ
מַלְכוּתוֹ עוֹמֵד לְעוֹלָם וָעַד •

וְגַם אֲנִי בְּאֶרֶץ צִלְוֹת אֲוִדָה וְאֲשַׁבֵּחַ וְאֶהְלֵס
לְמַלְאָךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים וְאֲסַפֵּר צְפֹלֹאֲתָיו וּכְבוֹדוֹ וְגִבּוֹרָתוֹ
לְעֵינֵי כָּל חַי וְגַם
אֶתְכֶם הַמּוֹדְדִים וְהַחוֹטְאִים שׁוֹבוֹי אֵל יְהוָה אֱלֹהֵי יִרְחַם עֲלֵיכֶם
כִּי אֵל רַחוּם וְחַנּוּן הוּא אֲרֵךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְאֵמֶת אֲנִי
אֵל אֱלֹהִים אֶהְיָא וְנַפְשִׁי תִכְבֹּד אֶת יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם
הוֹד וְהוֹדָר לְפָנָיו עוֹד וְתִפְאֶרֶת בְּמַקְוֵי שׁוֹ
יִדְדוּ כָּל הָעַמִּים צְפֹלֹאֲתָיו בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם
יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ הוּא שְׁלֵם לֹד עֲצוֹת בְּנֵי
וְעוֹד יוֹשִׁיעֵם וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרֵיתָם בְּאֵם יְהוָה

וְשָׁנִי

statim absconditus fuit ab oculis eorum . Ipsi uero enarra-
uerunt gloriam Dei, ac mirabilia opera eius, quomodo sci-
licet adparuisset eis Angelus. Caterum Tobias orationem
instituit, coepitq; orare, hūc in modum, Benedictus sit Do-
minus, qui uiuit in secula. Et benedictum nomen eius glo-
riosum, cuius regnū (manet) in seculū & in perpetuū. Ipse
est qui percussit, atq; iterū curauit me. Ipse uulnerat & fa-
nat, deducit ad inferos & iterum reducit. Nemo est qui rap-
iat (quicq;) de manu eius. Domus Israēl benedicite Do-
mino. Cātate ei, psallite ei, loquimini omnia mirabilia eius.
Inquirite faciem eius semper. Et annunciate in populis ad
quos detrusit uos, opera eius. Exaltate eū in oculis omniū
uiuentiū . Ipse est Deus noster, & à seculo est pater noster,
usq; in finem omnium generationem, ipse erit saluator no-
ster. Ipse est qui castigat uos propter iniquitates uestras, ut
miseretur uestri, in nouissimo dierum, atq; saluet uos. Ipse
congregabit uos ex omnibus populis, inter quos dispersi
estis, si modo redieritis ad eum toto corde uestro, adeo, ut
demiremini multitudinem miraculorum, & rerum mira-
bilium, quas faciet uobiscum . Propterea confitemini Do-
mino, & benedicite nomen eius, atq; exaltate eum, cuius
regnum durat in seculum & in aeternum . Et ego quoq; in
terra captiuitatis nostræ, confitebor, predicabo, & collau-
dabo regem omnium regum . Narraboq; mirabilia eius,
uirtutem ac potentiam eius, coram omnibus uiuentibus.
Præterea & uos defectores & peccatores, reuertimini ad
Dominū, fortassis miserebit uestri. Nam Deus misericors
& clemens est, longanimis, multæ pietatis & ueritatis. Ego
ad Deum clamabo, sed & anima mea benedicat Dominū
Deū cœli. Decor & gloria est corā eo. Fortitudo & decor
est in sanctuario eius. Confiteantur omnes populi mirabi-
lia eius, in ciuitate sancta Ierusalē. Ierusalem ciuitas sancta,
ipse rependit tibi iniquitates filiorum tuorum, Verum
iterū saluabit eos. Est quoq; spes nouissimo tuo, dicit do-

ושבו בניו לו כולם ועל כן תבו הודיה לשמו כי טוב
וזכרבי ושכחי ירושלם את מלך חי העולמים כי עתיד ל
לשוב עליה ולשפן שמו בתוכה ונכני תרבותיה ונכני ע
עליה בשמחה כל גלותה וישע בקרבה כל בני העולם ועד
גוים רבים ישאלו בשלומך ויבקשו שם יהוה עליה

מלכי תדשיש ואים מנחה ישיבו מלכי
שכא וסבא אשכר יקריבו לדוד ודוד ישישו וישמחו בה
בקרבה כל אוהביה יבשו ויסוגו אחור כל שונאי
שישו ושמחי ירושלם על חנוץ בני השבים בקרבה ושם
ידוד ויברכו את שם יהוה אשרי כל המהאפלים עליה כי
עמה ישישו ועליה יתמחו על דוב כבוד וישמחו לעולם
ועד ברכי נפשי את יהוה המלך הגדול
כי הוא יבנה את ירושלם אבני ספרי ויהלום וברקת וכל
חומותיה אבני אהרן מאדלותיה וארמונותיה זמב טהור
וכל רחובותיה גופר ואבני יקנה מאופיר תצרפינה ואז
תרבנה כל רחובותיה ותאמרנה הללנה ברוך יהוה אשר
הרים קרן מלכותה לעולם ועד עד כאן תפלת טוביה
ותנה כן חמשים ושמובה
כשנתבלבלו עיני ואחר כך נתרפא ותנה עושה צדקה
לדוב מאד והוסיף ליראה שמו של הקדוש ברוך הוא
ולשכחו בכל עת

ויהי כי נזח טוביה ויקרא לבני
טוביה ואת ששה בני טוביה שגולדו לו ואמר לו
בני אם ידעתי ובאתי בנמים ויתחרר בך אחרי
מותי אל תצמוד בקינות

כי נודאי

minus, & reuertetur filij ad terminum suum. Quapropter
date confessionem nomini eius, quoniam bonum est. Bene
dic & glorifica Ierusalem regem uiuentem in secula, Futurum
est enim ut se couertat ad te, ac habitare faciat nomen
suum in medio tui. Aedificabit quoq; diruta tua, & con-
gregabit ad te cum gaudio, omnem captiuitate tuam, plan-
tabitq; in medio tui, omnes filios tuos, in seculum & in per-
petuum. Multae gentes rogabunt pro pace tua, & inquirēt
nomen Domini altissimi. Reges Tharlis & insularū mu-
nera reddent. Reges Scheba & Seba dona adducent. In
generatione & generationem laetabuntur, & gaudebunt
in medio tui, omnes qui diligūt te. Confundantur & retro
agantur omnes qui oderūt te. Latere & gaude Ierusalem,
super collectione filiorum tuorum, qui habitant in medio
tui, ibi confitebuntur & benedicent nomen domini. Beati
omnes qui lugent propter te, nunc enim laetabuntur, &
propter te admirabuntur, nempe propter magnā gloriam
tuam, atq; gaudebunt in seculum & in perpetuum. Bene-
dic anima mea Dominum regem magnum, quoniam ipse
aedificabit Ierusalem lapidibus pretiosis, nempe Sapphiro.
Adamante, & Smaragdo, Omnesq; muri eius (erūt) ex la-
pidibus lucentibus, Turres quoq; & palatia eius, erunt ex
auro mundo, Omnes plateae eius carbunculo & lapidibus
pretiosis ex ophir allatis, srate erunt. Tunc iubilabunt o-
mnes plateae eius, ac dicēt, Laudate dominum. Benedictus
Dominus qui exaltauit cornu regni tui, in seculum & in
perpetuum. Haecenus oratio Tobiae. Fuit autem Tobias
quinquaginta octo annorū, quādo amisit lumen oculorū
suorum, qui postq; curatus fuit, multas praestitit eleemo-
sinas, & adhuc magis etiam timuit nomen Dei, glorificans
illud omni tempore. Et factum est, cum fenuisset Tobias,
ut uocaret filium suum Tobiam, unā cum sex filijs qui nati
fuerūt ei, ac diceret ei. Noui quod senio cōfectus sim, caue
itaq; post obitum meum, ut non diutius maneat Nīneue,

טוביה

כי בודאי ובכירוה לך שתתקיים בנבואתו של יונה הנביא ו
 זכה בנבואתו וכל אשר לך ולך אל ארץ מדין כי שלום יהיה
 שם עד זמן ועד ושאד אחינו ישראל אשר בירושלם
 בולם יבאו בגלות וירושלם לעינים יהיה וזה הנבואה לבמות
 יצר והנהיה שוממה זמן מועט ואז יעלו בני ישראל
 ויבנו אותה ואת הנבואה אבל לא כבנו ראשו ויעמדו שם
 זמנים רבים לפי מלאת עולם אחד ועוד יבאו בגלות
 כב גדול והקדוש ברוך הוא ויזכור אתם ויתקדם מארבע
 בנפשות הארץ ותבנה ירושלם עיר הקדש בבני נאח זמם
 ומפואר וגם הנבואה יבנה בבני משופה בבני אשר לא יבנה
 ולא יהרס לעולם ולעולמי עולמים כאשר דברו הנביאים
 ואז ישוכו הגוים ההם לעבוד את יהוה וישליכו פסילי א
 אליהם ויתנו שבת והודאה לשמו הגדול ויהיו חרוז עמו
 בגד כל הגוים ויפארו וישבחו לשמו הגדול כל זרע יש
 ישראל ואז ישמחו כל עבדיו העובדים לפניו באמת
 וישישו ויעלו כל עושה צדקה וחסד ויעשה
 בני כרה לך מן המזוה הזה כי ותקיימו עליו דברי ה
 הנביאים ואמה בני צעור הוברת אל הנה ואת מצותיו
 שמור הנה בני איש צדיק תם וישר למען תעליה בכל
 דרכי בני חוכמי בטוב ואת אמת עמי ואל
 האחר בני צוה והשם יתברך יהיה בצדקתו

תם ונשלם שבת לאל בורא עולם

TOBIAS.

certū enim ac manifestum est tibi, fore ut
 phetia Ionæ prophetæ. Quare accipe filios
 cunq̄ habes, & uade in terram Midiã, ibi eni
 tempus cōstitutum. Cæterum reliqui fratres
 qui sunt Ierosolymis, omnes migrabunt in excelsam, Et Ie-
 rusalem in acervos redigetur, atq̄ mons domus (domini)
 in excelsa (erit.) stabitq̄ desolata ad modicū tempus. Tunc
 ascendent filij Israēl, & reedificabunt eam, necnō & tem-
 plum, attamen non iuxta priorē structuram. Manebuntq̄
 ibi diebus multis, donec impleatur seculum unum. Ex quo
 iterum abibunt in captiuitatem maximam. Exinde Deus
 sanctus benedictus memor erit illorum, & cōgregabit eos
 à quatuor plagis mundi. Tum restaurabitur Ierusalem ci-
 uitas sancta, structura pulchra & præclara. Necnō & tem-
 plum ipsū extruetur structura celebri, eiusmodi scilicet,
 quæ nō destruetur, nec diruetur in seculum & in secula se-
 culorum, quemadmodum prædixerunt prophetæ. Tunc
 cōuertentur gentes istæ, ut colant Dominum, proijcientq̄
 imagines deorum suorum, dabuntq̄ laudem & confessio-
 nem nomini eius magno. Exaltabit quoq̄ cornu populi
 sui, coram omnibus gentibus. Et celebrabunt ac glorifica-
 bunt nomen magnum eius, omne semen Israēl. Tunc gau-
 debunt omnes serui eius, qui seruiunt ei in ueritate. Læta-
 buntur & exultabunt omnes qui faciunt iustitiã & pieta-
 tem. Nunc ergo mi fili, fuge de loco isto, quoniam imple-
 bunt quæ de eo locuti sunt prophete. Tu uero mi fili, serua
 legem Dei nostri, ac præcepta eius custodi. Esto mi fili uir
 iustus, integer, & rectus, tum prospere succedent uia tua,
 Mi fili, sepelito me diligenter, necnō & matrē tuam mecum,
 Nec morā facias in Níneue. Deus quoq̄ benedictus auxi-
 lio tibi sit (in omnibus.)

תם ונשלם שבת לאל בורא עולם

כל אילי טוב ניטא פרי טוב

ק

פ

עץ היים היא למוחזיקים בה
ותומכיה מאושר